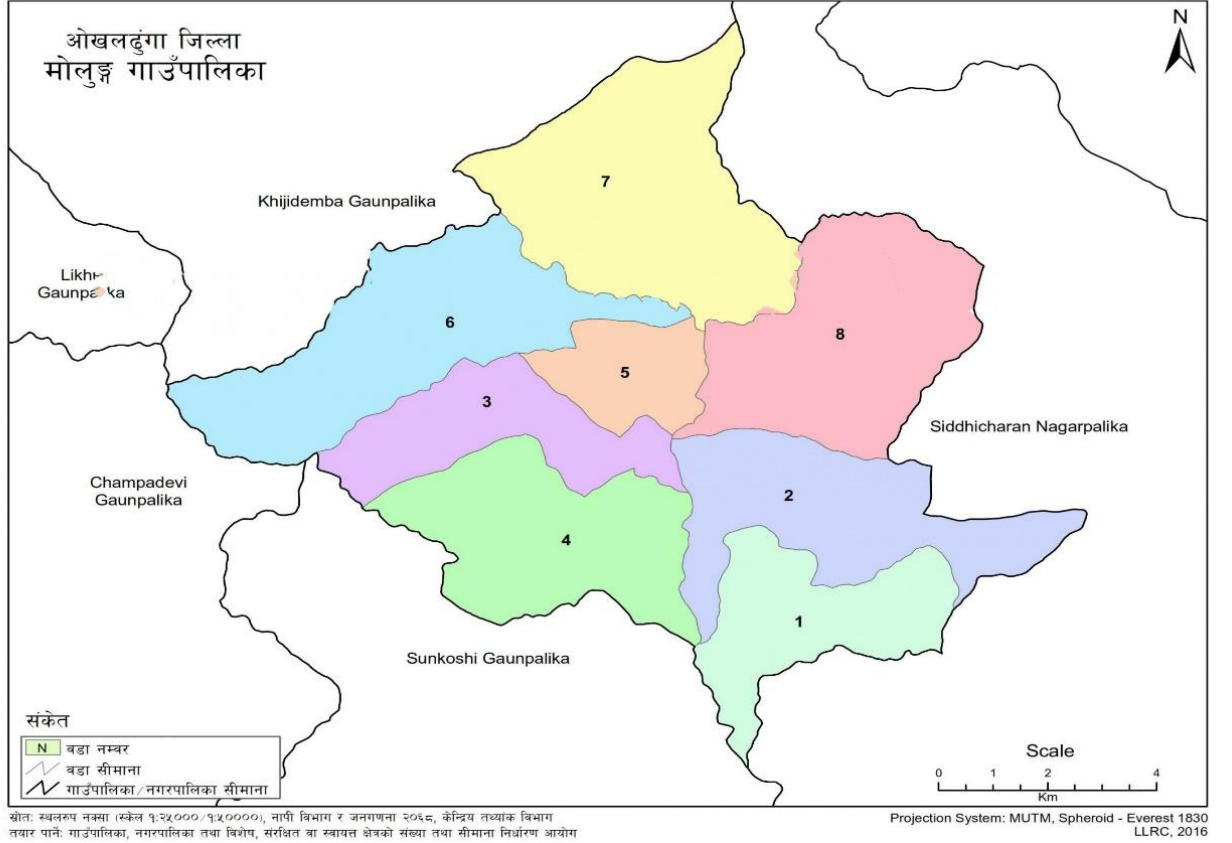

“हाम्रो मोलुङ” स्थानीय पाठ्क्रम

मोलुङ गाउँकार्यपालिकको कार्यलय
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
प्राप्चा, ओखलढुंगा ।

"कृषि पर्यटन हरियाली वन, समृद्ध मोलुङको खुसियालि मन"

च.नं.

मोलुङ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
प्राप्चा,ओखनढुङ्गा
स्था. २०७३

१ नं. प्रदेश, नेपाल

शुभकामना

“कृषि पर्यटन हरियाली वन समृद्ध मोलुङको खुसियालि मन” मूल नारालाई स्थापित गर्न शिक्षामासामाजिक न्याय र समावेशितालाई विशेष प्राथमिकता दिन आवश्यक हुन्छ। विविधताको सम्मान, विकास, प्रचारप्रसार र संरक्षण गर्ने भरपर्दो माध्यम भनेकै शिक्षा हो र यसलाई योजनाबद्धरूपमा कार्यान्वयनमाल्याउने माध्यम भनेको पाठ्यक्रम हो। शिक्षा प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्दै गुणस्तरीयशिक्षाप्राप्त गर्न

पाउने नागरिकको अधिकारलाई सहज बनाउन सकियोस भनेर हामीले मोलुङ गाउँपालिकाभित्र विभिन्नशैक्षिक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएका छौं। स्थानीय पाठ्यक्रममार्फत स्थानीय स्रोतसाधन, मूल्यमान्यता, पहिचान र असल अभ्यासलाई अझ समृद्ध बनाउने पवित्र उद्देश्यकासाथ यो पाठ्यक्रमनिर्माण गरिएको हो। गुणस्तरीय र व्यवहार उपयोगी शिक्षाको माध्यमले सुसस्कृत र सभ्य नागरिकका लागि गुणस्तरीय र व्यवहारिक पाठ्यक्रम चाहिन्छ। गुणस्तरीय शैक्षिक वातावरण व्यवस्थापन गर्दै लाने सन्दर्भमा संविधानलेदिएको माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक अधिकार प्रयोग गरी शैक्षिक सत्र २०७९ बाट कक्षा १-८ मा स्थानीयपाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको कुरा जानकारी गराउन पाउँदा मलाई खुशी लागेको छ। स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण पश्चात् त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा स्थानीय तहले आवश्यक अनुगमनगर्ने, विद्यालयहरुले यसलाई कार्यान्वयन गर्दै जाने र आवश्यकताको आधारमा समयानुकूल बनाउदै लैजाने हो भने यसको प्रभावकारिता अझै बढेर जाने विश्वास लिएको छु।

स्थानीय जातजाति, भाषा, संस्कार, सभ्यता, मूल्यमान्यता, परम्परा, चाडपर्व, हाटबजार, गीतसंगीत, स्थानिय सिप प्रविधि पर्यटन आदिको बारेमा आवश्यक जानकारी गराई आफ्नो परिवेश, सामाजिक, भौगोलिक, आर्थिक, सांस्कृतिक अवस्थाको बारेमा सुसूचित गराउनु स्थानीय पाठ्यक्रमको एक प्रमुख उद्देश्य हो। समावेशीतथा सबैको अपनत्व महशुस हुने खालका स्थानीय परिवेश र पहिचानको पृष्ठभूमिमानिर्मित स्थानीयपाठ्यक्रमबाट आपसी सद्भाव, मेलमिलाप, सामुहिक कार्य, सहिष्णुता तथा राष्ट्रिय एकताको भावनाकोविकासमा पनि सहयोग पुग्ने अपेक्षा राख्न सकिन्छ।

पाठ्यक्रमको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै स्थानिय ज्ञान, सीप, अभ्यास र परम्परालाई संरक्षण, विकास र प्रचारप्रसारको लागि पनि स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र प्रयोग आवश्यक देखिन्छ। आफ्नो जन्मभूमिर स्थानीय परिवेशका विविध पक्षको बारेमा यथोचित जानकारी लिदै आफ्नै माटोमा “केही गरौं” भन्नेभावना विकास गर्नमा समेत यो पाठ्यक्रमले सहयोग गर्ने छ। सिकारुको आवश्यकता, अभिभावकको चाहनालाई सम्बोधन गर्दैस्थानीय परिवेशको जगमा टेकेर निर्माण गरिएको यस पाठ्यक्रमले मोलुङको

पहिचान कायम राख्नसहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु । स्थानीय स्रोत, साधन र सम्भावना समेतलाई आधार बनाइ स्थानियज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकासमा यो पाठ्यक्रम एक मार्गदर्शक हुनेछ । स्थानीय सरोकारवालाहरुकोसंलग्नतामा तयार गरिएको “हाम्रो मोलुङ ” पाठ्यक्रमले मोलुङको पहिचान दिन सक्षम हुनेछभन्ने मेरो विश्वास छ । यसले स्थानीय भाषा, संस्कृति, मूल्यमान्यतार संस्कारलाई आफ्नो विषयवस्तु बनाएको छ । स्थानीय जातजाति कला, धर्म, प्रचलन र सभ्यतालाईसमेटेको छ ।स्थानीय सीप, प्रविधि, पर्यटन, रितिरिवाज र चालचलनलाई समयसापेक्ष बनाउँदै संरक्षण रप्रबर्द्धनगर्ने उद्देश्य राखेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न नसकेको तर स्थानीय आवश्यकताको रुपमा रहेकाविषयवस्तुहरुलाई समेत उजागर गरेको छ ।

मोलुङ गाउँपालिको सबै सामुदायिक विद्यालयमा शैक्षिक सत्र २०७९ देखी लागु हुने यसपाठ्यक्रम विकासमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहयोग गर्नुहुने यस पालिकाको उपध्याक्ष, कार्यापालिका सदस्यहरु, गाँउशिक्षा समिति,प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, शिक्षा अधिकृत, स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण समिति, परिस्कृत एवंम परिमार्जन समिति,शिक्षकका पेशागत संघ,संगठन,राजनैतिक दल,शिक्षक,विद्यार्थी र अभिभावक सबैमा हार्दिक शुभकामनादिन चाहान्छु । गाउँपालिकाले सुम्पिएको जिम्मेवारीलाई कुशलतापूर्वक निर्वाह गर्दै उत्कृष्ट पाठ्यक्रमनिर्माण गरी कार्यान्वयनयोग्य बनाउनु भएकोमा म अत्यन्त हर्षित छु ।

यस पाठ्यक्रमलाई कार्यान्वयनमाल्याउन सबै सरोकारवालामा म हार्दिक अनुरोध गर्दछु । पाठ्यक्रम आफैमा एक जीवन्त दस्तावेज भएकोलेआवश्यकतानुसार यसको समसामयिक परिमार्जन गर्दै सफल कार्यान्वयनहुनेअपेक्षालिएकोछु।

.....
उत्तम राई
अध्यक्ष

"कृषि पर्यटन हरियालि वन, समृद्ध मोलुङको खुसियालिमन"

प.स. ०७८/०७९ (शिक्षा)

च.नं.

मोलुङ गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
प्राच्या, ओखलढुङ्गा
स्था. २०७३

१ नं. प्रदेश, नेपाल

हाम्रो भनाई

पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन निरन्तर प्रक्रिया हो । समाजका आवश्यकता र चाहनाहरु परिवर्तनशील भएकाले समाजको माग र सिकारुको आवश्यकताका आधारमा विश्वव्यापी र स्थानीय विषयबस्तुलाई पाठ्यक्रममा समावेश गर्नुपर्ने हुन्छ । विद्यार्थीका व्यवहार कुशल तथा जीवनपयोगी सिप र सक्षमताहरु विकास गर्न पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीहरु सिकारुमैत्री बनाउनुपर्दछ । यसै क्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको सैद्धान्तिक अवधारणा अनुसार आधारभूत तहको मौजुदा पाठ्यक्रममा परिमार्जन गरी एकीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिएको छ । पाठ्यक्रमको मौजुदा संरचना अनुसार आधारभूत तह (१-३) मा साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १६० पाठ्यघण्टाको रकक्षा (४-८) मा साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १२८ पाठ्यघण्टा स्थानीय विषयबस्तुलाई छुट्याईएको छ । स्थानीय विषय अर्न्तगत स्थानीय ज्ञान सीप र प्रविधिमा आधारित विषयसँग सम्बन्धित विषयबस्तु समावेश गरिएका छन् । स्थानीय तहले विद्यालयको सहभागितामा स्थानीय विज्ञ, अभिभावक तथा शिक्षकको सहयोगमा स्थानीय विषयको तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था अनुसार स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो मोलुङ" को विकास गरिएको छ । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन स्थानीय तहबाटै हुने भएकाले क्षमता विकास गरी सबै विद्यालयमा स्थानीय विषयको पठनपाठन सुनिश्चित गर्ने दायित्व गाउँपालिकाको हो । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको संरचना अनुसारको स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउँदा स्थानीय आवश्यकता सम्बोधन हुनाका साथै सिकाईप्रतिको अपनत्व समेत विकास हुन्छ । यही आवश्यकतालाई दृष्टिगत गरी स्थानीय तहमा स्थानीय विषयबस्तुमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले यो स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो मोलुङ" को विकास गरिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो मोलुङ" मा मोलुङको परिचय, मोलुङको प्राकृतिक स्रोत सम्पदा, यहाँका ऐतिहासिक र पर्यटकीय स्थल, संस्कार र संस्कृति, रितिरिवाज स्थानीय पेशा व्यवसाय र प्रविधि आदि विषयबस्तु समावेश गरिएको छ । यसमा सिकाई सहजिकरण विधि तथा प्रक्रिया, विद्यार्थी मूल्याङ्कन, मूल्याङ्कन प्रक्रियार पाठ्यक्रम कार्यान्वयन योजना र पाठ्यक्रम परिमार्जन प्रक्रिया समेत समावेश गरिएको छ ।

यो स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो मोलुङ तयार गर्ने क्रममा प्ररम्भिक लेखन कार्यगर्नु हुने स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण समितिका संयोजक सरस्वती पौडेल, सदस्यहरु, कुल प्रसाद खतिवडा, धुवराज खत्री, सुरेन्द्र खड्का, राम कुमार ढकाल, योगेन्द्र प्रसाद धमला र फडिन्द्र वहादुर कार्की परिष्कृत तथा परिमार्जन समिति संयोजक धुवराज खत्री सदस्यहरु, सुरेन्द्र खड्का र रमेश कुमार दाहाल, विषय विशेषज्ञ, प्र.अ., शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक एवम सम्बन्धित सरोकारवालाहरु प्रति मोलुङ गाउँपालिका हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ । यस पाठ्यक्रमलाई यस स्वरूपमा ल्याउने कार्यमा यस पालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत सरोज थापा, प्रशासकिय अधिकृत सन्तोष गौतम, जनप्रतिनिधिहरु, प्रा.स. चन्द्रमणि पोखरेलको अतुनिय योगदान रहेको छ । यस पाठ्यक्रमको सम्पादन सरस्वती पौडेल र भाषासम्पादन सविन घिमिरे बाट भएको हो । यस पाठ्यक्रम विकासमा संलग्न सम्पूर्ण प्रति गाउँकार्यपालिका हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ ।

यस पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरुमा निर्धारित सक्षमता विकासका लागि विद्यार्थी ,शिक्षक, सरोकारवाला सबैलाई सहयोग गर्ने छ । विशेषत शिक्षकको शिक्षण सिकाई क्रियाकलापको योजना निर्माण गर्न, विद्यार्थीको सिकाईमा सहयोग पुर्याउने एउटा महत्वपूर्ण आधारको रूपमा बालकेन्द्रीत, अनुभवकेन्द्रीत, उद्देश्यमुलक प्रयोगमुखि र क्रियाकलापमा आधारित बनाउने प्रयास गरिएको छ । यस पाठ्यक्रमलाई अभि परिष्कृत पार्नको लागि शिक्षक, विद्यार्थी , अभिभावक बुद्धिजिवि एवम सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको समेत विशेष भुमिका रहने हुँदा सम्बद्ध सबैको रचनात्मक सुभावाका लागी मोलुङ गाउँकार्यपालिकाको कार्यलय शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

मोलुङ गाउँकार्यपालिकाको कार्यलय
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
प्राप्चा, ओखलढुंगा

विषय सूची

शुभकामना

हाम्रो भनाई

१. पाठक्रमको परिचय	७-८
२. स्थानिय पाठक्रमको आवश्यकता.....	८
३. स्थानिय पाठक्रमको औचित्य.....	९
४. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्यहरु	१०
५. विद्यालय शिक्षाको तहगत संरचना	११
६. विद्यालय शिक्षाको पाठक्रमको संरचना.....	१२-१६
७. आधारभूत तह (१-८) का तहगत सक्षमताहरु	१७
८. स्थानिय पाठक्रमको कक्षागत सक्षमताहरु	१८-२२.
९. विषयवस्तुको विस्तृतिकरण.....	२३-४७
कक्षा १	
कक्षा २	
कक्षा ३	
कक्षा ४	
कक्षा ५	
कक्षा ६	
कक्षा ७	
कक्षा ८	
१०. विद्यार्थी मुल्याङ्कन प्रक्रिया.....	४८-५०
सन्दर्भ सामाग्रीहरु.....	५१

स्थानीय पाठ्यक्रम-हाम्रो मोलुङ

१. परिचय

नेपाल एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसाँस्कृतिक, बहुधार्मिक एवम् विविधताले भरिपूर्ण देश हो । त्यसैले विद्यालय तहमा केन्द्रबाट तयार गरी वितरित पाठ्यक्रमले स्थानीय स्तरका आवश्यक ज्ञान, सीप, प्रविधि र सक्षमताहरूलाई समेट्न नसकेको हुनाले स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता परेको देखिन्छ । नेपालमा औपचारिक रूपमा प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम - २०४९ ले पहिलो पटक स्थानीय विषय वा मातृभाषामध्ये कुनै एक विषय विद्यालयले छनोट गरी पढाउन पाउने व्यवस्था अनुरूप साप्ताहिक ३ पाठ्यभार २१०० पूर्णाङ्कको स्थानीय विषय वा मातृभाषा अध्ययन अध्यापन गर्ने व्यवस्था गरेको थियो । तर उक्त व्यवस्था प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन सकेन । प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रमलाई समेत विशेष महत्व दिदै यसलाई केही व्यापक बनाउने कार्य भयो । परिमार्जित पाठ्यक्रममा मातृभाषा र स्थानीय विषयलाई निरन्तरता दिदै पाठ्यभार वृद्धि गरी साप्ताहिक पाठ्यभार ४ बनाइयो भने सामाजिक अध्ययन, सिर्जनात्मक कला र शारीरिक शिक्षामा २०/२० प्रतिशत भार स्थानीय अंशको रूपमा समावेश गर्ने व्यवस्था गरियो । स्थानीय पाठ्यक्रमलाई माथिल्लो तहसम्म विस्तार गर्न उपयुक्त हुन्छ वा हुदैन भन्ने कुरा निकै लक्षणीय प्रतिनिधित्व हुने गरी विभिन्न जिल्लामा अध्ययन समेत गरियो । उक्त अध्ययन र विभिन्न क्षेत्रबाट प्राप्त सुझावको आधारमा आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम २०६९ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यभार १०० पूर्णाङ्कको मातृभाषा वा संस्कृत वा अन्य स्थानीय विषय समावेश गरिएको पाइन्छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम विकास तथा मूल्याङ्कन परिषद्को वि.स. २०७५ जेष्ठ १८ गतेको बैठकले सिफारिस गरेको विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७५ मा स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि कक्षा (१-३) मा ५ पाठ्यघण्टा अर्थात् वार्षिक १६० घण्टा र कक्षा (४-८) मा यसका लागि ४ पाठ्यघण्टा अर्थात् १२८ घण्टा छुट्याइएको र नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र सानोठिमी भक्तपुरले स्थानीय पाठ्यक्रमको ढाँचा लगायतको बारेमा स्पष्ट मार्गदर्शन गरेको छ । यस पाठ्यक्रमले मोलुङ गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विशिष्ट पहिचानलाई उजागर गर्दछ । आधारभूत तहको कक्षा (१-८) मा अध्ययनरत बालबालिकाहरूले औपचारिक रूपमा आफ्नो गाँउ, समाज, भूगोल, प्राकृतिक सम्पदा, यहाँका प्रचलित भाषा, संस्कृति, ऐतिहासिक तथा धार्मिक महत्वका स्थलहरू पर्यटकिय क्षेत्रहरू साथै परम्परागत तथा प्रचलित सिप, कला, पेशा र व्यवसायको पहिचान गरी यसको संरक्षण गर्न विद्यार्थीहरूलाई प्रोत्साहित गर्नेछ । यस पाठ्यक्रमले बालबालिकालाई मोलुङको बारेमा स्पष्ट खाका प्रस्तुत गरी यहाँ रहेका प्राकृतिक, ऐतिहासिक, पेशा, व्यवसाय, प्रविधि, जैविक विविधता, पर्यटकिय क्षेत्रको सम्भावना र धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको बारेमा जानकारी दिने उद्देश्य राखी निर्माण गरिएको छ । मोलुङ गाउँपालिका शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले स्थानीय स्तरका शिक्षाविद्, बुद्धिजिवि, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, विद्यालय व्यवस्थापन समितीका पदाधिकारीहरू, जनप्रतिनिधिहरू, गाउँपालिकाका सदस्यहरू, विषयविज्ञ लगायत सरोकारवालाहरूसँग छलफल अन्तरक्रिया तथा कार्यशाला बैठकको आयोजना गरी प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणको आधारमा स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो मोलुङ (कक्षा १-८) का लागि निम्न विषयवस्तु समावेश गरिएको छ :

(कक्षा १-३) का विषयवस्तुहरु

क.हाम्रो समुदाय र हाम्रो विद्यालय

ख.हाम्रो वरपरका जिवजन्तु र वनस्पतिहरु

ग.मेरो सिर्जना र हाम्रा क्रियाकलाप

घ.हाम्रो संस्कृति

ड.हाम्रो वरपरको संसार

(कक्षा ४-५) का विषयवस्तुहरु

क. भौगोलिक अवस्था

ख. प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् र सुरक्षित विद्यालय

ग. पर्यटकिय स्थानहरु

घ.जैविक विविधता

ड.परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय

च. धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु

(कक्षा ६-८) का विषयवस्तुहरु

क. भौगोलिक अवस्था

ख. पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावना

ग. जैविक विविधता र वातावरण

घ.परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय

ड.धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु

च. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापन

यो पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०७९ देखि कक्षा (१-४ र ६-७) सम्म लागु गरिने छ । साथै शैक्षिक सत्र २०८० देखि कक्षा (५ र ८)मा लागु गरिने छ ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता

नेपाल सरकारबाट कक्षा (१-८)स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण स्थानीय तहबाटै गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ ।बालबालिकाको सिकाई आफ्नो घर, गाँउ र समुदायबाट शुरु हुन्छ । त्यसका लागि बालबालिकाहरुलेआफ्नो गाउँ समुदायको, भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक तथाऐतिहासिक सम्पदाहरु, धार्मिक सास्कृतिक तथा सामाजिक मूल्य र मान्यताहरु र प्रचलित पेशा, व्यवसाय, जैविक विविधता, पर्यटकिय स्थानहरु आदिको जानकारीहुनुपदछ । स्थानीय पाठ्यक्रम “हाम्रो मोलुङ” निर्माण गर्नुको आवश्यकता निम्नानुसाररहेका छन् :

क) मोलुङ गाउँपालिकाको परिचय दिन ।

ख) मोलुङमा रहेका ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको जानकारी दिई त्यसको संरक्षण प्रचारप्रसारगर्न ।

ग) मोलुङ गाउँपालिका भित्र रहेका जैविक विविधताको परिचय दिइ संरक्षण गर्न ।

घ) मोलुङ गाउँपालिमा प्रचलित स्थानीय सिप, कला, पेशा र व्यवसायसंरक्षण गर्न ।

ड) मोलुङ गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण गर्न ।

च) प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद्बाट सुरक्षित विद्यालयको अवधारणा दिन ।

३. स्थानिय पाठ्यक्रमको औचित्य :

मानिसले आफ्नो पहिचानको लागि सर्वप्रथम आफ्नो गाँउ, समुदाय र त्यहाँ भएका प्राकृतिक ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक, आर्थिक क्रियाकलापहरूको जानकारी हुनुपर्दछ । हामीले देशको विकास गर्नका लागि सर्वप्रथम आफू र आफ्नो क्षेत्रबाट सुधार गर्नुपर्दछ । स्थानीय स्तरका व्यवसाय, पेशा, सिप, एवम् रोजगारलाई सम्बोधन गर्दै अन्तराष्ट्रिय रोजगारीतर्फ उन्मुख, उत्पादनमुखी, सीपयुक्त नागरिक तयार गर्ने तथा नेपाली कला, सौन्दर्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित नागरिक तयार गर्ने शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य रहेको छ । केन्द्रीय तहबाट निर्माण गरिने पाठ्यक्रमले स्थानीय तहको आवश्यकता पुरा गर्न नसक्ने भएकोले स्थानीय पाठ्यक्रमको औचित्य रहेको छ । मोलुङ गाउँपालिकाले यहाँ प्रचलित भाषा, संस्कृति, ऐतिहासिक, पर्यटकीय धार्मिक महत्वका स्थलहरू, जैविक विविधता, प्राकृतिक सम्पदा तथा स्थानीय पेसा, सिप र व्यवसाय समावेश गरी यो पाठ्यक्रम तयार गरेको हो । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनको औचित्यलाई देहायबमोजिमका बुँदाहरूले अझ स्पष्ट पार्दछ :

क. परम्परागत पेशा र व्यवसाय संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउन ।

ख. स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई विश्वव्यापीकरण गर्न ।

ग. भौगोलिक, जातिय, लैङ्गिक, भाषिक, धार्मिक, सामाजिक, आर्थिक तथा प्राकृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्न ।

घ. स्थानीय कला कौशल, व्यवसाय, प्राकृतिक सम्पदा तथा संस्कृतिको जानकारी गराई त्यसअनुरूपको व्यवहार गर्न सक्ने तुल्याउन ।

ड. स्थानीय स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालन गर्न ।

च. स्थानीय आवश्यकतालाई सम्बोधन गरि स्थानीय सरोकारवालालाई जिम्मेवारीबोध गराउन ।

छ. स्थानीय पाठ्यक्रम मार्फत सिकाईलाई व्यावहारिक तथा प्रभावकारी तुल्याउन ।

ज. जैविक विविधताको संरक्षण गर्न ।

झ. विभिन्न प्राकृतिक तथा अन्य विपद्बारे सचेत रहन ।

४. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्यहरू

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसार विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू निम्नानुसार हुने छन् :

(क) प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने,

(ख) सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मूल्य तथा मान्यताप्रति प्रतिबद्ध, राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति बफादार, स्वाभिमानी, सामाजिक तथा सांस्कृतिकविविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान्, नैतिकवान् एवम् जिम्मेवार नागरिक तयार गर्ने,

(ग) श्रमप्रति सम्मान एवम् सकारात्मक सोच भएका, रोजगार तथा स्वरोजगारउन्मुख, उत्पादनशील, उद्यमशील र सिपयुक्त नागरिक तयार गर्ने,

(घ) व्यक्तिको सामाजिकीकरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सद्भाव तथा सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्न सहयोग पुऱ्याउने,

(ड) प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण, संवर्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने

सचेत नागरिक तयार गर्ने,

(च) प्रत्येक व्यक्तिमा शान्ति, मानव अधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यताअनुरूपको आचरण विकास गरी समतामूलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजवादउन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मद्दत गर्ने,

(छ) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्वपरिवेश सुहाउँदो दक्ष जनशक्ति तयारगर्ने,

(ज) वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने वैज्ञानिक सुभ्रबुभ्र भएका र खोज तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्तितयार गर्ने,

(झ) रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सिप भएका, सहिष्णु र भाषिक सक्षमतामा निपूर्ण नागरिक तयार गर्ने,

(ञ) नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित भई नेपाली पहिचानप्रति गौरवगर्ने नागरिक तयार गर्ने,

(ट) जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक एवम् मानव सिर्जित प्रकोपप्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद् व्यवस्थापन गर्न सक्षमनागरिक तयार गर्ने,

(ठ) सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका निम्ति आवश्यक मानव संसाधनको विकास गर्न ।

५. विद्यालय शिक्षाको तहगत संरचना

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले विद्यालय शिक्षालाई आधारभूत र माध्यमिक गरी दुईतहमा बाँडेको छ ।

आधारभूत तहको कक्षा १ माप्रवेश गर्नुपूर्व १ वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको व्यवस्था हुने छ ।

विद्यालय शिक्षाको संरचनामा कक्षा १ देखि ८ सम्म गरीआठ वर्ष अवधिको आधारभूत शिक्षा र कक्षा ९ देखि १२ सम्मको चार वर्ष अवधिको माध्यमिक शिक्षा कायम गरिएको छ । माध्यमिक

शिक्षा साधारण, प्राविधिक तथा व्यावसायिक र परम्परागत गरी तीन धारको हुने छ । माध्यमिक शिक्षाको प्राविधिक तथा व्यावसायिकधारतर्फ थप एक वर्ष अवधिको व्यावहारिक अभ्यास (Apprenticeship) समेटिने छ ।

सिकारुको उमेर, सिकाइ क्षमतास्तर तथाबालमनोविज्ञान समेतलाई आधार मानी विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत संरचना निम्नबमोजिम निर्धारण गरिएको छ :

तालिका १ : विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत संरचना

विद्यालयको तह	कक्षा	उमेर समूह	सिकाइ क्षमतास्तर
प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	४ वर्ष	
आधारभूत	कक्षा १- ३	५ देखि ७ वर्षसम्म	तह १
	कक्षा ४ - ५	८ देखि ९ वर्षसम्म	तह २
	कक्षा ६ - ८	१० देखि १२ वर्षसम्म	तह ३
माध्यमिक	कक्षा ९ - १०	१३ देखि १४ वर्षसम्म	तह ४
	कक्षा ११ - १२	१५ देखि १६ वर्षसम्म	तह ५

६. विद्यालय शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

विद्यालय तहको पाठ्यक्रम संरचना निम्नानुसार रहेको छ :

६.१ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

तालिका २ : प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

क्र.सं.	सिपका क्षेत्रहरू	सिपहरू	वार्षिक समय (घण्टामा)
---------	------------------	--------	-----------------------

१.	आधारभूत सिप सिकाइका क्षेत्र	(क) शारीरिक सिप (ख) संवेगात्मक सिप (ग) सामाजिक, सांस्कृतिक र नैतिक सिप (घ) बौद्धिक तथा मानसिक सिप (ङ) स्वास्थ्य, पोषण, सुरक्षा र वातावरण सिप (च) सिर्जनात्मक सिप	३८४
२.	विषयगत सिप सिकाइका क्षेत्र	(क) भाषिक सिप (ख) पूर्वगणितीय सिप (ग) दृश्यकला, कार्यतरिका र सिर्जनशीलता (घ) वरपरको वातावरण (ङ) सामाजिक सिप	१९२
		जम्मा	५७६

(उपर्युक्त तालिकामा उल्लिखित क्रियाकलाप र समयबाहेक मनोरञ्जन क्रियाकलाप, बाह्य खेल र आराम गर्ने समय गरी कम्तीमा दैनिक १

घण्टाका दरले वर्षभरिमा २५६ घण्टासम्म वार्षिक समय थप हुन सक्ने छ ।)

६.२ आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ३ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र. स.	विषयसम्बन्धी क्रियाकलाप	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	भाषिक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (नेपाली)	५	१६०
२.	भाषिक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (अङ्ग्रेजी)	४	१२८
३.	गणितीय सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
४.	आफ्नो सेरोफरोसम्बन्धी ज्ञान, सिप तथा अभिवृत्ति (सामाजिक अध्ययन, तथा सिर्जनात्मक कला, विज्ञान तथा वातावरण, स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलाप)	८	२५६
५.	मातृभाषिक सिप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप	५	१६०
	जम्मा	२६	८३२

(पठनपाठन सञ्चालनका लागि उपयोग भएको ३२ घण्टाको समयावधिलाई १ पाठ्यघण्टा (Credit hour) मानिएको छ ।)

उल्लिखित संरचनाका आधारमा पाठ्यक्रम निर्माण तथा गर्दा निम्नलिखित पक्षहरू समावेश गरिने छ :

१. भाषिक सिपअन्तर्गत सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ सिपको विकास, शब्दभण्डार, आधारभूत सञ्चार सिपको विकास जस्ता पक्षहरूमा ध्यान दिइने छ । गणितीय सिपअन्तर्गत सङ्ख्या र अङ्कको अवधारणाका साथै व्यावहारिक गणितीय ज्ञान तथा व्यावहारिक गणितीयसिपको विकास र प्रयोगमा ध्यान दिइने छ । विज्ञान, स्वास्थ्य र शारीरिक

शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरूअन्तर्गत वैज्ञानिक सोच तथा सिपको प्रयोग, विज्ञान, वातावरण, स्थानीय पर्यावरण, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा, प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्ने विषयवस्तुहरूसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू समावेश गरिने छ ।

२. सामाजिक अध्ययन, चारित्रिक विकास तथा सिर्जनात्मक कलासम्बन्धी क्रियाकलापअन्तर्गत सामाजिक मूल्य र मान्यता, चारित्रिकविकास,सिर्जनात्मकता, कला र संस्कृति, जीवनोपयोगी सिप तथा सूचना र सञ्चार प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्नेविषयवस्तुहरूसँग सम्बन्धितक्रियाकलाप समावेश गरिने छ ।

३. स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा, स्थानीय इतिहास तथा संस्कृति, संस्कृत भाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप, कला तथा प्रविधिमाआधारित विषयसँगसम्बन्धित क्रियाकलाप पर्ने छन् । सिर्जनात्मक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषयक्षेत्रकाक्रियाकलापहरूसँग पनि सम्बन्धित गराउनुपर्ने छ ।स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विद्यालयले स्थानीय विज्ञ,अभिभावक तथा स्थानीय तहको सहयोग र समन्वयमा विकास गरी कार्यान्वयनमाल्याउनु पर्नेछ ।

४. संस्कृत, गुरुकुल, गुम्बा/विहार, मदरसा, किरात मुन्धुम जस्ता परम्परागत शिक्षा पद्धतिका हकमा नेपाली र सामाजिक विषयबाहेकअन्य विषयहरू परम्परागत शिक्षा पद्धतिअनुसार अनुकूलन र विकास गरी कार्यान्वयन गर्न सकिने छ ।

५. संस्कृत तथा परम्परागत शिक्षातर्फको कक्षा १-३ लाई एकीकृत सिद्धान्तअनुरूप साधारण शिक्षा सरहको शिक्षा प्रदान गरिनेछ । यस शिक्षामामातृभाषाका सट्टामा सम्बन्धित भाषा (संस्कृत रचना, भोट भाषा, अरेबिक र उर्दू भाषा, लिम्बू भाषा आदि) कापाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री कार्यान्वयन गरिने छ ।

६. विज्ञान तथा वातावरण, सामाजिक अध्ययन, स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा र सिर्जनात्मक कला विषयलाई अन्तरविषयक ढाँचाकोपाठ्यक्रमका रूपमाहाम्रो सेरोफेरो विषयक्षेत्रमा समावेश गरी समग्रमा गणित, नेपाली भाषा, अङ्ग्रेजी भाषा र हाम्रो सेरोफेरोविषयक्षेत्रलाई समावेश गरी बहुविषयक ढाँचाको एकीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिने छ । त्यसै गरी कक्षा १-३ का विद्यार्थीका लागिआवश्यक हुने व्यवहारकुशल सिपहरूलाई आवश्यकतानुसार सबै विषयक्षेत्र र कक्षामा एकीकृत गरिने छ ।

६.३ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ४ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र. स.	विषय	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	नेपाली	५	१६०
२.	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३.	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला	३	९६
७.	मातृभाषा वा स्थानीय विषय	४	१२८
	जम्मा	३२	१०२४

उल्लिखित संरचनाका आधारमा पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा निम्नलिखित पक्षहरू समावेश गरिने छ :

१. भाषिक विषयअन्तर्गत सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ सिपको विकास, शब्दभण्डार, आधारभूत सञ्चार सिप, अभिव्यक्ति सिपकोविकास जस्ता पक्षहरूमा ध्यान दिनुपर्दछ । गणितअन्तर्गत सङ्ख्या र अङ्कको अवधारणाका साथै

व्यावहारिक गणितीय ज्ञानतथा सिपको विकास र प्रयोगमा ध्यान दिनुपर्दछ । विज्ञान तथा प्रविधि शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरूअन्तर्गत वैज्ञानिक सोचतथा सिपको प्रयोग, विज्ञान, वातावरण, स्थानीय पर्यावरण, सूचना र सञ्चार प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्नेविषयवस्तुहरू समावेश गरिने छ । सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षाअन्तर्गत नेपालको भौगोलिक, सामाजिक तथाऐतिहासिक पक्ष, सामाजिक मूल्य र मान्यता, चारित्रिक विकास, कला र संस्कृति, जीवनोपयोगी सिप, नागरिक चेतना आदिविषयवस्तुहरूसमावेश गरिने छ । स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कलाअन्तर्गत शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी,

सरसफाइ र जीवनोपयोगी सिप, सिर्जनात्मकता आदिसँग सम्बन्धित विषयवस्तुहरू समावेश गरिने छ । सिर्जनात्मक सिपविकाससम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषयक्षेत्रका क्रियाकलापहरूसँग पनि सम्बन्धित गराउनुपर्दछ ।

२. स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा, स्थानीय इतिहास तथा संस्कृति, संस्कृत भाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप, कला तथा प्रविधिमाआधारित विषयसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप पर्ने छन् । स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विद्यालयले स्थानीय तहकोसहयोग र समन्वयमा स्थानीय विज्ञ तथा अभिभावकको संलग्नतामा विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने छ ।

३. संस्कृत तथा परम्परागत शिक्षाआतर्गत आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) लाई साधारण शिक्षासरहको शिक्षा प्रदान गरिने छ । यसअन्तर्गत सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा विषयसँग सम्बन्धित विषयक्षेत्रलाई आवश्यकताका आधारमा थपघटगरी यस शिक्षाका पाठ्यसामग्रीलाई सन्दर्भ र औचित्यका आधारमा अनुकूलन गरिने छ ।

मातृभाषाका सट्टामा सम्बन्धित भाषा(संस्कृत रचना, भोट भाषा, अरेबिक र उर्दू भाषा, लिम्बू भाषा इत्यादि) का पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री कार्यान्वयन गरिने छ ।

४. गुरुकुल शिक्षातर्फ स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला विषयका सट्टामा वेद वा नीतिशास्त्र वा मानवमूल्य शिक्षा विषयअध्ययन अध्यापन गर्न सकिने छ । मदरसा शिक्षातर्फ स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला विषयका सट्टामा दिनियातविषय अध्ययन अध्यापन गर्न सकिने छ ।

६.४ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ५ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र.स.	साधारण	संस्कृत शिक्षा/गुरुकुल/वेद विद्याश्रम शिक्षा	गोन्पा तथा विहार/मदरसा शिक्षा	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	नेपाली	नेपाली	नेपाली	५	१६०
२.	अङ्ग्रेजी	अङ्ग्रेजी वा संस्कृत रचना	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३.	गणित	गणित	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	विज्ञान तथा प्रविधि वा संस्कृत व्याकरण	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा वा कर्मकाण्ड	सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य तथा	संस्कृत भाषा	स्थानीय विषय वा बौद्ध	३	९६

	शारीरिक शिक्षा		शिक्षा वा सम्भोटा व्याकरण वा अन्य वा आचार शिक्षा (दिनियात) वा कुरान (अरेबिक)		
७.	मातृभाषा वा स्थानीय विषय वा संस्कृत भाषा	वेद वा नीति शास्त्र	भोटभाषा वा पाली भाषा वा संस्कृत वा अन्य भाषा वा उर्दू भाषा	४	१२८
			जम्मा	३२	१०२४

७. आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का तहगत सक्षमता

आधारभूत शिक्षाले विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षाका माध्यमद्वारा बालबालिकामा अन्तर्निहित प्रतिभाको विकास गर्ने लक्ष्य राखेको छ। यस तहको शिक्षाको मुख्य उद्देश्य राष्ट्रप्रेम र लोकतन्त्रमा विश्वास गरी राष्ट्रियताको संरक्षण र संवर्धन गर्ने, अधिकार र कर्तव्यको पालनासहितस्वतन्त्रताको सम्मान गर्ने, सामाजिक र प्राकृतिक वातावरणप्रति सचेत भई मानवीय मूल्य र मान्यताअनुकूल व्यवहार गर्ने कर्तव्यनिष्ठनागरिक उत्पादन गर्ने हो। यस तहको शिक्षा प्राप्त गरिसकेका बालबालिकाहरू आफ्ना विचार आदानप्रदान एवम् दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्या समाधान गर्न सक्षम, स्वावलम्बी, परिश्रमी, वैज्ञानिक सुभ्रवुभ्र भएका, स्वास्थ्यप्रति सचेत र नैतिकवान् हुने छन्। विद्यालय शिक्षाअन्तर्गत आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का विद्यार्थीले हासिल गर्ने सक्षमताहरू निम्नबमोजिम हुने छन् :

१. देशप्रेम तथा राष्ट्रिय एकताको भावना एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता तथा संस्कार व्यवहारमा प्रदर्शन
२. भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र व्यावहारिक, सिर्जनात्मक एवम् सान्दर्भिक प्रयोग
३. सूचना र विचारहरूको आदान प्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
४. तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सिप एवम् अभिवृत्ति विकास र प्रयोग
५. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम् बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
६. मानव मूल्य र मान्यता एवम् सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजगता
७. जनसङ्ख्या, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासविचको अन्तरसम्बन्धको बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
८. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सिप (Life skills) को विकास
९. स्थानीय, आधुनिक पेसा, व्यवसाय र प्रविधि एवम् श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सिप (Soft skills) को प्रयोग
१०. नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन एवम् सिर्जनशीलताको विकास र प्रयोग
११. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशसँग परिचित भई विविधता, विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार
१२. दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

८. कक्षागत सक्षमताहरू

यस पाठ्यक्रम कार्यन्वयनपश्चात आधारभूत तह कक्षा (१-८) का बालबालिकाहरूमा निम्न अनुसार सक्षमताहरू हाँसिल हुनेछ।

कक्षा १

१. प्राकृतिक प्रकोप तथा विपदको सामान्य जानकारी
२. मोलुङ गा.पा. भित्र रहेका पर्यटकिय ठाउँहरूको पहिचान
३. आफ्नो घर वरपर पाइने घरपालुवा जनावार पशुपक्षी तथा वनस्पतिहरूको पहिचान
४. विभिन्न कृषि सम्बन्धी बालीनालीको पहिचान
५. आफ्नो घरमा गरिने परम्परागत सिपहरूको बोध
६. आफ्नो टोल र विद्यालय आसपासका धार्मीक स्थलहरूको पहिचान
७. अवलोकनका आधारमा अग्लो, होचो र समथर भूमीको सामान्य चिनारी
८. आफ्नो वरपरका नदि, जंगलको पहिचान

कक्षा २

१. आफू बसेको ठाउँमा हुन सक्ने प्रकोप तथा विपदसँग सचेतता र सावधानी
२. मोलुङ गा.पा. भित्र रहेका पर्यटकिय क्षेत्रहरूको सूची तयार
३. आफ्नो समुदायमा पाइने घरपालुवा जनावार, पशु पक्षि तथा वनस्पतिहरूको सूची तयार
४. विभिन्न व्यवसायको सामान्य चिनारी
५. आफ्नो समुदाय नजिक रहेका धार्मीक स्थलहरूको अवलोकन र बोध
६. आफ्नो समुदायमा प्रचलित चाडपर्वहरूको परिचय
७. आफ्नो गाउँपालिका भित्रकामुख्य टारहरू, बेसीहरू, गाउँहरूको पहिचान
८. आफ्नो गाउँपालिका भित्रका मुख्यखोलाहरू पहिचान

कक्षा ३

१. विपद् र यसबाट बच्ने उपायहरूको अवलम्बन
२. वडा भित्रका पर्यटकिय स्थानको जानकारी
३. आफ्नो वडा क्षेत्रमा पाइने घरपालुवा तथा जंगली जनावार पशुपक्षि तथा वनस्पतिहरूको सूची निर्माण
४. विभिन्न प्रकारका तरकारी खेतको पहिचान
५. स्थानिय स्तरमा हुने सांस्कृतिक गतिविधिमा सहभागीता र अपनत्व महसुस
६. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित विभिन्न स्थानिय सिप, कला, पेसा र व्यवसायको चिनारी
७. नेपालको नक्सा हेरी हिमाल, पहाड र तराईको पहिचान
८. मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सा हेरि जंगल, नदि, झरना, बेसी, टार र गाउँको चिनारी

कक्षा ४

१. विपद्हरूको कारण, असर र त्यसबाट बच्ने उपायहरूको पहिचान ।
२. सुरक्षित बासस्थान र सुरक्षित विद्यालयबाट दैनिक जीवनमा हुने उपयोगको बोध
३. पर्यटकिय क्षेत्रको चिनारी
४. आफ्नो गाउँपालिका अर्न्तगत पाइने वनस्पति, घरपालुवा तथा जंगली पशु पंक्षिहरूको पहिचान र उपयोग
५. मोलुङ गाउँपालिकामा पाइने फलफुल खेतीकोसामान्य चिनारी
६. आफ्नो गाउँपालिका धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरूको चिनारी
७. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित चाडपर्वहरू मनाउने तरिकाको बोध
८. गाउँपालिकाको वडाहरूको भौगोलिक अवस्थाको पहिचान ।

कक्षा ५

१. विपद् व्यवस्थापन गर्न र सुरक्षित विद्यालयका अवधारणाको विकास
२. पर्यटकिय स्थलहरूको पहिचान र वर्गीकरण
३. आफ्नो गाउँपालिकाका पाइने जलचर र औषधि जन्य वनस्पतिहरूको पहिचान
४. औषधिजन्य वनस्पति तथा काठजन्य वनस्पतिको दैनिक जिवनमा प्रयोग
५. कृषि व्यवसायमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरूको पहिचान
६. धान र मकै खेतको जानकारी
७. आफ्नो समुदायमा रहेका धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको जगेर्ना गर्ने उपायहरूको पहिचान
८. आफ्नो गा.पा.को भौगोलिक स्वरूपको पहिचान

कक्षा ६

१. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापनको जानकारी
२. पर्यटनको महत्व बोध
३. आफ्नो गाउँपालिका भित्र रहेका दुर्लभ वनस्पति तथा पशुपन्छिहरूको पहिचान र संरक्षणका उपायहरूको बोध
४. टनेलमा गरिने तरकारी खेतको परिचय, आवश्यकता र महत्वको बोध
५. टनेलमा टमाटर खेति गर्ने तरिकाको जानकारी
६. धार्मिक, जातजातीगत र मातृभाषागत बन्नोटकोबोध
७. मोलुङ गाउँपालिकाको स्वस्थ्य र शिक्षाको अवस्थाको जानकारी

८. मोलुङ गाउँपालिकामा रहेका सेवाप्रदायका संस्था र तिनिहरूले प्रदान गर्ने सेवाहरूको पहिचान

कक्षा ७

१. सरसफाइ स्वस्थकर खाना र फोहोर व्यवस्थापनको अवधारणा

२. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापनमा व्यवस्थापकिय भूमिकाको अवधारणा

३. पर्यटक प्रवर्धनमा हाम्रो भूमिकाको अवधारणा

४. जैविक विविधता र वातावरणको परिचय

५. जैविक विविधताको महत्व बोध

६. परम्परागत सिपको संरक्षण र जगेर्ना

७. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरूको भेषभुषा र रीतिरिवाजको पहिचान

८. मोलुङ गाउँपालिकामा रहेको हावापानी र वनजंगलको विविधताको बोध

कक्षा ८

१. फोहोर व्यवस्थापन र उपभोक्ता हक-हितमा स्थानिय तहको भूमिकाको पहिचान

२. घना बस्तीको अवधारणाको विकास

३. घना बस्ती विकासको लागि पूर्वधारको पहिचान र यसको फाइदाको बोध

४. पर्यटकिय क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्धनमा स्थानियतहको भूमिकाको जानकारी

५. जैविक विविधतामा परेका असरहरू तथा संरक्षणका उपायहरूको पहिचान

६. परम्परागत सिपको संरक्षण र जगेर्ना

७. कृषि व्यवसायका चुनौतिहरू र कृषिमा आधुनिकरणकोधारणा विकास

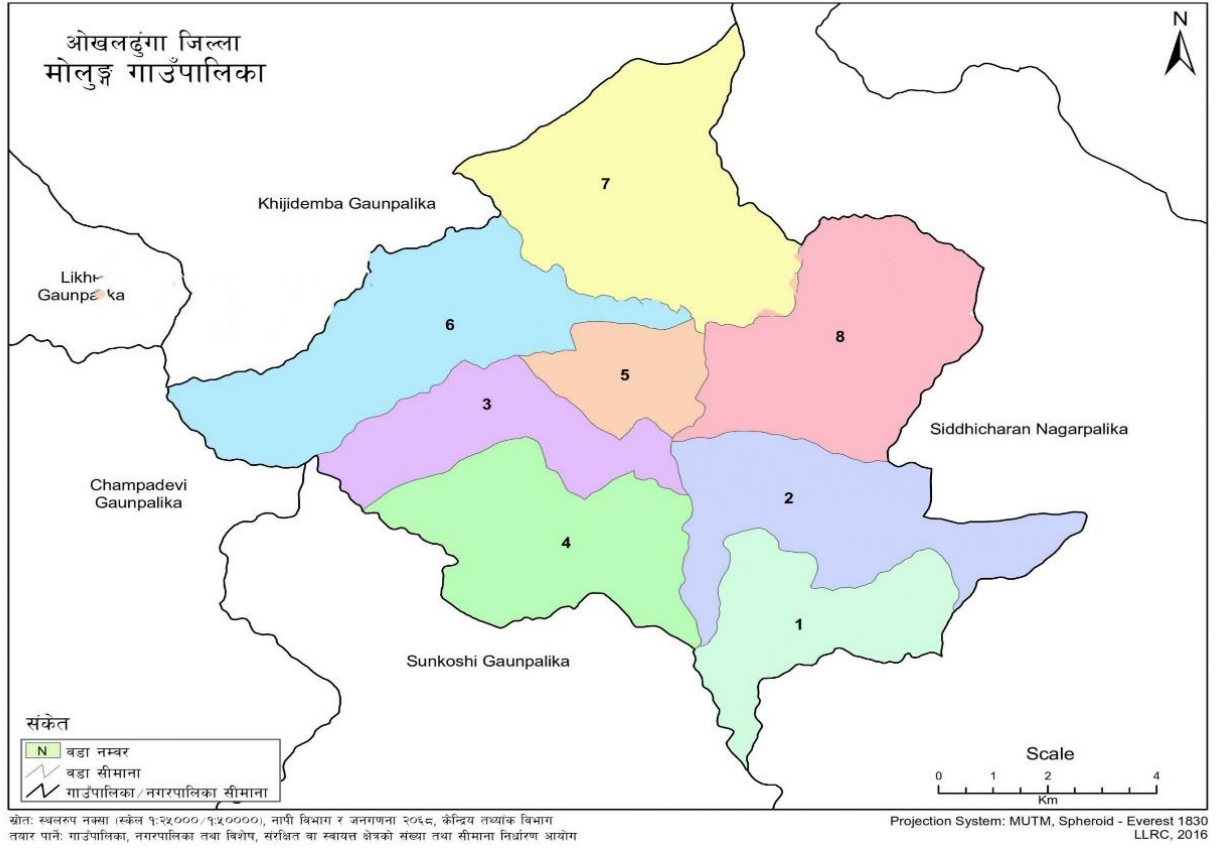
८. धार्मिक सहिष्णुता र सामाजिक सद्भावको अवधारणा विकास र आवश्यकताको बोध

९. धार्मिक, सास्कृतिक रीतिरिवाजको जगेर्ना र सामाजिक कुरीतिहरूको उन्मूलन लागि हाम्रो भूमिकको धारणा विकास

१०. मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सा कोर्ने र प्रमुख स्थानहरू संकेतको प्रयोग गरि देखाउने सिपको विकास

११. समृद्ध मोलुङको अवधारणा र समृद्ध मोलुङ बनाउन सरकारको भूमिकाको जानकारी

“हाम्रो मोलुङ” स्थानीय पाठ्यक्रम

मोलुङ्ग गाउँकार्यपालिकको कार्यलय
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
प्राञ्चा, ओखलढुंगा ।

"कृषि पर्यटन हरियाली वन, समृद्ध मोलुङको खुसियालि मन"

च.नं.

मोलुङ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
प्राप्चा, ओखनढुङ्गा
स्था. २०७३

१ नं. प्रदेश, नेपाल

शुभकामना

“कृषि पर्यटन हरियाली वन समृद्ध मोलुङको खुसियालि मन” मूल नारालाई स्थापित गर्न शिक्षामासामाजिक न्याय र समावेशितालाई विशेष प्राथमिकता दिन आवश्यक हुन्छ। विविधताको सम्मान, विकास, प्रचारप्रसार र संरक्षण गर्ने भरपर्दो माध्यम भनेकै शिक्षा हो र यसलाई योजनाबद्धरूपमा कार्यान्वयनमाल्याउने माध्यम भनेको पाठ्यक्रम हो। शिक्षा प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्दै गुणस्तरीयशिक्षाप्राप्त गर्न

पाउने नागरिकको अधिकारलाई सहज बनाउन सकियोस भनेर हामीले मोलुङ गाउँपालिकाभित्र विभिन्नशैक्षिक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएका छौं। स्थानीय पाठ्यक्रममार्फत स्थानीय स्रोतसाधन, मूल्यमान्यता, पहिचान र असल अभ्यासलाई अझ समृद्ध बनाउने पवित्र उद्देश्यकासाथ यो पाठ्यक्रमनिर्माण गरिएको हो। गुणस्तरीय र व्यवहार उपयोगी शिक्षाको माध्यमले सुसस्कृत र सभ्य नागरिकका लागि गुणस्तरीय र व्यवहारिक पाठ्यक्रम चाहिन्छ। गुणस्तरीय शैक्षिक वातावरण व्यवस्थापन गर्दै लाने सन्दर्भमा संविधानलेदिएको माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक अधिकार प्रयोग गरी शैक्षिक सत्र २०७९ बाट कक्षा १-८ मा स्थानीयपाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको कुरा जानकारी गराउन पाउँदा मलाई खुशी लागेको छ। स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण पश्चात् त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा स्थानीय तहले आवश्यक अनुगमनगर्ने, विद्यालयहरुले यसलाई कार्यान्वयन गर्दै जाने र आवश्यकताको आधारमा समयानुकूल बनाउदै लैजाने हो भने यसको प्रभावकारिता अझै बढेर जाने विश्वास लिएको छु।

स्थानीय जातजाति, भाषा, संस्कार, सभ्यता, मूल्यमान्यता, परम्परा, चाडपर्व, हाटबजार, गीतसंगीत, स्थानिय सिप प्रविधि पर्यटन आदिको बारेमा आवश्यक जानकारी गराई आफ्नो परिवेश, सामाजिक, भौगोलिक, आर्थिक, सांस्कृतिक अवस्थाको बारेमा सुसूचित गराउनु स्थानीय पाठ्यक्रमको एक प्रमुख उद्देश्य हो। समावेशीतथा सबैको अपनत्व महशुस हुने खालका स्थानीय परिवेश र पहिचानको पृष्ठभूमिमानिर्मित स्थानीयपाठ्यक्रमबाट आपसी सद्भाव, मेलमिलाप, सामुहिक कार्य, सहिष्णुता तथा राष्ट्रिय एकताको भावनाकोविकासमा पनि सहयोग पुग्ने अपेक्षा राख्न सकिन्छ।

पाठ्यक्रमको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै स्थानिय ज्ञान, सीप, अभ्यास र परम्परालाई संरक्षण, विकास र प्रचारप्रसारको लागि पनि स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र प्रयोग आवश्यक देखिन्छ। आफ्नो जन्मभूमिर स्थानीय परिवेशका विविध पक्षको बारेमा यथोचित जानकारी लिदै आफ्नै माटोमा “केही गरौं” भन्नेभावना विकास गर्नमा समेत यो पाठ्यक्रमले सहयोग गर्ने छ। सिकारुको आवश्यकता, अभिभावकको चाहनालाई सम्बोधन गर्दैस्थानीय परिवेशको जगमा टेकेर निर्माण गरिएको यस पाठ्यक्रमले मोलुङको

पहिचान कायम राख्नसहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु । स्थानीय स्रोत, साधन र सम्भावना समेतलाई आधार बनाइ स्थानियज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकासमा यो पाठ्यक्रम एक मार्गदर्शक हुनेछ । स्थानीय सरोकारवालाहरुकोसंलग्नतामा तयार गरिएको “हाम्रो मोलुङ ” पाठ्यक्रमले मोलुङको पहिचान दिन सक्षम हुनेछभन्ने मेरो विश्वास छ । यसले स्थानीय भाषा, संस्कृति, मूल्यमान्यतार संस्कारलाई आफ्नो विषयवस्तु बनाएको छ । स्थानीय जातजाति कला, धर्म, प्रचलन र सभ्यतालाईसमेटेको छ ।स्थानीय सीप, प्रविधि, पर्यटन, रितिरिवाज र चालचलनलाई समयसापेक्ष बनाउँदै संरक्षण रप्रबर्द्धनगर्ने उद्देश्य राखेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न नसकेको तर स्थानीय आवश्यकताको रुपमा रहेकाविषयवस्तुहरुलाई समेत उजागर गरेको छ ।

मोलुङ गाउँपालिको सबै सामुदायिक विद्यालयमा शैक्षिक सत्र २०७९ देखी लागु हुने यसपाठ्यक्रम विकासमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहयोग गर्नुहुने यस पालिकाको उपध्याक्ष, कार्यापालिका सदस्यहरु, गाँउशिक्षा समिति,प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, शिक्षा अधिकृत, स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण समिति, परिस्कृत एवंम परिमार्जन समिति,शिक्षकका पेशागत संघ,संगठन,राजनैतिक दल,शिक्षक,विद्यार्थी र अभिभावक सबैमा हार्दिक शुभकामनादिन चाहान्छु । गाउँपालिकाले सुम्पिएको जिम्मेवारीलाई कुशलतापूर्वक निर्वाह गर्दै उत्कृष्ट पाठ्यक्रमनिर्माण गरी कार्यान्वयनयोग्य बनाउनु भएकोमा म अत्यन्त हर्षित छु ।

यस पाठ्यक्रमलाई कार्यान्वयनमाल्याउन सबै सरोकारवालामा म हार्दिक अनुरोध गर्दछु । पाठ्यक्रम आफैमा एक जीवन्त दस्तावेज भएकोलेआवश्यकतानुसार यसको समसामयिक परिमार्जन गर्दै सफल कार्यान्वयनहुनेअपेक्षालिएकोछु।

.....
उत्तम राई
अध्यक्ष

"कृषि पर्यटन हरियालि वन, समृद्ध मोलुङको खुसियालिमन"

प.स. ०७८/०७९ (शिक्षा)

च.नं.

मोलुङ गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
प्राच्या, ओखलढुङ्गा
स्था. २०७३

१ नं. प्रदेश, नेपाल

हाम्रो भनाई

पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन निरन्तर प्रक्रिया हो । समाजका आवश्यकता र चाहनाहरु परिवर्तनशील भएकाले समाजको माग र सिकारुको आवश्यकताका आधारमा विश्वव्यापी र स्थानीय विषयबस्तुलाई पाठ्यक्रममा समावेश गर्नुपर्ने हुन्छ । विद्यार्थीका व्यवहार कुशल तथा जीवनपयोगी सिप र सक्षमताहरु विकास गर्न पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीहरु सिकारुमैत्री बनाउनुपर्दछ । यसै क्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको सैद्धान्तिक अवधारणा अनुसार आधारभूत तहको मौजुदा पाठ्यक्रममा परिमार्जन गरी एकीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिएको छ । पाठ्यक्रमको मौजुदा संरचना अनुसार आधारभूत तह (१-३) मा साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १६० पाठ्यघण्टाको रकक्षा (४-८) मा साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १२८ पाठ्यघण्टा स्थानीय विषयबस्तुलाई छुट्याईएको छ । स्थानीय विषय अर्न्तगत स्थानीय ज्ञान सीप र प्रविधिमा आधारित विषयसँग सम्बन्धित विषयबस्तु समावेश गरिएका छन् । स्थानीय तहले विद्यालयको सहभागितामा स्थानीय विज्ञ, अभिभावक तथा शिक्षकको सहयोगमा स्थानीय विषयको तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था अनुसार स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो मोलुङ" को विकास गरिएको छ । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन स्थानीय तहबाटै हुने भएकाले क्षमता विकास गरी सबै विद्यालयमा स्थानीय विषयको पठनपाठन सुनिश्चित गर्ने दायित्व गाउँपालिकाको हो । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको संरचना अनुसारको स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउँदा स्थानीय आवश्यकता सम्बोधन हुनाका साथै सिकाईप्रतिको अपनत्व समेत विकास हुन्छ । यही आवश्यकतालाई दृष्टिगत गरी स्थानीय तहमा स्थानीय विषयबस्तुमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले यो स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो मोलुङ" को विकास गरिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो मोलुङ" मा मोलुङको परिचय, मोलुङको प्राकृतिक स्रोत सम्पदा, यहाँका ऐतिहासिक र पर्यटकीय स्थल, संस्कार र संस्कृति, रितिरिवाज स्थानीय पेशा व्यवसाय र प्रविधि आदि विषयबस्तु समावेश गरिएको छ । यसमा सिकाई सहजिकरण विधि तथा प्रक्रिया, विद्यार्थी मूल्याङ्कन, मूल्याङ्कन प्रक्रियार पाठ्यक्रम कार्यान्वयन योजना र पाठ्यक्रम परिमार्जन प्रक्रिया समेत समावेश गरिएको छ ।

यो स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो मोलुङ तयार गर्ने क्रममा प्ररम्भिक लेखन कार्यगर्नु हुने स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण समितिका संयोजक सरस्वती पौडेल, सदस्यहरु, कुल प्रसाद खतिवडा, धुवराज खत्री, सुरेन्द्र खड्का, राम कुमार ढकाल, योगेन्द्र प्रसाद धमला र फडिन्द्र वहादुर कार्की परिष्कृत तथा परिमार्जन समिति संयोजक धुवराज खत्री सदस्यहरु, सुरेन्द्र खड्का र रमेश कुमार दाहाल, विषय विशेषज्ञ, प्र.अ., शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक एवम सम्बन्धित सरोकारवालाहरु प्रति मोलुङ गाउँपालिका हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ । यस पाठ्यक्रमलाई यस स्वरूपमा ल्याउने कार्यमा यस पालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत सरोज थापा, प्रशासकिय अधिकृत सन्तोष गौतम, जनप्रतिनिधिहरु, प्रा.स. चन्द्रमणि पोखरेलको अतुनिय योगदान रहेको छ । यस पाठ्यक्रमको सम्पादन सरस्वती पौडेल र भाषासम्पादन सविन घिमिरे बाट भएको हो । यस पाठ्यक्रम विकासमा संलग्न सम्पूर्ण प्रति गाउँकार्यपालिका हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ ।

यस पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरुमा निर्धारित सक्षमता विकासका लागि विद्यार्थी ,शिक्षक, सरोकारवाला सबैलाई सहयोग गर्ने छ । विशेषत शिक्षकको शिक्षण सिकाई क्रियाकलापको योजना निर्माण गर्न, विद्यार्थीको सिकाईमा सहयोग पुर्याउने एउटा महत्वपूर्ण आधारको रूपमा बालकेन्द्रीत, अनुभवकेन्द्रीत, उद्देश्यमुलक प्रयोगमुखि र क्रियाकलापमा आधारित बनाउने प्रयास गरिएको छ । यस पाठ्यक्रमलाई अभि परिष्कृत पार्नको लागि शिक्षक, विद्यार्थी , अभिभावक बुद्धिजिवि एवम सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको समेत विशेष भुमिका रहने हुँदा सम्बद्ध सबैको रचनात्मक सुभावाका लागी मोलुङ गाउँकार्यपालिकाको कार्यलय शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

मोलुङ गाउँकार्यपालिकाको कार्यलय
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
प्राप्चा, ओखलढुंगा

विषय सूची

शुभकामना

हाम्रो भनाई

१. पाठक्रमको परिचय	७-८
२. स्थानिय पाठक्रमको आवश्यकता.....	८
३. स्थानिय पाठक्रमको औचित्य.....	९
४. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्यहरु	१०
५. विद्यालय शिक्षाको तहगत संरचना.	११
६. विद्यालय शिक्षाको पाठक्रमको संरचना.....	१२-१६
७. आधारभूत तह (१-८) का तहगत सक्षमताहरु	१७
८. स्थानिय पाठक्रमको कक्षागत सक्षमताहरु	१८-२२.
९. विषयवस्तुको विस्तृतिकरण.....	२३-४७
कक्षा १	
कक्षा २	
कक्षा ३	
कक्षा ४	
कक्षा ५	
कक्षा ६	
कक्षा ७	
कक्षा ८	
१०. विद्यार्थी मुल्याङ्कन प्रक्रिया.....	४८-५०
सन्दर्भ सामाग्रीहरु.....	५१

स्थानीय पाठ्यक्रम-हाम्रो मोलुङ

१. परिचय

नेपाल एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसाँस्कृतिक, बहुधार्मिक एवम् विविधताले भरिपूर्ण देश हो । त्यसैले विद्यालय तहमा केन्द्रबाट तयार गरी वितरित पाठ्यक्रमले स्थानीय स्तरका आवश्यक ज्ञान, सीप, प्रविधि र सक्षमताहरूलाई समेट्न नसकेको हुनाले स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता परेको देखिन्छ । नेपालमा औपचारिक रूपमा प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम - २०४९ ले पहिलो पटक स्थानीय विषय वा मातृभाषामध्ये कुनै एक विषय विद्यालयले छनोट गरी पढाउन पाउने व्यवस्था अनुरूप साप्ताहिक ३ पाठ्यभार २१०० पूर्णाङ्कको स्थानीय विषय वा मातृभाषा अध्ययन अध्यापन गर्ने व्यवस्था गरेको थियो । तर उक्त व्यवस्था प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन सकेन । प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रमलाई समेत विशेष महत्व दिदै यसलाई केही व्यापक बनाउने कार्य भयो । परिमार्जित पाठ्यक्रममा मातृभाषा र स्थानीय विषयलाई निरन्तरता दिदै पाठ्यभार वृद्धि गरी साप्ताहिक पाठ्यभार ४ बनाइयो भने सामाजिक अध्ययन, सिर्जनात्मक कला र शारीरिक शिक्षामा २०/२० प्रतिशत भार स्थानीय अंशको रूपमा समावेश गर्ने व्यवस्था गरियो । स्थानीय पाठ्यक्रमलाई माथिल्लो तहसम्म विस्तार गर्न उपयुक्त हुन्छ वा हुदैन भन्ने कुरा निकै लक्षणीय प्रतिनिधित्व हुने गरी विभिन्न जिल्लामा अध्ययन समेत गरियो । उक्त अध्ययन र विभिन्न क्षेत्रबाट प्राप्त सुझावको आधारमा आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम २०६९ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यभार १०० पूर्णाङ्कको मातृभाषा वा संस्कृत वा अन्य स्थानीय विषय समावेश गरिएको पाइन्छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम विकास तथा मूल्याङ्कन परिषद्को वि.स. २०७५ जेष्ठ १८ गतेको बैठकले सिफारिस गरेको विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७५ मा स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि कक्षा (१-३) मा ५ पाठ्यघण्टा अर्थात् वार्षिक १६० घण्टा र कक्षा (४-८) मा यसका लागि ४ पाठ्यघण्टा अर्थात् १२८ घण्टा छुट्याइएको र नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र सानोठिमी भक्तपुरले स्थानीय पाठ्यक्रमको ढाँचा लगायतको बारेमा स्पष्ट मार्गदर्शन गरेको छ । यस पाठ्यक्रमले मोलुङ गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विशिष्ट पहिचानलाई उजागर गर्दछ । आधारभूत तहको कक्षा (१-८) मा अध्ययनरत बालबालिकाहरूले औपचारिक रूपमा आफ्नो गाँउ, समाज, भूगोल, प्राकृतिक सम्पदा, यहाँका प्रचलित भाषा, संस्कृति, ऐतिहासिक तथा धार्मिक महत्वका स्थलहरू पर्यटकिय क्षेत्रहरू साथै परम्परागत तथा प्रचलित सिप, कला, पेशा र व्यवसायको पहिचान गरी यसको संरक्षण गर्न विद्यार्थीहरूलाई प्रोत्साहित गर्नेछ । यस पाठ्यक्रमले बालबालिकालाई मोलुङको बारेमा स्पष्ट खाका प्रस्तुत गरी यहाँ रहेका प्राकृतिक, ऐतिहासिक, पेशा, व्यवसाय, प्रविधि, जैविक विविधता, पर्यटकिय क्षेत्रको सम्भावना र धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको बारेमा जानकारी दिने उद्देश्य राखी निर्माण गरिएको छ । मोलुङ गाउँपालिका शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले स्थानीय स्तरका शिक्षाविद्, बुद्धिजिवि, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, विद्यालय व्यवस्थापन समितीका पदाधिकारीहरू, जनप्रतिनिधिहरू, गाउँपालिकाका सदस्यहरू, विषयविज्ञ लगायत सरोकारवालाहरूसँग छलफल अन्तरक्रिया तथा कार्यशाला बैठकको आयोजना गरी प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणको आधारमा स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो मोलुङ (कक्षा १-८) का लागि निम्न विषयवस्तु समावेश गरिएको छ :

(कक्षा १-३) का विषयवस्तुहरु

क.हाम्रो समुदाय र हाम्रो विद्यालय

ख.हाम्रो वरपरका जिवजन्तु र वनस्पतिहरु

ग.मेरो सिर्जना र हाम्रा क्रियाकलाप

घ.हाम्रो संस्कृति

ड.हाम्रो वरपरको संसार

(कक्षा ४-५) का विषयवस्तुहरु

क. भौगोलिक अवस्था

ख. प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् र सुरक्षित विद्यालय

ग. पर्यटकिय स्थानहरु

घ.जैविक विविधता

ड.परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय

च. धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु

(कक्षा ६-८) का विषयवस्तुहरु

क. भौगोलिक अवस्था

ख. पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावना

ग. जैविक विविधता र वातावरण

घ.परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय

ड.धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु

च. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापन

यो पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०७९ देखि कक्षा (१-४ र ६-७) सम्म लागु गरिने छ । साथै शैक्षिक सत्र २०८० देखि कक्षा (५ र ८)मा लागु गरिने छ ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता

नेपाल सरकारबाट कक्षा (१-८)स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण स्थानीय तहबाटै गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ ।बालबालिकाको सिकाई आफ्नो घर, गाँउ र समुदायबाट शुरु हुन्छ । त्यसका लागि बालबालिकाहरुलेआफ्नो गाउँ समुदायको, भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक तथाऐतिहासिक सम्पदाहरु, धार्मिक सास्कृतिक तथा सामाजिक मूल्य र मान्यताहरु र प्रचलित पेशा, व्यवसाय, जैविक विविधता, पर्यटकिय स्थानहरु आदिको जानकारीहुनुपदछ । स्थानीय पाठ्यक्रम “हाम्रो मोलुङ” निर्माण गर्नुको आवश्यकता निम्नानुसाररहेका छन् :

क) मोलुङ गाउँपालिकाको परिचय दिन ।

ख) मोलुङमा रहेका ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको जानकारी दिई त्यसको संरक्षण प्रचारप्रसारगर्न ।

ग) मोलुङ गाउँपालिका भित्र रहेका जैविक विविधताको परिचय दिइ संरक्षण गर्न ।

घ) मोलुङ गाउँपालिमा प्रचलित स्थानीय सिप, कला, पेशा र व्यवसायसंरक्षण गर्न ।

ड) मोलुङ गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण गर्न ।

च) प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद्बाट सुरक्षित विद्यालयको अवधारणा दिन ।

३. स्थानिय पाठ्यक्रमको औचित्य :

मानिसले आफ्नो पहिचानको लागि सर्वप्रथम आफ्नो गाँउ, समुदाय र त्यहाँ भएका प्राकृतिक ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक, आर्थिक क्रियाकलापहरूको जानकारी हुनुपर्दछ । हामीले देशको विकास गर्नका लागि सर्वप्रथम आफू र आफ्नो क्षेत्रबाट सुधार गर्नुपर्दछ । स्थानीय स्तरका व्यवसाय, पेशा, सिप, एवम् रोजगारलाई सम्बोधन गर्दै अन्तराष्ट्रिय रोजगारीतर्फ उन्मुख, उत्पादनमुखी, सीपयुक्त नागरिक तयार गर्ने तथा नेपाली कला, सौन्दर्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित नागरिक तयार गर्ने शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य रहेको छ । केन्द्रीय तहबाट निर्माण गरिने पाठ्यक्रमले स्थानीय तहको आवश्यकता पुरा गर्न नसक्ने भएकोले स्थानीय पाठ्यक्रमको औचित्य रहेको छ । मोलुङ गाउँपालिकाले यहाँ प्रचलित भाषा, संस्कृति, ऐतिहासिक, पर्यटकीय धार्मिक महत्वका स्थलहरू, जैविक विविधता, प्राकृतिक सम्पदा तथा स्थानीय पेसा, सिप र व्यवसाय समावेश गरी यो पाठ्यक्रम तयार गरेको हो । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनको औचित्यलाई देहायबमोजिमका बुँदाहरूले अझ स्पष्ट पार्दछ :

क. परम्परागत पेशा र व्यवसाय संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउन ।

ख. स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई विश्वव्यापीकरण गर्न ।

ग. भौगोलिक, जातिय, लैङ्गिक, भाषिक, धार्मिक, सामाजिक, आर्थिक तथा प्राकृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्न ।

घ. स्थानीय कला कौशल, व्यवसाय, प्राकृतिक सम्पदा तथा संस्कृतिको जानकारी गराई त्यसअनुरूपको व्यवहार गर्न सक्ने तुल्याउन ।

ङ. स्थानीय स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालन गर्न ।

च. स्थानीय आवश्यकतालाई सम्बोधन गरि स्थानीय सरोकारवालालाई जिम्मेवारीबोध गराउन ।

छ. स्थानीय पाठ्यक्रम मार्फत सिकाईलाई व्यावहारिक तथा प्रभावकारी तुल्याउन ।

ज. जैविक विविधताको संरक्षण गर्न ।

झ. विभिन्न प्राकृतिक तथा अन्य विपद्बारे सचेत रहन ।

४. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्यहरू

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसार विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू निम्नानुसार हुने छन् :

(क) प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने,

(ख) सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मूल्य तथा मान्यताप्रति प्रतिबद्ध, राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति बफादार, स्वाभिमानी, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान्, नैतिकवान् एवम् जिम्मेवार नागरिक तयार गर्ने,

(ग) श्रमप्रति सम्मान एवम् सकारात्मक सोच भएका, रोजगार तथा स्वरोजगार उन्मुख, उत्पादनशील, उद्यमशील र सिपयुक्त नागरिक तयार गर्ने,

(घ) व्यक्तिको सामाजिकीकरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सद्भाव तथा सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्न सहयोग पुऱ्याउने,

(ङ) प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण, संवर्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने

सचेत नागरिक तयार गर्ने,

(च) प्रत्येक व्यक्तिमा शान्ति, मानव अधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यताअनुरूपको आचरण विकास गरी समतामूलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजवादउन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मद्दत गर्ने,

(छ) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्वपरिवेश सुहाउँदो दक्ष जनशक्ति तयारगर्ने,

(ज) वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने वैज्ञानिक सुभ्रबुभ्र भएका र खोज तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्तितयार गर्ने,

(झ) रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सिप भएका, सहिष्णु र भाषिक सक्षमतामा निपूर्ण नागरिक तयार गर्ने,

(ञ) नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित भई नेपाली पहिचानप्रति गौरवगर्ने नागरिक तयार गर्ने,

(ट) जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक एवम् मानव सिर्जित प्रकोपप्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद् व्यवस्थापन गर्न सक्षमनागरिक तयार गर्ने,

(ठ) सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका निम्ति आवश्यक मानव संसाधनको विकास गर्न ।

५. विद्यालय शिक्षाको तहगत संरचना

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले विद्यालय शिक्षालाई आधारभूत र माध्यमिक गरी दुईतहमा बाँडेको छ ।

आधारभूत तहको कक्षा १ माप्रवेश गर्नुपूर्व १ वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको व्यवस्था हुने छ ।

विद्यालय शिक्षाको संरचनामा कक्षा १ देखि ८ सम्म गरीआठ वर्ष अवधिको आधारभूत शिक्षा र कक्षा ९ देखि १२ सम्मको चार वर्ष अवधिको माध्यमिक शिक्षा कायम गरिएको छ । माध्यमिक

शिक्षा साधारण, प्राविधिक तथा व्यावसायिक र परम्परागत गरी तीन धारको हुने छ । माध्यमिक शिक्षाको प्राविधिक तथा व्यावसायिकधारतर्फ थप एक वर्ष अवधिको व्यावहारिक अभ्यास (Apprenticeship) समेटिने छ ।

सिकारुको उमेर, सिकाइ क्षमतास्तर तथाबालमनोविज्ञान समेतलाई आधार मानी विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत संरचना निम्नबमोजिम निर्धारण गरिएको छ :

तालिका १ : विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत संरचना

विद्यालयको तह	कक्षा	उमेर समूह	सिकाइ क्षमतास्तर
प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	४ वर्ष	
आधारभूत	कक्षा १- ३	५ देखि ७ वर्षसम्म	तह १
	कक्षा ४ - ५	८ देखि ९ वर्षसम्म	तह २
	कक्षा ६ - ८	१० देखि १२ वर्षसम्म	तह ३
माध्यमिक	कक्षा ९ - १०	१३ देखि १४ वर्षसम्म	तह ४
	कक्षा ११ - १२	१५ देखि १६ वर्षसम्म	तह ५

६. विद्यालय शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

विद्यालय तहको पाठ्यक्रम संरचना निम्नानुसार रहेको छ :

६.१ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

तालिका २ : प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

क्र.सं.	सिपका क्षेत्रहरू	सिपहरू	वार्षिक समय (घण्टामा)
---------	------------------	--------	-----------------------

१.	आधारभूत सिप सिकाइका क्षेत्र	(क) शारीरिक सिप (ख) संवेगात्मक सिप (ग) सामाजिक, सांस्कृतिक र नैतिक सिप (घ) बौद्धिक तथा मानसिक सिप (ङ) स्वास्थ्य, पोषण, सुरक्षा र वातावरण सिप (च) सिर्जनात्मक सिप	३८४
२.	विषयगत सिप सिकाइका क्षेत्र	(क) भाषिक सिप (ख) पूर्वगणितीय सिप (ग) दृश्यकला, कार्यतरिका र सिर्जनशीलता (घ) वरपरको वातावरण (ङ) सामाजिक सिप	१९२
		जम्मा	५७६

(उपर्युक्त तालिकामा उल्लिखित क्रियाकलाप र समयबाहेक मनोरञ्जन क्रियाकलाप, बाह्य खेल र आराम गर्ने समय गरी कम्तीमा दैनिक १

घण्टाका दरले वर्षभरिमा २५६ घण्टासम्म वार्षिक समय थप हुन सक्ने छ ।)

६.२ आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ३ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र. स.	विषयसम्बन्धी क्रियाकलाप	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	भाषिक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (नेपाली)	५	१६०
२.	भाषिक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (अङ्ग्रेजी)	४	१२८
३.	गणितीय सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
४.	आफ्नो सेरोफरोसम्बन्धी ज्ञान, सिप तथा अभिवृत्ति (सामाजिक अध्ययन, तथा सिर्जनात्मक कला, विज्ञान तथा वातावरण, स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलाप)	८	२५६
५.	मातृभाषिक सिप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप	५	१६०
	जम्मा	२६	८३२

(पठनपाठन सञ्चालनका लागि उपयोग भएको ३२ घण्टाको समयावधिलाई १ पाठ्यघण्टा (Credit hour) मानिएको छ ।)

उल्लिखित संरचनाका आधारमा पाठ्यक्रम निर्माण तथा गर्दा निम्नलिखित पक्षहरू समावेश गरिने छ :

१. भाषिक सिपअन्तर्गत सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ सिपको विकास, शब्दभण्डार, आधारभूत सञ्चार सिपको विकास जस्ता पक्षहरूमा ध्यान दिइने छ । गणितीय सिपअन्तर्गत सङ्ख्या र अङ्कको अवधारणाका साथै व्यावहारिक गणितीय ज्ञान तथा व्यावहारिक गणितीयसिपको विकास र प्रयोगमा ध्यान दिइने छ । विज्ञान, स्वास्थ्य र शारीरिक

शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरूअन्तर्गत वैज्ञानिक सोच तथा सिपको प्रयोग, विज्ञान, वातावरण, स्थानीय पर्यावरण, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा, प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्ने विषयवस्तुहरूसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू समावेश गरिने छ ।

२. सामाजिक अध्ययन, चारित्रिक विकास तथा सिर्जनात्मक कलासम्बन्धी क्रियाकलापअन्तर्गत सामाजिक मूल्य र मान्यता, चारित्रिकविकास,सिर्जनात्मकता, कला र संस्कृति, जीवनोपयोगी सिप तथा सूचना र सञ्चार प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्नेविषयवस्तुहरूसँग सम्बन्धितक्रियाकलाप समावेश गरिने छ ।

३. स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा, स्थानीय इतिहास तथा संस्कृति, संस्कृत भाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप, कला तथा प्रविधिमाआधारित विषयसँगसम्बन्धित क्रियाकलाप पर्ने छन् । सिर्जनात्मक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषयक्षेत्रकाक्रियाकलापहरूसँग पनि सम्बन्धित गराउनुपर्ने छ ।स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विद्यालयले स्थानीय विज्ञ,अभिभावक तथा स्थानीय तहको सहयोग र समन्वयमा विकास गरी कार्यान्वयनमाल्याउनु पर्नेछ ।

४. संस्कृत, गुरुकुल, गुम्बा/विहार, मदरसा, किरात मुन्धुम जस्ता परम्परागत शिक्षा पद्धतिका हकमा नेपाली र सामाजिक विषयबाहेकअन्य विषयहरू परम्परागत शिक्षा पद्धतिअनुसार अनुकूलन र विकास गरी कार्यान्वयन गर्न सकिने छ ।

५. संस्कृत तथा परम्परागत शिक्षातर्फको कक्षा १-३ लाई एकीकृत सिद्धान्तअनुरूप साधारण शिक्षा सरहको शिक्षा प्रदान गरिनेछ । यस शिक्षामामातृभाषाका सट्टामा सम्बन्धित भाषा (संस्कृत रचना, भोट भाषा, अरेबिक र उर्दू भाषा, लिम्बू भाषा आदि) कापाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री कार्यान्वयन गरिने छ ।

६. विज्ञान तथा वातावरण, सामाजिक अध्ययन, स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा र सिर्जनात्मक कला विषयलाई अन्तरविषयक ढाँचाकोपाठ्यक्रमका रूपमाहाम्रो सेरोफेरो विषयक्षेत्रमा समावेश गरी समग्रमा गणित, नेपाली भाषा, अङ्ग्रेजी भाषा र हाम्रो सेरोफेरोविषयक्षेत्रलाई समावेश गरी बहुविषयक ढाँचाको एकीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिने छ । त्यसै गरी कक्षा १-३ का विद्यार्थीका लागिआवश्यक हुने व्यवहारकुशल सिपहरूलाई आवश्यकतानुसार सबै विषयक्षेत्र र कक्षामा एकीकृत गरिने छ ।

६.३ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ४ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र. स.	विषय	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	नेपाली	५	१६०
२.	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३.	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला	३	९६
७.	मातृभाषा वा स्थानीय विषय	४	१२८
	जम्मा	३२	१०२४

उल्लिखित संरचनाका आधारमा पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा निम्नलिखित पक्षहरू समावेश गरिने छ :

१. भाषिक विषयअन्तर्गत सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ सिपको विकास, शब्दभण्डार, आधारभूत सञ्चार सिप, अभिव्यक्ति सिपकोविकास जस्ता पक्षहरूमा ध्यान दिनुपर्दछ । गणितअन्तर्गत सङ्ख्या र अङ्कको अवधारणाका साथै

व्यावहारिक गणितीय ज्ञानतथा सिपको विकास र प्रयोगमा ध्यान दिनुपर्दछ । विज्ञान तथा प्रविधि शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरूअन्तर्गत वैज्ञानिक सोचतथा सिपको प्रयोग, विज्ञान, वातावरण, स्थानीय पर्यावरण, सूचना र सञ्चार प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्नेविषयवस्तुहरू समावेश गरिने छ । सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षाअन्तर्गत नेपालको भौगोलिक, सामाजिक तथाऐतिहासिक पक्ष, सामाजिक मूल्य र मान्यता, चारित्रिक विकास, कला र संस्कृति, जीवनोपयोगी सिप, नागरिक चेतना आदिविषयवस्तुहरूसमावेश गरिने छ । स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कलाअन्तर्गत शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी,

सरसफाइ र जीवनोपयोगी सिप, सिर्जनात्मकता आदिसँग सम्बन्धित विषयवस्तुहरू समावेश गरिने छ । सिर्जनात्मक सिपविकाससम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषयक्षेत्रका क्रियाकलापहरूसँग पनि सम्बन्धित गराउनुपर्दछ ।

२. स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा, स्थानीय इतिहास तथा संस्कृति, संस्कृत भाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप, कला तथा प्रविधिमाआधारित विषयसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप पर्ने छन् । स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विद्यालयले स्थानीय तहकोसहयोग र समन्वयमा स्थानीय विज्ञ तथा अभिभावकको संलग्नतामा विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने छ ।

३. संस्कृत तथा परम्परागत शिक्षाआतर्गत आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) लाई साधारण शिक्षासरहको शिक्षा प्रदान गरिने छ । यसअन्तर्गत सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा विषयसँग सम्बन्धित विषयक्षेत्रलाई आवश्यकताका आधारमा थपघटगरी यस शिक्षाका पाठ्यसामग्रीलाई सन्दर्भ र औचित्यका आधारमा अनुकूलन गरिने छ ।

मातृभाषाका सट्टामा सम्बन्धित भाषा(संस्कृत रचना, भोट भाषा, अरेबिक र उर्दू भाषा, लिम्बू भाषा इत्यादि) का पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री कार्यान्वयन गरिने छ ।

४. गुरुकुल शिक्षातर्फ स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला विषयका सट्टामा वेद वा नीतिशास्त्र वा मानवमूल्य शिक्षा विषयअध्ययन अध्यापन गर्न सकिने छ । मदरसा शिक्षातर्फ स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला विषयका सट्टामा दिनियातविषय अध्ययन अध्यापन गर्न सकिने छ ।

६.४ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ५ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र.स.	साधारण	संस्कृत शिक्षा/गुरुकुल/वेद विद्याश्रम शिक्षा	गोन्पा तथा विहार/मदरसा शिक्षा	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	नेपाली	नेपाली	नेपाली	५	१६०
२.	अङ्ग्रेजी	अङ्ग्रेजी वा संस्कृत रचना	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३.	गणित	गणित	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	विज्ञान तथा प्रविधि वा संस्कृत व्याकरण	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा वा कर्मकाण्ड	सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य तथा	संस्कृत भाषा	स्थानीय विषय वा बौद्ध	३	९६

	शारीरिक शिक्षा		शिक्षा वा सम्भोटा व्याकरण वा अन्य वा आचार शिक्षा (दिनियात) वा कुरान (अरेबिक)		
७.	मातृभाषा वा स्थानीय विषय वा संस्कृत भाषा	वेद वा नीति शास्त्र	भोटभाषा वा पाली भाषा वा संस्कृत वा अन्य भाषा वा उर्दू भाषा	४	१२८
			जम्मा	३२	१०२४

७. आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का तहगत सक्षमता

आधारभूत शिक्षाले विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षाका माध्यमद्वारा बालबालिकामा अन्तर्निहित प्रतिभाको विकास गर्ने लक्ष्य राखेको छ। यस तहको शिक्षाको मुख्य उद्देश्य राष्ट्रप्रेम र लोकतन्त्रमा विश्वास गरी राष्ट्रियताको संरक्षण र संवर्धन गर्ने, अधिकार र कर्तव्यको पालनासहितस्वतन्त्रताको सम्मान गर्ने, सामाजिक र प्राकृतिक वातावरणप्रति सचेत भई मानवीय मूल्य र मान्यताअनुकूल व्यवहार गर्ने कर्तव्यनिष्ठनागरिक उत्पादन गर्ने हो। यस तहको शिक्षा प्राप्त गरिसकेका बालबालिकाहरू आफ्ना विचार आदानप्रदान एवम् दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्या समाधान गर्न सक्षम, स्वावलम्बी, परिश्रमी, वैज्ञानिक सुभ्रवुभ्र भएका, स्वास्थ्यप्रति सचेत र नैतिकवान् हुने छन्। विद्यालय शिक्षाअन्तर्गत आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का विद्यार्थीले हासिल गर्ने सक्षमताहरू निम्नबमोजिम हुने छन् :

१. देशप्रेम तथा राष्ट्रिय एकताको भावना एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता तथा संस्कार व्यवहारमा प्रदर्शन
२. भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र व्यावहारिक, सिर्जनात्मक एवम् सान्दर्भिक प्रयोग
३. सूचना र विचारहरूको आदान प्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
४. तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सिप एवम् अभिवृत्ति विकास र प्रयोग
५. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम् बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
६. मानव मूल्य र मान्यता एवम् सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजगता
७. जनसङ्ख्या, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासविचको अन्तरसम्बन्धको बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
८. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सिप (Life skills) को विकास
९. स्थानीय, आधुनिक पेसा, व्यवसाय र प्रविधि एवम् श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सिप (Soft skills) को प्रयोग
१०. नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन एवम् सिर्जनशीलताको विकास र प्रयोग
११. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशसँग परिचित भई विविधता, विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार
१२. दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

८. कक्षागत सक्षमताहरू

यस पाठ्यक्रम कार्यन्वयनपश्चात आधारभूत तह कक्षा (१-८) का बालबालिकाहरूमा निम्न अनुसार सक्षमताहरू हाँसिल हुनेछ।

कक्षा १

१. प्राकृतिक प्रकोप तथा विपदको सामान्य जानकारी
२. मोलुङ गा.पा. भित्र रहेका पर्यटकिय ठाउँहरूको पहिचान
३. आफ्नो घर वरपर पाइने घरपालुवा जनावार पशुपक्षी तथा वनस्पतिहरूको पहिचान
४. विभिन्न कृषि सम्बन्धी बालीनालीको पहिचान
५. आफ्नो घरमा गरिने परम्परागत सिपहरूको बोध
६. आफ्नो टोल र विद्यालय आसपासका धार्मीक स्थलहरूको पहिचान
७. अवलोकनका आधारमा अग्लो, होचो र समथर भूमीको सामान्य चिनारी
८. आफ्नो वरपरका नदि, जंगलको पहिचान

कक्षा २

१. आफू बसेको ठाउँमा हुन सक्ने प्रकोप तथा विपदसँग सचेतता र सावधानी
२. मोलुङ गा.पा. भित्र रहेका पर्यटकिय क्षेत्रहरूको सूची तयार
३. आफ्नो समुदायमा पाइने घरपालुवा जनावार, पशु पक्षी तथा वनस्पतिहरूको सूची तयार
४. विभिन्न व्यवसायको सामान्य चिनारी
५. आफ्नो समुदाय नजिक रहेका धार्मीक स्थलहरूको अवलोकन र बोध
६. आफ्नो समुदायमा प्रचलित चाडपर्वहरूको परिचय
७. आफ्नो गाउँपालिका भित्रकामुख्य टारहरू, बेसीहरू, गाउँहरूको पहिचान
८. आफ्नो गाउँपालिका भित्रका मुख्यखोलाहरू पहिचान

कक्षा ३

१. विपद् र यसबाट बच्ने उपायहरूको अवलम्बन
२. वडा भित्रका पर्यटकिय स्थानको जानकारी
३. आफ्नो वडा क्षेत्रमा पाइने घरपालुवा तथा जंगली जनावार पशुपक्षी तथा वनस्पतिहरूको सूची निर्माण
४. विभिन्न प्रकारका तरकारी खेतको पहिचान
५. स्थानिय स्तरमा हुने सांस्कृतिक गतिविधिमा सहभागीता र अपनत्व महसुस
६. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित विभिन्न स्थानिय सिप, कला, पेसा र व्यवसायको चिनारी
७. नेपालको नक्सा हेरी हिमाल, पहाड र तराईको पहिचान
८. मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सा हेरि जंगल, नदि, झरना, बेसी, टार र गाउँको चिनारी

कक्षा ४

१. विपद्हरूको कारण, असर र त्यसबाट बच्ने उपायहरूको पहिचान ।
२. सुरक्षित बासस्थान र सुरक्षित विद्यालयबाट दैनिक जीवनमा हुने उपयोगको बोध
३. पर्यटकिय क्षेत्रको चिनारी
४. आफ्नो गाउँपालिका अर्न्तगत पाइने वनस्पति, घरपालुवा तथा जंगली पशु पंक्षिहरूको पहिचान र उपयोग
५. मोलुङ गाउँपालिकामा पाइने फलफुल खेतीकोसामान्य चिनारी
६. आफ्नो गाउँपालिका धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरूको चिनारी
७. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित चाडपर्वहरू मनाउने तरिकाको बोध
८. गाउँपालिकाको वडाहरूको भौगोलिक अवस्थाको पहिचान ।

कक्षा ५

१. विपद् व्यवस्थापन गर्न र सुरक्षित विद्यालयका अवधारणाको विकास
२. पर्यटकिय स्थलहरूको पहिचान र वर्गीकरण
३. आफ्नो गाउँपालिकाका पाइने जलचर र औषधि जन्य वनस्पतिहरूको पहिचान
४. औषधिजन्य वनस्पति तथा काठजन्य वनस्पतिको दैनिक जिवनमा प्रयोग
५. कृषि व्यवसायमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरूको पहिचान
६. धान र मकै खेतिको जानकारी
७. आफ्नो समुदायमा रहेका धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको जगेर्ना गर्ने उपायहरूको पहिचान
८. आफ्नो गा.पा.को भौगोलिक स्वरूपको पहिचान

कक्षा ६

१. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापनको जानकारी
२. पर्यटनको महत्व बोध
३. आफ्नो गाउँपालिका भित्र रहेका दुर्लभ वनस्पति तथा पशुपन्छिहरूको पहिचान र संरक्षणका उपायहरूको बोध
४. टनेलमा गरिने तरकारी खेतिको परिचय, आवश्यकता र महत्वको बोध
५. टनेलमा टमाटर खेति गर्ने तरिकाको जानकारी
६. धार्मिक, जातजातीगत र मातृभाषागत बन्नोटकोबोध
७. मोलुङ गाउँपालिकाको स्वस्थ्य र शिक्षाको अवस्थाको जानकारी

८. मोलुङ गाउँपालिकामा रहेका सेवाप्रदायका संस्था र तिनिहरूले प्रदान गर्ने सेवाहरूको पहिचान

कक्षा ७

१. सरसफाइ स्वस्थकर खाना र फोहोर व्यवस्थापनको अवधारणा

२. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापनमा व्यवस्थापकिय भूमिकाको अवधारणा

३. पर्यटक प्रवर्धनमा हाम्रो भूमिकाको अवधारणा

४. जैविक विविधता र वातावरणको परिचय

५. जैविक विविधताको महत्व बोध

६. परम्परागत सिपको संरक्षण र जगेर्ना

७. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरूको भेषभुषा र रीतिरिवाजको पहिचान

८. मोलुङ गाउँपालिकामा रहेको हावापानी र वनजंगलको विविधताको बोध

कक्षा ८

१. फोहोर व्यवस्थापन र उपभोक्ता हक-हितमा स्थानिय तहको भूमिकाको पहिचान

२. घना बस्तीको अवधारणाको विकास

३. घना बस्ती विकासको लागि पूर्वधारको पहिचान र यसको फाइदाको बोध

४. पर्यटकिय क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्धनमा स्थानियतहको भूमिकाको जानकारी

५. जैविक विविधतामा परेका असरहरू तथा संरक्षणका उपायहरूको पहिचान

६. परम्परागत सिपको संरक्षण र जगेर्ना

७. कृषि व्यवसायका चुनौतिहरू र कृषिमा आधुनिकरणकोधारणा विकास

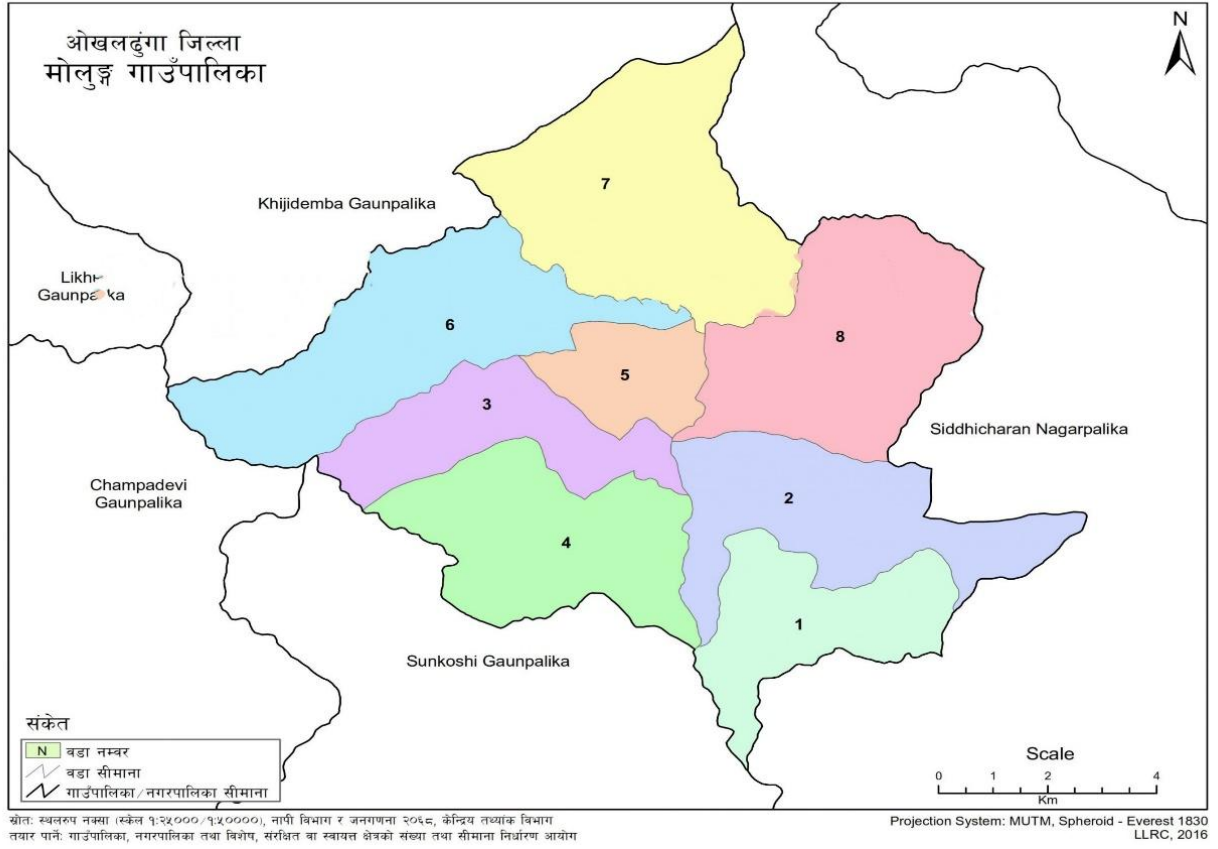
८. धार्मिक सहिष्णुता र सामाजिक सद्भावको अवधारणा विकास र आवश्यकताको बोध

९. धार्मिक, सास्कृतिक रीतिरिवाजको जगेर्ना र सामाजिक कुरीतिहरूको उन्मूलन लागि हाम्रो भूमिकको धारणा विकास

१०. मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सा कोर्ने र प्रमुख स्थानहरू संकेतको प्रयोग गरि देखाउने सिपको विकास

११. समृद्ध मोलुङको अवधारणा र समृद्ध मोलुङ बनाउन सरकारको भूमिकाको जानकारी

“हाम्रो मोलुङ” स्थानीय पाठ्यक्रम

मोलुङ्ग गाउँकार्यपालिकको कार्यलय
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
प्राञ्चा, ओखलढुंगा ।

"कृषि पर्यटन हरियाली वन, समृद्ध मोलुङको खुसियालि मन"

च.नं.

मोलुङ गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
प्राप्चा,ओखनढुङ्गा
स्था. २०७३

१ नं. प्रदेश, नेपाल

शुभकामना

“कृषि पर्यटन हरियाली वन समृद्ध मोलुङको खुसियालि मन” मूल नारालाई स्थापित गर्न शिक्षामासामाजिक न्याय र समावेशितालाई विशेष प्राथमिकता दिन आवश्यक हुन्छ। विविधताको सम्मान, विकास, प्रचारप्रसार र संरक्षण गर्ने भरपर्दो माध्यम भनेकै शिक्षा हो र यसलाई योजनाबद्धरूपमा कार्यान्वयनमाल्याउने माध्यम भनेको पाठ्यक्रम हो। शिक्षा प्रणालीलाई व्यवस्थित गर्दै गुणस्तरीयशिक्षाप्राप्त गर्न

पाउने नागरिकको अधिकारलाई सहज बनाउन सकियोस भनेर हामीले मोलुङ गाउँपालिकाभित्र विभिन्नशैक्षिक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएका छौं। स्थानीय पाठ्यक्रममार्फत स्थानीय स्रोतसाधन, मूल्यमान्यता, पहिचान र असल अभ्यासलाई अझ समृद्ध बनाउने पवित्र उद्देश्यकासाथ यो पाठ्यक्रमनिर्माण गरिएको हो। गुणस्तरीय र व्यवहार उपयोगी शिक्षाको माध्यमले सुसस्कृत र सभ्य नागरिकका लागि गुणस्तरीय र व्यवहारिक पाठ्यक्रम चाहिन्छ। गुणस्तरीय शैक्षिक वातावरण व्यवस्थापन गर्दै लाने सन्दर्भमा संविधानलेदिएको माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक अधिकार प्रयोग गरी शैक्षिक सत्र २०७९ बाट कक्षा १-८ मा स्थानीयपाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको कुरा जानकारी गराउन पाउँदा मलाई खुशी लागेको छ। स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण पश्चात् त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा स्थानीय तहले आवश्यक अनुगमनगर्ने, विद्यालयहरुले यसलाई कार्यान्वयन गर्दै जाने र आवश्यकताको आधारमा समयानुकूल बनाउदै लैजाने हो भने यसको प्रभावकारिता अझै बढेर जाने विश्वास लिएको छु।

स्थानीय जातजाति, भाषा, संस्कार, सभ्यता, मूल्यमान्यता, परम्परा, चाडपर्व, हाटबजार, गीतसंगीत, स्थानिय सिप प्रविधि पर्यटन आदिको बारेमा आवश्यक जानकारी गराई आफ्नो परिवेश, सामाजिक, भौगोलिक, आर्थिक, सांस्कृतिक अवस्थाको बारेमा सुसूचित गराउनु स्थानीय पाठ्यक्रमको एक प्रमुख उद्देश्य हो। समावेशीतथा सबैको अपनत्व महशुस हुने खालका स्थानीय परिवेश र पहिचानको पृष्ठभूमिमानिर्मित स्थानीयपाठ्यक्रमबाट आपसी सद्भाव, मेलमिलाप, सामुहिक कार्य, सहिष्णुता तथा राष्ट्रिय एकताको भावनाकोविकासमा पनि सहयोग पुग्ने अपेक्षा राख्न सकिन्छ।

पाठ्यक्रमको मूल मर्मलाई आत्मसात गर्दै स्थानिय ज्ञान, सीप, अभ्यास र परम्परालाई संरक्षण, विकास र प्रचारप्रसारको लागि पनि स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र प्रयोग आवश्यक देखिन्छ। आफ्नो जन्मभूमिर स्थानीय परिवेशका विविध पक्षको बारेमा यथोचित जानकारी लिदै आफ्नै माटोमा “केही गरौं” भन्नेभावना विकास गर्नमा समेत यो पाठ्यक्रमले सहयोग गर्ने छ। सिकारुको आवश्यकता, अभिभावकको चाहनालाई सम्बोधन गर्दैस्थानीय परिवेशको जगमा टेकेर निर्माण गरिएको यस पाठ्यक्रमले मोलुङको

पहिचान कायम राख्नसहयोग पुग्ने विश्वास लिएको छु । स्थानीय स्रोत, साधन र सम्भावना समेतलाई आधार बनाइ स्थानियज्ञान, सिप र अभिवृत्तिको विकासमा यो पाठ्यक्रम एक मार्गदर्शक हुनेछ । स्थानीय सरोकारवालाहरुकोसंलग्नतामा तयार गरिएको “हाम्रो मोलुङ ” पाठ्यक्रमले मोलुङको पहिचान दिन सक्षम हुनेछभन्ने मेरो विश्वास छ । यसले स्थानीय भाषा, संस्कृति, मूल्यमान्यतार संस्कारलाई आफ्नो विषयवस्तु बनाएको छ । स्थानीय जातजाति कला, धर्म, प्रचलन र सभ्यतालाईसमेटेको छ ।स्थानीय सीप, प्रविधि, पर्यटन, रितिरिवाज र चालचलनलाई समयसापेक्ष बनाउँदै संरक्षण रप्रबर्द्धनगर्ने उद्देश्य राखेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रमले समेट्न नसकेको तर स्थानीय आवश्यकताको रुपमा रहेकाविषयवस्तुहरुलाई समेत उजागर गरेको छ ।

मोलुङ गाउँपालिको सबै सामुदायिक विद्यालयमा शैक्षिक सत्र २०७९ देखी लागु हुने यसपाठ्यक्रम विकासमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहयोग गर्नुहुने यस पालिकाको उपध्याक्ष, कार्यापालिका सदस्यहरु, गाँउशिक्षा समिति,प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, शिक्षा अधिकृत, स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण समिति, परिस्कृत एवंम परिमार्जन समिति,शिक्षकका पेशागत संघ,संगठन,राजनैतिक दल,शिक्षक,विद्यार्थी र अभिभावक सबैमा हार्दिक शुभकामनादिन चाहान्छु । गाउँपालिकाले सुम्पिएको जिम्मेवारीलाई कुशलतापूर्वक निर्वाह गर्दै उत्कृष्ट पाठ्यक्रमनिर्माण गरी कार्यान्वयनयोग्य बनाउनु भएकोमा म अत्यन्त हर्षित छु ।

यस पाठ्यक्रमलाई कार्यान्वयनमाल्याउन सबै सरोकारवालामा म हार्दिक अनुरोध गर्दछु । पाठ्यक्रम आफैमा एक जीवन्त दस्तावेज भएकोलेआवश्यकतानुसार यसको समसामयिक परिमार्जन गर्दै सफल कार्यान्वयनहुनेअपेक्षालिएकोछु।

.....
उत्तम राई
अध्यक्ष

"कृषि पर्यटन हरियालि वन, समृद्ध मोलुङको खुसियालिमन"

प.स. ०७८/०७९ (शिक्षा)

च.नं.

मोलुङ गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
प्राच्या, ओखलढुङ्गा
स्था. २०७३

१ नं. प्रदेश, नेपाल

हाम्रो भनाई

पाठ्यक्रम विकास तथा परिमार्जन निरन्तर प्रक्रिया हो । समाजका आवश्यकता र चाहनाहरु परिवर्तनशील भएकाले समाजको माग र सिकारुको आवश्यकताका आधारमा विश्वव्यापी र स्थानीय विषयबस्तुलाई पाठ्यक्रममा समावेश गर्नुपर्ने हुन्छ । विद्यार्थीका व्यवहार कुशल तथा जीवनपयोगी सिप र सक्षमताहरु विकास गर्न पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीहरु सिकारुमैत्री बनाउनुपर्दछ । यसै क्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको सैद्धान्तिक अवधारणा अनुसार आधारभूत तहको मौजुदा पाठ्यक्रममा परिमार्जन गरी एकीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिएको छ । पाठ्यक्रमको मौजुदा संरचना अनुसार आधारभूत तह (१-३) मा साप्ताहिक ५ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १६० पाठ्यघण्टाको रकक्षा (४-८) मा साप्ताहिक ४ पाठ्यघण्टाका दरले वार्षिक १२८ पाठ्यघण्टा स्थानीय विषयबस्तुलाई छुट्याईएको छ । स्थानीय विषय अर्न्तगत स्थानीय ज्ञान सीप र प्रविधिमा आधारित विषयसँग सम्बन्धित विषयबस्तु समावेश गरिएका छन् । स्थानीय तहले विद्यालयको सहभागितामा स्थानीय विज्ञ, अभिभावक तथा शिक्षकको सहयोगमा स्थानीय विषयको तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने नीतिगत व्यवस्था अनुसार स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो मोलुङ" को विकास गरिएको छ । यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन स्थानीय तहबाटै हुने भएकाले क्षमता विकास गरी सबै विद्यालयमा स्थानीय विषयको पठनपाठन सुनिश्चित गर्ने दायित्व गाउँपालिकाको हो । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपको संरचना अनुसारको स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउँदा स्थानीय आवश्यकता सम्बोधन हुनाका साथै सिकाईप्रतिको अपनत्व समेत विकास हुन्छ । यही आवश्यकतालाई दृष्टिगत गरी स्थानीय तहमा स्थानीय विषयबस्तुमा आधारित स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने उद्देश्यले यो स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो मोलुङ" को विकास गरिएको छ । स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो मोलुङ" मा मोलुङको परिचय, मोलुङको प्राकृतिक स्रोत सम्पदा, यहाँका ऐतिहासिक र पर्यटकीय स्थल, संस्कार र संस्कृति, रितिरिवाज स्थानीय पेशा व्यवसाय र प्रविधि आदि विषयबस्तु समावेश गरिएको छ । यसमा सिकाई सहजिकरण विधि तथा प्रक्रिया, विद्यार्थी मूल्याङ्कन, मूल्याङ्कन प्रक्रियार पाठ्यक्रम कार्यान्वयन योजना र पाठ्यक्रम परिमार्जन प्रक्रिया समेत समावेश गरिएको छ ।

यो स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो मोलुङ तयार गर्ने क्रममा प्ररम्भिक लेखन कार्यगर्नु हुने स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण समितिका संयोजक सरस्वती पौडेल, सदस्यहरु, कुल प्रसाद खतिवडा, धुवराज खत्री, सुरेन्द्र खड्का, राम कुमार ढकाल, योगेन्द्र प्रसाद धमला र फडिन्द्र वहादुर कार्की परिष्कृत तथा परिमार्जन समिति संयोजक धुवराज खत्री सदस्यहरु, सुरेन्द्र खड्का र रमेश कुमार दाहाल, विषय विशेषज्ञ, प्र.अ., शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक एवम सम्बन्धित सरोकारवालाहरु प्रति मोलुङ गाउँपालिका हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ । यस पाठ्यक्रमलाई यस स्वरूपमा ल्याउने कार्यमा यस पालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत सरोज थापा, प्रशासकिय अधिकृत सन्तोष गौतम, जनप्रतिनिधिहरु, प्रा.स. चन्द्रमणि पोखरेलको अतुनिय योगदान रहेको छ । यस पाठ्यक्रमको सम्पादन सरस्वती पौडेल र भाषासम्पादन सविन घिमिरे बाट भएको हो । यस पाठ्यक्रम विकासमा संलग्न सम्पूर्ण प्रति गाउँकार्यपालिका हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ ।

यस पाठ्यक्रमले विद्यार्थीहरुमा निर्धारित सक्षमता विकासका लागि विद्यार्थी ,शिक्षक, सरोकारवाला सबैलाई सहयोग गर्ने छ । विशेषत शिक्षकको शिक्षण सिकाई क्रियाकलापको योजना निर्माण गर्न, विद्यार्थीको सिकाईमा सहयोग पुर्याउने एउटा महत्वपूर्ण आधारको रूपमा बालकेन्द्रीत, अनुभवकेन्द्रीत, उद्देश्यमुलक प्रयोगमुखि र क्रियाकलापमा आधारित बनाउने प्रयास गरिएको छ । यस पाठ्यक्रमलाई अभि परिष्कृत पार्नको लागि शिक्षक, विद्यार्थी , अभिभावक बुद्धिजिवि एवम सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको समेत विशेष भुमिका रहने हुँदा सम्बद्ध सबैको रचनात्मक सुभावाका लागी मोलुङ गाउँकार्यपालिकाको कार्यलय शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

मोलुङ गाउँकार्यपालिकाको कार्यलय
शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा
प्राप्चा, ओखलढुंगा

विषय सूची

शुभकामना

हाम्रो भनाई

१. पाठक्रमको परिचय	७-८
२. स्थानिय पाठक्रमको आवश्यकता.....	८
३. स्थानिय पाठक्रमको औचित्य.....	९
४. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्यहरु	१०
५. विद्यालय शिक्षाको तहगत संरचना	११
६. विद्यालय शिक्षाको पाठक्रमको संरचना.....	१२-१६
७. आधारभूत तह (१-८) का तहगत सक्षमताहरु	१७
८. स्थानिय पाठक्रमको कक्षागत सक्षमताहरु	१८-२२.
९. विषयवस्तुको विस्तृतिकरण.....	२३-४७
कक्षा १	
कक्षा २	
कक्षा ३	
कक्षा ४	
कक्षा ५	
कक्षा ६	
कक्षा ७	
कक्षा ८	
१०. विद्यार्थी मुल्याङ्कन प्रक्रिया.....	४८-५०
सन्दर्भ सामाग्रीहरु.....	५१

स्थानीय पाठ्यक्रम-हाम्रो मोलुङ

१. परिचय

नेपाल एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसाँस्कृतिक, बहुधार्मिक एवम् विविधताले भरिपूर्ण देश हो । त्यसैले विद्यालय तहमा केन्द्रबाट तयार गरी वितरित पाठ्यक्रमले स्थानीय स्तरका आवश्यक ज्ञान, सीप, प्रविधि र सक्षमताहरूलाई समेट्न नसकेको हुनाले स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता परेको देखिन्छ । नेपालमा औपचारिक रूपमा प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम - २०४९ ले पहिलो पटक स्थानीय विषय वा मातृभाषामध्ये कुनै एक विषय विद्यालयले छनोट गरी पढाउन पाउने व्यवस्था अनुरूप साप्ताहिक ३ पाठ्यभार २१०० पूर्णाङ्कको स्थानीय विषय वा मातृभाषा अध्ययन अध्यापन गर्ने व्यवस्था गरेको थियो । तर उक्त व्यवस्था प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन सकेन । प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रमलाई समेत विशेष महत्व दिदै यसलाई केही व्यापक बनाउने कार्य भयो । परिमार्जित पाठ्यक्रममा मातृभाषा र स्थानीय विषयलाई निरन्तरता दिदै पाठ्यभार वृद्धि गरी साप्ताहिक पाठ्यभार ४ बनाइयो भने सामाजिक अध्ययन, सिर्जनात्मक कला र शारीरिक शिक्षामा २०/२० प्रतिशत भार स्थानीय अंशको रूपमा समावेश गर्ने व्यवस्था गरियो । स्थानीय पाठ्यक्रमलाई माथिल्लो तहसम्म विस्तार गर्न उपयुक्त हुन्छ वा हुदैन भन्ने कुरा निक्यौल गर्न क्षेत्रीय प्रतिनिधित्व हुने गरी विभिन्न जिल्लामा अध्ययन समेत गरियो । उक्त अध्ययन र विभिन्न क्षेत्रबाट प्राप्त सुझावको आधारमा आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम २०६९ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यभार १०० पूर्णाङ्कको मातृभाषा वा संस्कृत वा अन्य स्थानीय विषय समावेश गरिएको पाइन्छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम विकास तथा मूल्याङ्कन परिषद्को वि.स. २०७५ जेष्ठ १८ गतेको बैठकले सिफारिस गरेको विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७५ मा स्थानीय पाठ्यक्रमका लागि कक्षा (१-३) मा ५ पाठ्यघण्टा अर्थात् वार्षिक १६० घण्टा र कक्षा (४-८) मा यसका लागि ४ पाठ्यघण्टा अर्थात् १२८ घण्टा छुट्याइएको र नेपाल सरकार शिक्षा मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र सानोठिमी भक्तपुरले स्थानीय पाठ्यक्रमको ढाँचा लगायतको बारेमा स्पष्ट मार्गदर्शन गरेको छ ।

यस पाठ्यक्रमले मोलुङ गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका विशिष्ट पहिचानलाई उजागर गर्दछ । आधारभूत तहको कक्षा (१-८) मा अध्ययनरत बालबालिकाहरूले औपचारिक रूपमा आफ्नो गाँउ, समाज, भूगोल, प्राकृतिक सम्पदा, यहाँका प्रचलित भाषा, संस्कृति, ऐतिहासिक तथा धार्मिक महत्वका स्थलहरू पर्यटकिय क्षेत्रहरू साथै परम्परागत तथा प्रचलित सिप, कला, पेशा र व्यवसायको पहिचान गरी यसको संरक्षण गर्न विद्यार्थीहरूलाई प्रोत्साहित गर्नेछ । यस पाठ्यक्रमले बालबालिकालाई मोलुङको बारेमा स्पष्ट खाका प्रस्तुत गरी यहाँ रहेका प्राकृतिक, ऐतिहासिक, पेशा, व्यवसाय, प्रविधि, जैविक विविधता, पर्यटकिय क्षेत्रको सम्भावना र धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको बारेमा जानकारी दिने उद्देश्य राखी निर्माण गरिएको छ । मोलुङ गाउँपालिका शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखाले स्थानीय स्तरका शिक्षाविद्, बुद्धिजिवि, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, विद्यालय व्यवस्थापन समितीका पदाधिकारीहरू, जनप्रतिनिधिहरू, गाउँपालिकाका सदस्यहरू, विषयविज्ञ लगायत सरोकारवालाहरूसँग छलफल अन्तरक्रिया तथा कार्यशाला बैठकको आयोजना गरी प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणको आधारमा स्थानीय पाठ्यक्रम हाम्रो मोलुङ (कक्षा १-८) का लागि निम्न विषयवस्तु समावेश गरिएको छ :

(कक्षा १-३) का विषयवस्तुहरु

क.हाम्रो समुदाय र हाम्रो विद्यालय

ख.हाम्रो वरपरका जिवजन्तु र वनस्पतिहरु

ग.मेरो सिर्जना र हाम्रा क्रियाकलाप

घ.हाम्रो संस्कृति

ड.हाम्रो वरपरको संसार

(कक्षा ४-५) का विषयवस्तुहरु

क. भौगोलिक अवस्था

ख. प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् र सुरक्षित विद्यालय

ग. पर्यटकिय स्थानहरु

घ.जैविक विविधता

ड.परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय

च. धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु

(कक्षा ६-८) का विषयवस्तुहरु

क. भौगोलिक अवस्था

ख. पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावना

ग. जैविक विविधता र वातावरण

घ.परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय

ड.धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु

च. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापन

यो पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०७९ देखि कक्षा (१-४ र ६-७) सम्म लागु गरिने छ । साथै शैक्षिक सत्र २०८० देखि कक्षा (५ र ८)मा लागु गरिने छ ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता

नेपाल सरकारबाट कक्षा (१-८)स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण स्थानीय तहबाटै गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने प्रावधान रहेको छ ।बालबालिकाको सिकाई आफ्नो घर, गाँउ र समुदायबाट शुरु हुन्छ । त्यसका लागि बालबालिकाहरुलेआफ्नो गाउँ समुदायको, भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक तथाऐतिहासिक सम्पदाहरु, धार्मिक सास्कृतिक तथा सामाजिक मूल्य र मान्यताहरु र प्रचलित पेशा, व्यवसाय, जैविक विविधता, पर्यटकिय स्थानहरु आदिको जानकारीहुनुपदछ । स्थानीय पाठ्यक्रम “हाम्रो मोलुङ” निर्माण गर्नुको आवश्यकता निम्नानुसाररहेका छन् :

क) मोलुङ गाउँपालिकाको परिचय दिन ।

ख) मोलुङमा रहेका ऐतिहासिक तथा पर्यटकीय स्थलको जानकारी दिई त्यसको संरक्षण प्रचारप्रसारगर्न ।

ग) मोलुङ गाउँपालिका भित्र रहेका जैविक विविधताको परिचय दिइ संरक्षण गर्न ।

घ) मोलुङ गाउँपालिमा प्रचलित स्थानीय सिप, कला, पेशा र व्यवसायसंरक्षण गर्न ।

ड) मोलुङ गाउँपालिकामा रहेका धार्मिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण गर्न ।

च) प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद्बाट सुरक्षित विद्यालयको अवधारणा दिन ।

३. स्थानीय पाठ्यक्रमको औचित्य :

मानिसले आफ्नो पहिचानको लागि सर्वप्रथम आफ्नो गाँउ, समुदाय र त्यहाँ भएका प्राकृतिक ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक, आर्थिक क्रियाकलापहरूको जानकारी हुनुपर्दछ । हामीले देशको विकास गर्नका लागि सर्वप्रथम आफू र आफ्नो क्षेत्रबाट सुधार गर्नुपर्दछ । स्थानीय स्तरका व्यवसाय, पेशा, सिप, एवम् रोजगारलाई सम्बोधन गर्दै अन्तराष्ट्रिय रोजगारीतर्फ उन्मुख, उत्पादनमुखी, सीपयुक्त नागरिक तयार गर्ने तथा नेपाली कला, सौन्दर्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित नागरिक तयार गर्ने शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्य रहेको छ । केन्द्रीय तहबाट निर्माण गरिने पाठ्यक्रमले स्थानीय तहको आवश्यकता पुरा गर्न नसक्ने भएकोले स्थानीय पाठ्यक्रमको औचित्य रहेको छ । मोलुङ गाउँपालिकाले यहाँ प्रचलित भाषा, संस्कृति, ऐतिहासिक, पर्यटकीय धार्मिक महत्वका स्थलहरू, जैविक विविधता, प्राकृतिक सम्पदा तथा स्थानीय पेसा, सिप र व्यवसाय समावेश गरी यो पाठ्यक्रम तयार गरेको हो । स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयनको औचित्यलाई देहायबमोजिमका बुँदाहरूले अझ स्पष्ट पार्दछ :

क. परम्परागत पेशा र व्यवसाय संरक्षण, सम्वर्द्धन तथा विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउन ।

ख. स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई विश्वव्यापीकरण गर्न ।

ग. भौगोलिक, जातिय, लैङ्गिक, भाषिक, धार्मिक, सामाजिक, आर्थिक तथा प्राकृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्न ।

घ. स्थानीय कला कौशल, व्यवसाय, प्राकृतिक सम्पदा तथा संस्कृतिको जानकारी गराई त्यसअनुरूपको व्यवहार गर्न सक्ने तुल्याउन ।

ङ. स्थानीय स्रोत र साधनको अधिकतम परिचालन गर्न ।

च. स्थानीय आवश्यकतालाई सम्बोधन गरि स्थानीय सरोकारवालालाई जिम्मेवारीबोध गराउन ।

छ. स्थानीय पाठ्यक्रम मार्फत सिकाईलाई व्यावहारिक तथा प्रभावकारी तुल्याउन ।

ज. जैविक विविधताको संरक्षण गर्न ।

झ. विभिन्न प्राकृतिक तथा अन्य विपद्बारे सचेत रहन ।

४. विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय उद्देश्यहरू

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसार विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू निम्नानुसार हुने छन् :

(क) प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने,

(ख) सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मूल्य तथा मान्यताप्रति प्रतिबद्ध, राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति बफादार, स्वाभिमानी, सामाजिक तथा सांस्कृतिकविविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान्, नैतिकवान् एवम् जिम्मेवार नागरिक तयार गर्ने,

(ग) श्रमप्रति सम्मान एवम् सकारात्मक सोच भएका, रोजगार तथा स्वरोजगारउन्मुख, उत्पादनशील, उद्यमशील र सिपयुक्त नागरिक तयार गर्ने,

(घ) व्यक्तिको सामाजिकीकरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सद्भाव तथा सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्न सहयोग पुऱ्याउने,

(ङ) प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण, संवर्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने

सचेत नागरिक तयार गर्ने,

(च) प्रत्येक व्यक्तिमा शान्ति, मानव अधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यताअनुरूपको आचरण विकास गरी समतामूलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजवादउन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मद्दत गर्ने,

(छ) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्वपरिवेश सुहाउँदो दक्ष जनशक्ति तयारगर्ने,

(ज) वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने वैज्ञानिक सुभ्रबुभ्र भएका र खोज तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्तितयार गर्ने,

(झ) रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सिप भएका, सहिष्णु र भाषिक सक्षमतामा निपूर्ण नागरिक तयार गर्ने,

(ञ) नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित भई नेपाली पहिचानप्रति गौरवगर्ने नागरिक तयार गर्ने,

(ट) जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक एवम् मानव सिर्जित प्रकोपप्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपद् व्यवस्थापन गर्न सक्षमनागरिक तयार गर्ने,

(ठ) सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका निम्ति आवश्यक मानव संसाधनको विकास गर्न ।

५. विद्यालय शिक्षाको तहगत संरचना

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले विद्यालय शिक्षालाई आधारभूत र माध्यमिक गरी दुईतहमा बाँडेको छ ।

आधारभूत तहको कक्षा १ माप्रवेश गर्नुपूर्व १ वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको व्यवस्था हुने छ ।

विद्यालय शिक्षाको संरचनामा कक्षा १ देखि ८ सम्म गरीआठ वर्ष अवधिको आधारभूत शिक्षा र कक्षा ९ देखि १२ सम्मको चार वर्ष अवधिको माध्यमिक शिक्षा कायम गरिएको छ । माध्यमिक

शिक्षा साधारण, प्राविधिक तथा व्यावसायिक र परम्परागत गरी तीन धारको हुने छ । माध्यमिक शिक्षाको प्राविधिक तथा व्यावसायिकधारतर्फ थप एक वर्ष अवधिको व्यावहारिक अभ्यास (Apprenticeship) समेटिने छ ।

सिकारुको उमेर, सिकाइ क्षमतास्तर तथाबालमनोविज्ञान समेतलाई आधार मानी विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत संरचना निम्नबमोजिम निर्धारण गरिएको छ :

तालिका १ : विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत संरचना

विद्यालयको तह	कक्षा	उमेर समूह	सिकाइ क्षमतास्तर
प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा	४ वर्ष	
आधारभूत	कक्षा १- ३	५ देखि ७ वर्षसम्म	तह १
	कक्षा ४ - ५	८ देखि ९ वर्षसम्म	तह २
	कक्षा ६ - ८	१० देखि १२ वर्षसम्म	तह ३
माध्यमिक	कक्षा ९ - १०	१३ देखि १४ वर्षसम्म	तह ४
	कक्षा ११ - १२	१५ देखि १६ वर्षसम्म	तह ५

६. विद्यालय शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

विद्यालय तहको पाठ्यक्रम संरचना निम्नानुसार रहेको छ :

६.१ प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

तालिका २ : प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

क्र.सं.	सिपका क्षेत्रहरू	सिपहरू	वार्षिक समय (घण्टामा)
---------	------------------	--------	-----------------------

१.	आधारभूत सिप सिकाइका क्षेत्र	(क) शारीरिक सिप (ख) संवेगात्मक सिप (ग) सामाजिक, सांस्कृतिक र नैतिक सिप (घ) बौद्धिक तथा मानसिक सिप (ङ) स्वास्थ्य, पोषण, सुरक्षा र वातावरण सिप (च) सिर्जनात्मक सिप	३८४
२.	विषयगत सिप सिकाइका क्षेत्र	(क) भाषिक सिप (ख) पूर्वगणितीय सिप (ग) दृश्यकला, कार्यतरिका र सिर्जनशीलता (घ) वरपरको वातावरण (ङ) सामाजिक सिप	१९२
		जम्मा	५७६

(उपर्युक्त तालिकामा उल्लिखित क्रियाकलाप र समयबाहेक मनोरञ्जन क्रियाकलाप, बाह्य खेल र आराम गर्ने समय गरी कम्तीमा दैनिक १

घण्टाका दरले वर्षभरिमा २५६ घण्टासम्म वार्षिक समय थप हुन सक्ने छ ।)

६.२ आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ३ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र. स.	विषयसम्बन्धी क्रियाकलाप	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	भाषिक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (नेपाली)	५	१६०
२.	भाषिक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (अङ्ग्रेजी)	४	१२८
३.	गणितीय सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
४.	आफ्नो सेरोफरोसम्बन्धी ज्ञान, सिप तथा अभिवृत्ति (सामाजिक अध्ययन, तथा सिर्जनात्मक कला, विज्ञान तथा वातावरण, स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलाप)	८	२५६
५.	मातृभाषिक सिप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप	५	१६०
	जम्मा	२६	८३२

(पठनपाठन सञ्चालनका लागि उपयोग भएको ३२ घण्टाको समयावधिलाई १ पाठ्यघण्टा (Credit hour) मानिएको छ ।)

उल्लिखित संरचनाका आधारमा पाठ्यक्रम निर्माण तथा गर्दा निम्नलिखित पक्षहरू समावेश गरिने छ :

१. भाषिक सिपअन्तर्गत सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ सिपको विकास, शब्दभण्डार, आधारभूत सञ्चार सिपको विकास जस्ता पक्षहरूमा ध्यान दिइने छ । गणितीय सिपअन्तर्गत सङ्ख्या र अङ्कको अवधारणाका साथै व्यावहारिक गणितीय ज्ञान तथा व्यावहारिक गणितीयसिपको विकास र प्रयोगमा ध्यान दिइने छ । विज्ञान, स्वास्थ्य र शारीरिक

शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरूअन्तर्गत वैज्ञानिक सोच तथा सिपको प्रयोग, विज्ञान, वातावरण, स्थानीय पर्यावरण, स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षा, प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्ने विषयवस्तुहरूसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू समावेश गरिने छ ।

२. सामाजिक अध्ययन, चारित्रिक विकास तथा सिर्जनात्मक कलासम्बन्धी क्रियाकलापअन्तर्गत सामाजिक मूल्य र मान्यता, चारित्रिकविकास,सिर्जनात्मकता, कला र संस्कृति, जीवनोपयोगी सिप तथा सूचना र सञ्चार प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्नेविषयवस्तुहरूसँग सम्बन्धितक्रियाकलाप समावेश गरिने छ ।

३. स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा, स्थानीय इतिहास तथा संस्कृति, संस्कृत भाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप, कला तथा प्रविधिमाआधारित विषयसँगसम्बन्धित क्रियाकलाप पर्ने छन् । सिर्जनात्मक सिप विकाससम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषयक्षेत्रकाक्रियाकलापहरूसँग पनि सम्बन्धित गराउनुपर्ने छ ।स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विद्यालयले स्थानीय विज्ञ,अभिभावक तथा स्थानीय तहको सहयोग र समन्वयमा विकास गरी कार्यान्वयनमाल्याउनु पर्नेछ ।

४. संस्कृत, गुरुकुल, गुम्बा/विहार, मदरसा, किरात मुन्धुम जस्ता परम्परागत शिक्षा पद्धतिका हकमा नेपाली र सामाजिक विषयबाहेकअन्य विषयहरू परम्परागत शिक्षा पद्धतिअनुसार अनुकूलन र विकास गरी कार्यान्वयन गर्न सकिने छ ।

५. संस्कृत तथा परम्परागत शिक्षातर्फको कक्षा १-३ लाई एकीकृत सिद्धान्तअनुरूप साधारण शिक्षा सरहको शिक्षा प्रदान गरिनेछ । यस शिक्षामामातृभाषाका सट्टामा सम्बन्धित भाषा (संस्कृत रचना, भोट भाषा, अरेबिक र उर्दू भाषा, लिम्बू भाषा आदि) कापाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री कार्यान्वयन गरिने छ ।

६. विज्ञान तथा वातावरण, सामाजिक अध्ययन, स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा र सिर्जनात्मक कला विषयलाई अन्तरविषयक ढाँचाकोपाठ्यक्रमका रूपमाहाम्रो सेरोफेरो विषयक्षेत्रमा समावेश गरी समग्रमा गणित, नेपाली भाषा, अङ्ग्रेजी भाषा र हाम्रो सेरोफेरोविषयक्षेत्रलाई समावेश गरी बहुविषयक ढाँचाको एकीकृत पाठ्यक्रम विकास गरिने छ । त्यसै गरी कक्षा १-३ का विद्यार्थीका लागिआवश्यक हुने व्यवहारकुशल सिपहरूलाई आवश्यकतानुसार सबै विषयक्षेत्र र कक्षामा एकीकृत गरिने छ ।

६.३ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ४ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र. स.	विषय	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	नेपाली	५	१६०
२.	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३.	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला	३	९६
७.	मातृभाषा वा स्थानीय विषय	४	१२८
	जम्मा	३२	१०२४

उल्लिखित संरचनाका आधारमा पाठ्यक्रम निर्माण गर्दा निम्नलिखित पक्षहरू समावेश गरिने छ :

१. भाषिक विषयअन्तर्गत सुनाइ, बोलाइ, पढाइ, लेखाइ सिपको विकास, शब्दभण्डार, आधारभूत सञ्चार सिप, अभिव्यक्ति सिपकोविकास जस्ता पक्षहरूमा ध्यान दिनुपर्दछ । गणितअन्तर्गत सङ्ख्या र अङ्कको अवधारणाका साथै

व्यावहारिक गणितीय ज्ञानतथा सिपको विकास र प्रयोगमा ध्यान दिनुपर्दछ । विज्ञान तथा प्रविधि शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलापहरूअन्तर्गत वैज्ञानिक सोचतथा सिपको प्रयोग, विज्ञान, वातावरण, स्थानीय पर्यावरण, सूचना र सञ्चार प्रविधि आदि सिकाइका क्षेत्रअन्तर्गत पर्नेविषयवस्तुहरू समावेश गरिने छ । सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षाअन्तर्गत नेपालको भौगोलिक, सामाजिक तथाऐतिहासिक पक्ष, सामाजिक मूल्य र मान्यता, चारित्रिक विकास, कला र संस्कृति, जीवनोपयोगी सिप, नागरिक चेतना आदिविषयवस्तुहरूसमावेश गरिने छ । स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कलाअन्तर्गत शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी,

सरसफाइ र जीवनोपयोगी सिप, सिर्जनात्मकता आदिसँग सम्बन्धित विषयवस्तुहरू समावेश गरिने छ । सिर्जनात्मक सिपविकाससम्बन्धी क्रियाकलापलाई अन्य विषयक्षेत्रका क्रियाकलापहरूसँग पनि सम्बन्धित गराउनुपर्दछ ।

२. स्थानीय विषयअन्तर्गत मातृभाषा, स्थानीय इतिहास तथा संस्कृति, संस्कृत भाषा र स्थानीय ज्ञान, सिप, कला तथा प्रविधिमाआधारित विषयसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप पर्ने छन् । स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री विद्यालयले स्थानीय तहकोसहयोग र समन्वयमा स्थानीय विज्ञ तथा अभिभावकको संलग्नतामा विकास गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने छ ।

३. संस्कृत तथा परम्परागत शिक्षाआतर्गत आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) लाई साधारण शिक्षासरहको शिक्षा प्रदान गरिने छ । यसअन्तर्गत सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा विषयसँग सम्बन्धित विषयक्षेत्रलाई आवश्यकताका आधारमा थपघटगरी यस शिक्षाका पाठ्यसामग्रीलाई सन्दर्भ र औचित्यका आधारमा अनुकूलन गरिने छ ।

मातृभाषाका सट्टामा सम्बन्धित भाषा(संस्कृत रचना, भोट भाषा, अरेबिक र उर्दू भाषा, लिम्बू भाषा इत्यादि) का पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री कार्यान्वयन गरिने छ ।

४. गुरुकुल शिक्षातर्फ स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला विषयका सट्टामा वेद वा नीतिशास्त्र वा मानवमूल्य शिक्षा विषयअध्ययन अध्यापन गर्न सकिने छ । मदरसा शिक्षातर्फ स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला विषयका सट्टामा दिनियातविषय अध्ययन अध्यापन गर्न सकिने छ ।

६.४ आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना

तालिका ५ : आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम संरचना

क्र.स.	साधारण	संस्कृत शिक्षा/गुरुकुल/वेद विद्याश्रम शिक्षा	गोन्पा तथा विहार/मदरसा शिक्षा	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	नेपाली	नेपाली	नेपाली	५	१६०
२.	अङ्ग्रेजी	अङ्ग्रेजी वा संस्कृत रचना	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३.	गणित	गणित	गणित	५	१६०
४.	विज्ञान तथा प्रविधि	विज्ञान तथा प्रविधि वा संस्कृत व्याकरण	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५.	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा वा कर्मकाण्ड	सामाजिक अध्ययन तथा मानवमूल्य शिक्षा	५	१६०
६.	स्वास्थ्य तथा	संस्कृत भाषा	स्थानीय विषय वा बौद्ध	३	९६

	शारीरिक शिक्षा		शिक्षा वा सम्भोटा व्याकरण वा अन्य वा आचार शिक्षा (दिनियात) वा कुरान (अरेबिक)		
७.	मातृभाषा वा स्थानीय विषय वा संस्कृत भाषा	वेद वा नीति शास्त्र	भोटभाषा वा पाली भाषा वा संस्कृत वा अन्य भाषा वा उर्दू भाषा	४	१२८
			जम्मा	३२	१०२४

७. आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का तहगत सक्षमता

आधारभूत शिक्षाले विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षाका माध्यमद्वारा बालबालिकामा अन्तर्निहित प्रतिभाको विकास गर्ने लक्ष्य राखेको छ। यस तहको शिक्षाको मुख्य उद्देश्य राष्ट्रप्रेम र लोकतन्त्रमा विश्वास गरी राष्ट्रियताको संरक्षण र संवर्धन गर्ने, अधिकार र कर्तव्यको पालनासहितस्वतन्त्रताको सम्मान गर्ने, सामाजिक र प्राकृतिक वातावरणप्रति सचेत भई मानवीय मूल्य र मान्यताअनुकूल व्यवहार गर्ने कर्तव्यनिष्ठनागरिक उत्पादन गर्ने हो। यस तहको शिक्षा प्राप्त गरिसकेका बालबालिकाहरू आफ्ना विचार आदानप्रदान एवम् दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्या समाधान गर्न सक्षम, स्वावलम्बी, परिश्रमी, वैज्ञानिक सुभ्रवुभ्र भएका, स्वास्थ्यप्रति सचेत र नैतिकवान् हुने छन्। विद्यालय शिक्षाअन्तर्गत आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का विद्यार्थीले हासिल गर्ने सक्षमताहरू निम्नबमोजिम हुने छन् :

१. देशप्रेम तथा राष्ट्रिय एकताको भावना एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता तथा संस्कार व्यवहारमा प्रदर्शन
२. भाषिक तथा सञ्चार सिपको विकास र व्यावहारिक, सिर्जनात्मक एवम् सान्दर्भिक प्रयोग
३. सूचना र विचारहरूको आदान प्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
४. तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सिप एवम् अभिवृत्ति विकास र प्रयोग
५. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम् बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
६. मानव मूल्य र मान्यता एवम् सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजगता
७. जनसङ्ख्या, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासविचको अन्तरसम्बन्धको बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
८. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सिप (Life skills) को विकास
९. स्थानीय, आधुनिक पेसा, व्यवसाय र प्रविधि एवम् श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सिप (Soft skills) को प्रयोग
१०. नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन एवम् सिर्जनशीलताको विकास र प्रयोग
११. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशसँग परिचित भई विविधता, विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार
१२. दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

८. कक्षागत सक्षमताहरू

यस पाठ्यक्रम कार्यन्वयनपश्चात आधारभूत तह कक्षा (१-८) का बालबालिकाहरूमा निम्न अनुसार सक्षमताहरू हाँसिल हुनेछ।

कक्षा १

१. प्राकृतिक प्रकोप तथा विपदको सामान्य जानकारी
२. मोलुङ गा.पा. भित्र रहेका पर्यटकिय ठाउँहरूको पहिचान
३. आफ्नो घर वरपर पाइने घरपालुवा जनावार पशुपक्षी तथा वनस्पतिहरूको पहिचान
४. विभिन्न कृषि सम्बन्धी बालीनालीको पहिचान
५. आफ्नो घरमा गरिने परम्परागत सिपहरूको बोध
६. आफ्नो टोल र विद्यालय आसपासका धार्मीक स्थलहरूको पहिचान
७. अवलोकनका आधारमा अग्लो, होचो र समथर भूमीको सामान्य चिनारी
८. आफ्नो वरपरका नदि, जंगलको पहिचान

कक्षा २

१. आफू बसेको ठाउँमा हुन सक्ने प्रकोप तथा विपदसँग सचेतता र सावधानी
२. मोलुङ गा.पा. भित्र रहेका पर्यटकिय क्षेत्रहरूको सूची तयार
३. आफ्नो समुदायमा पाइने घरपालुवा जनावार, पशु पक्षि तथा वनस्पतिहरूको सूची तयार
४. विभिन्न व्यवसायको सामान्य चिनारी
५. आफ्नो समुदाय नजिक रहेका धार्मीक स्थलहरूको अवलोकन र बोध
६. आफ्नो समुदायमा प्रचलित चाडपर्वहरूको परिचय
७. आफ्नो गाउँपालिका भित्रकामुख्य टारहरू, बेसीहरू, गाउँहरूको पहिचान
८. आफ्नो गाउँपालिका भित्रका मुख्यखोलाहरू पहिचान

कक्षा ३

१. विपद् र यसबाट बच्ने उपायहरूको अवलम्बन
२. वडा भित्रका पर्यटकिय स्थानको जानकारी
३. आफ्नो वडा क्षेत्रमा पाइने घरपालुवा तथा जंगली जनावार पशुपक्षि तथा वनस्पतिहरूको सूची निर्माण
४. विभिन्न प्रकारका तरकारी खेतको पहिचान
५. स्थानिय स्तरमा हुने सांस्कृतिक गतिविधिमा सहभागीता र अपनत्व महसुस
६. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित विभिन्न स्थानिय सिप, कला, पेसा र व्यवसायको चिनारी
७. नेपालको नक्सा हेरी हिमाल, पहाड र तराईको पहिचान
८. मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सा हेरि जंगल, नदि, झरना, बेसी, टार र गाउँको चिनारी

कक्षा ४

१. विपद्हरूको कारण, असर र त्यसबाट बच्ने उपायहरूको पहिचान ।
२. सुरक्षित बासस्थान र सुरक्षित विद्यालयबाट दैनिक जीवनमा हुने उपयोगको बोध
३. पर्यटकिय क्षेत्रको चिनारी
४. आफ्नो गाउँपालिका अर्न्तगत पाइने वनस्पति, घरपालुवा तथा जंगली पशु पंक्षिहरूको पहिचान र उपयोग
५. मोलुङ गाउँपालिकामा पाइने फलफुल खेतीकोसामान्य चिनारी
६. आफ्नो गाउँपालिका धार्मिक तथा सांस्कृतिक स्थलहरूको चिनारी
७. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित चाडपर्वहरू मनाउने तरिकाको बोध
८. गाउँपालिकाको वडाहरूको भौगोलिक अवस्थाको पहिचान ।

कक्षा ५

१. विपद् व्यवस्थापन गर्न र सुरक्षित विद्यालयका अवधारणाको विकास
२. पर्यटकिय स्थलहरूको पहिचान र वर्गीकरण
३. आफ्नो गाउँपालिकाका पाइने जलचर र औषधि जन्य वनस्पतिहरूको पहिचान
४. औषधिजन्य वनस्पति तथा काठजन्य वनस्पतिको दैनिक जिवनमा प्रयोग
५. कृषि व्यवसायमा प्रयोग गरिने सामग्रीहरूको पहिचान
६. धान र मकै खेतिको जानकारी
७. आफ्नो समुदायमा रहेका धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको जगेर्ना गर्ने उपायहरूको पहिचान
८. आफ्नो गा.पा.को भौगोलिक स्वरूपको पहिचान

कक्षा ६

१. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापनको जानकारी
२. पर्यटनको महत्व बोध
३. आफ्नो गाउँपालिका भित्र रहेका दुर्लभ वनस्पति तथा पशुपन्छिहरूको पहिचान र संरक्षणका उपायहरूको बोध
४. टनेलमा गरिने तरकारी खेतिको परिचय, आवश्यकता र महत्वको बोध
५. टनेलमा टमाटर खेति गर्ने तरिकाको जानकारी
६. धार्मिक, जातजातीगत र मातृभाषागत बन्नोटकोबोध
७. मोलुङ गाउँपालिकाको स्वस्थ्य र शिक्षाको अवस्थाको जानकारी

८. मोलुङ गाउँपालिकामा रहेका सेवाप्रदायका संस्था र तिनिहरूले प्रदान गर्ने सेवाहरूको पहिचान

कक्षा ७

१. सरसफाइ स्वस्थकर खाना र फोहोर व्यवस्थापनको अवधारणा

२. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापनमा व्यवस्थापकिय भूमिकाको अवधारणा

३. पर्यटक प्रवर्धनमा हाम्रो भूमिकाको अवधारणा

४. जैविक विविधता र वातावरणको परिचय

५. जैविक विविधताको महत्व बोध

६. परम्परागत सिपको संरक्षण र जगेर्ना

७. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरूको भेषभुषा र रीतिरिवाजको पहिचान

८. मोलुङ गाउँपालिकामा रहेको हावापानी र वनजंगलको विविधताको बोध

कक्षा ८

१. फोहोर व्यवस्थापन र उपभोक्ता हक-हितमा स्थानिय तहको भूमिकाको पहिचान

२. घना बस्तीको अवधारणाको विकास

३. घना बस्ती विकासको लागी पूर्वधारको पहिचान र यसको फाइदाको बोध

४. पर्यटकिय क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्धनमा स्थानियतहको भूमिकाको जानकारी

५. जैविक विविधतामा परेका असरहरू तथा संरक्षणका उपायहरूको पहिचान

६. परम्परागत सिपको संरक्षण र जगेर्ना

७. कृषि व्यवसायका चुनौतिहरू र कृषिमा आधुनिकरणकोधारणा विकास

८. धार्मिक सहिष्णुता र सामाजिक सद्भावको अवधारणा विकास र आवश्यकताको बोध

९. धार्मिक, सास्कृतिक रीतिरिवाजको जगेर्ना र सामाजिक कुरीतिहरूको उन्मूलन लागी हाम्रो भूमिकको धारणा विकास

१०. मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सा कोर्ने र प्रमुख स्थानहरू संकेतको प्रयोग गरि देखाउने सिपको विकास

११. समृद्ध मोलुङको अवधारणा र समृद्ध मोलुङ बनाउन सरकारको भूमिकाको जानकारी

९. विषयवस्तुको विस्तृतीकरण

कक्षा १

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धि/विशिष्ट	विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्पन्न प्रति
---------	--------------------------	-------------------------	----------------------------------	------------------

<p>आफ्नो समुदाय र हाम्रो विद्यालय</p>	<p>उद्देश्य</p> <p>१. प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद्को परिचय दिई नाम बताउने ।</p>	<p>१. घर तथा विद्यालय वरपर घटेका विपद्हरू जस्तै आगलागी, डडेलो, चट्याड, बाढी पहिरो, आदी ।</p> <p>२. विपद्बाट जोगिन घर तथा विद्यालयमा गर्न सकिने प्रयासहरू (जस्तै, आगोको काम सकिए पछि निभाउने, गड्याडगुडुड गरेको बेला घर बाहिर ननिस्कने) ।</p>	<p>१. विपद् (आगलागी, डडेलो, चट्याड, बाढी पहिरो) को प्रत्यक्ष अवलोकन, कुराकानी, चित्रात्मक प्रस्तुतिबाट बाढी, पहिरो, रोगब्याधी, आगलागी, चट्याड लगायतका विपद्हरूबारे सिकारुलाई सुसूचित गर्ने।</p> <p>२. विपद्बाट जोगिन स्थानीय स्तरमा गरिएका प्रयासको चित्र र भिडियो क्लिप्स प्रदर्शन गरी विद्यार्थीहरूलाई सचेत गराउने ।</p>	<p>१. विपद्को परिचय चित्रात्मक विपद्को परिचय घरबाट अपसवि उपप्रस्तुत बच्</p>
<p>आफ्नो घर वरपरका जिवजन्तु र वनस्पतिहरू</p>	<p>आफ्नो घर वरपर पाइने घरपालुवा जनावर पशुपक्षी तथा वनस्पति हरूको नाम बताउने ।</p>	<p>१. आफ्नो घर वरपर पाइने घरपालुवा जनावरहरू गाई, भैंसी, बाखा आदी ।</p> <p>२. आफ्नो घर वरपर पाइने पंक्षीहरू कुखुरा, हाँस, परेवा आदी ।</p> <p>३. आफ्नो घर वरपर पाइने वनस्पतीहरू वर, पीपल, चिलाउने, सल्लोआदी ।</p>	<p>१. विद्यार्थीहरूलाई ४/५ जनाको समुह निर्माण गरि छलफल गराई आफ्ना घरमा भएका जनावरहरूको नाम भन्न लगाउने ।</p> <p>२. विभिन्न जनावरका चित्र प्रस्तुत गरी थप प्रस्ट पार्ने ।</p> <p>३. अवलोकन भ्रमण गराई विद्यालय वरपर रहेका बोट विरुवाहरूको परीचय गराउने ।</p>	<p>१. कुनै जनावर रहेको विरुवा रहेको नाम</p>
<p>घरेलो सिर्जनार हाम्रा क्रयाकलाप</p>	<p>विभिन्न कृषि सम्बन्धी बालीनालीको नाम बताउने ।</p> <p>आफ्नो घरमा गरिने परम्परागत सिपहरूको नाम बताउने ।</p>	<p>विभिन्न बालीनाली जस्तै धान, मकै, गहु, कोदो, आलु, आदि ।</p> <p>आफ्नो घरमा गरिने परम्परागत सिपहरू जस्तै, चोया काड्ने, डोको बुन्ने, महि पार्ने, गारो लगाउने इत्यादी ।</p>	<p>स्थानिय स्तरमा उत्पादित कृषि जन्य वस्तुहरू चित्र सहित शिक्षण सिकाई सहजिकरण गर्ने</p> <p>विद्यालय वरपर रहेका विभिन्न बालीनालीको अवलोकन भ्रमण गराउने ।</p> <p>घरमा गरिने परम्परागत सिपहरूको चित्र तथा भिडियो Clips देखाउने ।</p>	<p>तिम्रो वटा भन्ने घरमा सिपको भिन्न तिम्रो लग</p>
<p>आफ्नो संस्कृति</p>	<p>आफ्नो टोल र विद्यालय आसपासका धार्मीक तथा सास्कृतिक स्थलहरूको नाम बताउने ।</p>	<p>आफ्नो टोल र विद्यालय आसपासका धार्मीक स्थलहरू जस्तै : मन्दिर, देवीथान, बौद्ध, गुम्बा, चर्च, चौतारा, पधेरा आदी ।</p>	<p>१. आफ्ना घर र विद्यालय वरपर रहेका धार्मीक तथा सास्कृतिक स्थलहरूको परिचय गराउने ।</p> <p>२. शिक्षकले समुदायमा रहेका धार्मीक तथा सास्कृतिक स्थलहरूको फोटो, भिडियो तथा चित्र प्रदर्शन गर्ने ।</p> <p>३. नजिक रहेका धार्मीक तथा सास्कृतिक स्थलहरूको भ्रमण गराउने ।</p>	<p>१. धार्मीक बत चित्र नजिक तथा स्थल भिन्न लग</p>

<p>हाम्रो वरपरको संसार</p>	<p>१.मोलुङ गा.पा. भित्र रहेका पर्यटकिय ठाउँहरुको नाम बताउनु। २.अवलोकनका आधारमा आफ्नो वरपरका अग्लो, होचो र समथर भूमी छुट्याउनु । ३. आफ्नो वरपरका नदि, जंगलको नाम भन्नु ।</p>	<p>१.पर्यटकिय ठाउँको नामहरु : सेप्ली भरना, जलजलेश्वर मन्दिर, कुन्तादेवी मन्दिर, कालिका मन्दिर, वरुणेश्वर महादेव मन्दिर, शहिद पार्क, तिनतल्ले, मोलुङ हाइड्रोपावर। २.आफ्नो वरपरका अग्लो, होचो र समतल भूमीहरु जस्तै, टार, भिर डाँडो आदी । ३. आफ्नो वरपरका नदि, खोल्सा र जंगलहरु जस्तै : खोल्सा, मोलुङ खोला, सामुदायिक वन आदी ।</p>	<p>१. स्थानिय पर्यटकीय क्षेत्रहरुको चित्र संकलन गरी पर्यटकिय ठाउँहरु चिनाउने । २. विद्यालय नजिकको पर्यटकिय ठाउँको अवलोकन गराउने । ३. विद्यालय नजिकै रहेका अग्लो, होचो र समतल भूमीको चिनारी गराउने । ४. घर वरपर रहेका नदी र जंगलको पहिचानका लागि नदि र जंगलको चित्रहरु प्रस्तुत गर्ने ।</p>	<p>१. पर्य २. अ पर्य सोध ३. र रहेव सम फो लग ४. रहेव नाम</p>
----------------------------	---	---	--	---

कक्षा २

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धि/विशिष्ट उद्देश्य	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप	सं
<p>हाम्रो समुदाय र हाम्रो विद्यालय</p>	<p>१.आफू बसेको ठाउँमा हुन सक्ने प्रकोप तथा विपद्सँग परिचीत हुनु । २.आफू बसेको ठाउँमा हुन सक्ने प्रकोप तथा विपद्सँग सचेत रहनु ।</p>	<p>१.आफू बसेको ठाउँमा घट्न सक्ने विपद्हरुजस्तै आगलागी, डढेलो,हुरीबतास,तुसारो, हिमपात चट्याङ, बाढी पहिरो, इत्यादी । २.विपद्बाट जोगिन गर्न सकिने प्रयासहरु ।</p>	<p>१.आफू बसेको ठाउँमा घट्न सक्ने विपद्हरुजस्तै आगलागी, डढेलो,हुरीबतास,तुसारो, हिमपात चट्याङ, बाढी पहिरो, छलफल गराइ स्पष्ट पारिदिने । २.आफू बसेको ठाउँमा घटेका विपद्हरुजस्तै आगलागी, डढेलो,हुरीबतास,तुसारो, हिमपात, चट्याङ, बाढी पहिरो,आदीकाक्षतीको सम्भव भएसम्म अवलोकन गराउने । ३. विपद्बाट जोगिन गर्न सकिने प्रयासहरु चित्र, चार्ट प्रस्तुत गरि सूची तयार गर्न लगाउने ।</p>	<p>१. घ वि २. अ वि ३. व व उ प</p>

गाम्रो वरपरका जीवजन्तु र वनस्पतिहरू	आफ्नो समुदायमा पाइने घरपालुवा जनावर, पशु पंक्षि तथा वनस्पतिहरूको सूची तयार पार्न ।	१. आफ्नो समुदायमा पाइने घरपालुवा जनावरहरू जस्तै, गाइ गोरु, भैसि, भेडाबाखा, बड्गुर इत्यादी । २. आफ्नो समुदायमा पाइने पंक्षिहरू जस्तै, कुखुरा, हाँस, परेवा, टर्की, वट्टाई आदी । ३. आफ्नो समुदायमा पाइने वनस्पतिहरू जस्तै: वर, पीपल, चिलाउने, सल्लो, उतिस्स, गुराँस, बाँस, साल आदी ।	१. आफ्नो समुदायमा पाइने घरपालुवा जनावरहरूका नामहरूको सूची तयार गर्न लगाउने । २. आफ्नो समुदायमा पाइने पंक्षिहरूका चित्र तथा फोटो देखाइ चिन्न लगाउने । ३. शैक्षिक भ्रमण गराई आफ्नो समुदायमा पाइने वनस्पतिहरूका सूची तयार गर्न लगाउने ।	१. र घ न २ प च भ ३ प वि
परो सिर्जना र हाम्रा क्रियाकलाप	आफ्नो समुदायमा प्रचलित विभिन्न स्थानिय सिप, कला, पेशा र व्यवसायको नाम बताउन ।	१. आफ्नो समुदायका सिपहरू जस्तै : चोया काड्ने, डोको बुन्ने, महि पार्ने, गारो लगाउने, गुन्द्री बुन्ने, भ्याल ढोका आदी बनाउने । २. विभिन्न व्यवसायहरू जस्तै : शिक्षण, होटल, कृषि, किराना पसल आदी ।	१. आफ्नो समुदायमा भएका सिप र कलाहरूको जानकारी दिन शैक्षिक भ्रमण गराउने । २. आफ्ना समुदायमा संचालन हुने व्यवसायको नाम भन्न लगाई शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप संचालन गर्ने । ३. आफ्ना समुदायमा संचालन हुने पेशा तथा व्यवसायहरूको प्रत्यक्ष अवलोकन तथा चित्र र भिडियोहरू प्रस्तुत गर्ने ।	१ स् ४ नि २ र व ३ र न अ त
गाम्रो संस्कृति	१. आफ्नो समुदायमा रहेका धार्मीक स्थलहरूको अवलोकन गरि परिचय दिन । २. आफ्नो समुदायमा प्रचलित चाडपर्वहरूको नाम बताउन ।	१. आफ्नो समुदायमा रहेका धार्मीक स्थलहरू जस्तै : मठमन्दिर, प्रतिक्षालय, चौतारो, गुम्बा, चर्च आदी । २. आफ्नो समुदायमा प्रचलित चाडपर्वहरू जस्तै : दशै, तिहार ल्होछार, क्रिसमस माघे संक्रान्ति, चण्डी पूर्णिमा, तिज आदी	१. आफ्नो समुदायमा रहेका मठमन्दिर, प्रतिक्षालय, चौतारो, गुम्बा, चर्चको अवलोकन भ्रमण गराई ती धार्मीक स्थलहरू कुन कुन धर्म संग सम्बन्धित छन् छुट्टयाउन लगाउने । २. समुदायमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वहरूको सूची तयार पार्न लगाइ ति चाडपर्व कुन कुन जातीले मनाउँछन् उल्लेख गर्न लगाउने।	१ ध २ र ग
गाम्रो वरपरको संसार	१. आफ्नो गाउँपालिका भित्रका मुख्य टारहरू, बेसीहरू, गाउँहरूको नाम बताउन । २. आफ्नो गाउँपालिका भित्रका मुख्य खोलाहरूका नाम बताउन । ३. मोलुङ गा.पा. भित्र रहेका पर्यटकिय क्षेत्रहरूको सूची तयार	१. आफ्नो गाउँपालिका भित्रका टारहरू जस्तै, रामपुरटार, जरायोटा, फागुनेटा आदी २. आफ्नो गाउँपालिका भित्रका बेसीहरू जस्तै ढाडंबेसी, डुडेबेसी, कोलेबेसी आदी । ३. आफ्नो गाउँपालिका भित्रका गाउँहरू जस्तै, पात्ले, श्रीचउर, रागाँदिप,	१. गाउँपालिका भित्रका टारहरू बेसीहरू, गाउँहरू र मुख्य नदीहरूको फोटोहरू तथा भिडियो Clips देखाई पहिचान गर्न लगाउने । २. स्थानिय पर्यटकीय क्षेत्रहरूको चित्र, फोटो र भिडियो संकलन गरी पर्यटकिय ठाउँहरू चिनाउने । ३. आफ्ना वरपर रहेका पर्यटकिय ठाउँहरू, पर्यटकिय क्षेत्रहरू मन्दिर, गुम्बा, पार्क र रमणिय स्थलहरूमा वर्गीकरण	१ वि ट २ वि ग ग ३ वि बे

	गर्ना	<p>प्राप्चा आदी ।</p> <p>४. आफ्नो गाउँपालिका भित्रका मुख्यखोलाहरु जस्तै : मोलुङ खोला, सोलुङ खोला, पोक्तीङ खोला, कुलुखोला आदी ।</p> <p>५ पर्यटकिय ठाउँहरु सेप्ली भरना, धोविखोला भरना, जलजलेश्वर मन्दिर, कुन्तदेवी मन्दिर, कालिका मन्दिर, वरुणेश्वर महादेव मन्दिर, श्री डेछेन छोलिङ सेन्दुप गुम्बा, शहिद पार्क, ओडारे गुफा, तिनतले, मोलुङ हाइड्रोपावर।</p>	गर्न लगाउने ।	
--	-------	--	---------------	--

कक्षा ३

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धि/विशिष्ट उद्देश्य	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिका क्रियाकलाप	सं
गाम्रो समुदाय र हाम्रो विद्यालय	विपद् र यसबाट बच्ने उपायहरू अवलम्बन गर्न ।	<p>१. आफू वसेको क्षेत्रमा हुने विपद्का कारणहरु जस्तै : वनजंगल फँडानी, प्रदुषण, मानविय त्रुटि, प्राकृतिक कारण आदी ।</p> <p>२. विपद्बाट हुने क्षतिहरु जस्तै : मानविय क्षति, आर्थिक क्षति, भौतिक क्षति आदी ।</p> <p>३. सुरक्षित रहने उपायहरु जस्तै : जनचेतना, वृक्षारोपण, प्रदुषण नियन्त्रण आदी ।</p> <p>४. सुरक्षित विद्यालयको अवधारणा जस्तै : भुकम्प प्रतिरोधि भौतिक संरचना निर्माण, विद्यालय भित्र खुल्ला ठाँउको व्यवस्था, सुरक्षित ठाँउमा विद्यालय निर्माण इत्यादी ।</p>	<p>१. आफू वसेका क्षेत्रमा हुने विपद्का कारणहरुको शिक्षण गर्न प्रश्नोत्तर, सन्दर्भ सामग्री तथा पम्प्लेट र पोष्टरको उपयोग गर्ने ।</p> <p>२. विपद्बाट हुने क्षतिहरु जस्तै : मानविय क्षति, आर्थिक क्षति, भौतिक क्षति बारे भिडियो फुटेज तथा फोटो प्रदर्शन गर्ने ।</p> <p>३. विपद्बाट सुरक्षित रहने उपायहरु समूह छलफल गराउने ।</p> <p>४. सुरक्षित विद्यालयको अवधारणा निर्माण गर्न सुरक्षित विद्यालयहरुमा स्थलगत भ्रमण गराउँने सम्भव नभए सुरक्षित भिडियो Clips प्रस्तुत गर्ने ।</p>	१ वि भ २ च क्ष ग ३ र उ ४ हु प
गाम्रो वरपरका जीवजन्तु र वनस्पतिहरु	आफ्नो वडा क्षेत्रमा पाइने घरपालुवा तथा जंगली जनावर पशुपक्षि तथा वनस्पतिहरुको नाम	१. आफ्नो वडा क्षेत्र भित्र पाइने घर पालुवा र जंगली जनावर तथा पंक्षीहरु जस्तै : गाई, गोरु, भैंसी, भेडा बाखा, बड्गुर, स्याल चितुवा, मृग,	१. आफ्नो वडा क्षेत्र भित्र पाइने घर पालुवा र जंगली जनावर तथा पंक्षीहरुको सूची तयार पार्न लगाउने। २. आफ्नो वडा क्षेत्र भित्र पाइने र आफूलाई मनपरेको घरपालुवा जनावर र	१ प घ ज त

	बताउन ।	घोरल बाँदर, ढेडु, कुखुरा, हाँस, परेवा, टर्की, बट्टाई, कालिज, हुकुर, भंगेरा, रुपि, काग आदी । २. आफ्नो वडा क्षेत्र भित्र पाइने जंगली वनस्पतिहरु जस्तै : वर, पीपल, चिलाउने, सल्लो, उतिस्स, गुराँस, बाँस, साल, खसु, सिमल, मौवा, बडहर आदी । ३. आफ्नो वडा क्षेत्र भित्र पाइने फलफूलका रुखहरु जस्तै : काफल, आँप, कटहर, अम्वा, खुर्पाने, कागती, निबुवा भोगटे इत्यादी ।	पक्षिको चित्र बनाउन लगाउने । ३. आफ्नो वडा क्षेत्र भित्र पाइने घर पालुवा र जंगली जनावर तथा पंक्षीहरु र वनस्पतिको फोटो वा चित्र देखाई चिन्न लगाउने । ४. आफ्नो वडामा क्षेत्रमा पाइने फलफूलको नाम लेख्न लगाउने ।	
गैरो सिर्जनार हाम्रा क्रियाकलाप	१. विभिन्न तरकारी खेतिको परिचय बताउन । २. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित विभिन्न स्थानिय सिप, कला, पेशा र व्यवसायको नाम बताउन ।	१. विभिन्न तरकारी खेत जस्तै : लसुन, प्याज, काउली, वन्दा, सिमी, साग, टमाटर, आलु, खुर्सानि आदि । २. आफ्नो गाउँपालिकामा सिपहरु जस्तै : डोको, डालो भकारी, नाड्लो बुन्ने, गारो लगाउने, गुन्द्री बुन्ने, फर्निचर बनाउने, फलामका हातहतियार बनाउने ढिकि जातो बनाउने इत्यादी । ३. विभिन्न व्यवसायहरु जस्तै : शिक्षण, होटल, कृषि, किराना पसल, सेवा, उद्योग, आदी ।	१. आफ्नो करेसावारीमा रहेका तरकारीहरुको नाम सूचीकरण गर्न लगाउने । २. छलफल विधिको प्रयोग गरी आफ्नो गाउँपालिकामा सिपहरु सुचि बनाउन लगाउने । ३. अभिभावकलाई सोधि गाउँपालिकामा सञ्चालन हुने व्यवसायको नामको सूचि बनाउन लगाउने ।	
हाम्रो संस्कृति	आफ्नो समुदायमा हुने धार्मिक तथा सांस्कृतिक गतिविधिमा सहभागीता जनाउन र अपनत्व महसुस गर्न ।	आफ्नो समुदायमा हुने सांस्कृतिक गतिविधिहरु जस्तै : चण्डि नाँच, देवाली, संन्सारी पुजा, घेवा, पित्र, धुप तिजको नाँच आदी ।	१. आफ्नो समुदायमा मनाइने चण्डि नाँच, देवाली, संन्सारी पुजा, घेवा, पित्र, धुप, तिजको नाच जस्ता सांस्कृतिक गतिविधिहरुमा संलग्न गराई मनाउने तरिका छलफल गराउने । २. आ-आफ्नो सांस्कृतिक पर्वहरुमा सहभागी हुन लगाई अपनत्व महसुस गराउने । ३. शिक्षकले दिएको प्रतिवेदनको ढाँचामा खालिठाँउ भराई प्रतिवेदन तयार गर्न लगाउने ।	
हाम्रो वरपरको संसार	१. वडा भित्रका पर्यटकिय स्थानको परिचय दिन । २. नेपालको नक्सा हेरेर	१. आफ्नो विद्यालय रहेको वडा भित्रका पर्यटकिय स्थानहरु जस्तै : रमणिय ठाँउ धार्मिक, पुरात्वातिक तथा	१. आफ्नो विद्यालय रहेको वडा भित्रका पर्यटकिय स्थानहरु भ्रमण गराई त्यस ठाँउको विस्तृत (उत्पति, महत्व, विशेष दिन) जानकारी गराउने ।	

<p>हिमाल पहाड तराईको पहिचान गर्न । ३.मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सा हेरी जंगल, नदी, भरना बेसी टार गाउँ आदी चिन्न ।</p>	<p>सास्कृतिक ठाँउहरु आदी । २. नेपालको नक्सामा भौगोलिक क्षेत्रहरु हिमाल पहाड र तराईको पहिचान ३. मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सामा जंगल, नदी, भरना, बेसी, टार गाउँहरु आदीको पहिचान ।</p>	<p>२.शिक्षकले स्थलगत भ्रमणको प्रतिवेदनको ढाँचा विद्यार्थीहरुलाई दिई प्रतिवेदन भर्न लगाउने । ३.आफु घुमेको ठाँउको चित्र कोर्न लगाउने । ४. नेपालको प्राकृतिक नक्साको प्रदर्शन गरि हिमाल, पहाड र तराई छुट्याई क्षेत्रफलको आधारमा ठुलो सानो तुलना गर्न लगाउने। ५. मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सामा जंगल, नदी, भरना, बेसी, टार गाउँहरु आदीको पहिचान गरि नाम लेख्न लगाउने । ६.मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सामा शिक्षकले तोकिएका क्षेत्रहरु पहिचान गरि रङ भर्न लगाउने ।</p>	<p>२ प्र ३ वि ४ वि म स ५ व प ६ ग हे ग ७ वृ वि ६</p>
---	---	---	---

कक्षा ४

<p>क्षेत्र</p>	<p>सिकाइ उपलब्धि/विशिष्ट उद्देश्य</p>	<p>विषय वस्तुको विस्तृतीकरण</p>	<p>सम्भावित शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप</p>	<p>स प्र</p>
----------------	---------------------------------------	---------------------------------	---	------------------

भौगोलिक अवस्था	१. मोलुङगाउँपालिकाको वडाहरु भौगोलिक अवस्थाको परिचय ।	१. आफ्नो तथा छिमेकी वडाको धरातलिय स्वरुप भन्न र सिमाना छुट्याउन । २. मोलुङगाउँपालिकाको वडाहरु भौगोलिक अवस्था (वडाहरुको संख्या, क्षेत्रफलको तुलना) । ३. पालिका भित्रका घना वस्तीहरु घना जंगलहरु, भिरहरु अग्ला डाँडाहरु भएका ठाँउहरु ।	१. नक्साको आधारमा सिमानाको पहिचान गर्न लगाउने । २. अवलोकन गराइ मोलुङ गाउँपालिका भित्रका वडाहरुको धरातलिय स्वरुप चिनाउने । ३. मोलुङ गाउँपालिकाको नक्सा देखाइ वडाको संख्या र क्षेत्रफलको तुलना गर्न लगाउने । ४. अवलोकन वा फोटाहरुको प्रयोग गरि पालिका भित्रका घना वस्तीहरु घना जंगलहरु, भिरहरु अग्ला डाँडाहरु चिनाउने ।	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावनाहरु	१. मोलुङका पर्यटकिय ठाउँहरुको परिचय दिन । २. पर्यटनको परिभाषा दिन । ३. आन्तरिक पर्यटन वाह्य पर्यटनको परिचय दिन ।	१. मोलुङका पर्यटकिय ठाउँहरु जस्तै : सेप्ली भरना, जलजलेश्वर मन्दिर, उर्गेन छोलीङ गुम्बा, थानी हुंगा । ५. पर्यटनको परिचय । ६. आन्तरिक पर्यटनको उदाहरण सहित परिभाषा । ७. वाह्य पर्यटनको उदाहरण सहित परिभाषा ।	१. सम्बन्धित पर्यटकिय क्षेत्रको चित्र सहित परिचय दिने । २. सम्बन्धित पर्यटकिय क्षेत्रको चित्र बनाउन लगाउने । ३. विद्यालयको नजिक रहेको पर्यटकिय क्षेत्रको अवलोकन गर्ने । ४. आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटनको उदाहरण सहित छलफल गराउने ।	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
वैकिक विविधता	१. आफ्नो गाउँ पालिका अर्न्तगत पाइने वनस्पति, घरपालुवा तथा जंगली पशु पंक्षिहरुको सूची तयार पार्न । २. घरपालुवा पशु तथा पंक्षिको उपयोगिता बताउन ।	१. आफ्नो गाउँ पालिका भित्र पाइने वनस्पतिहरु जस्तै : वर, पीपल, चिलाउने, सल्लो, उतिस्स, गुराँस, वाँस, साल, खसु, सिमल, मौवा, वडहर, आदी । २. आफ्नो वडा क्षेत्र भित्र पाइने घर पालुवा र जंगली जनावर तथा पंक्षीहरु जस्तै : गाइ गोरु, भैंसी, भेडा, च्याङ्ग्रा बाखा, बङ्गुर, स्याल चितुवा, भालु, मृग, घोरल, बाँदर, डेडु, कुखुरा, हाँस, परेवा, टर्की, वट्टाई, कालिज, हुकुर, भंगेरा, रुपि, काग, लामपुच्छे, भुडिफोर आदी । ३. घरपालुवा पशु तथा पंक्षिको उपयोगिता ।	१. आफ्नो गाउँ पालिका भित्र पाइने वनस्पति, घरपालुवा र जंगली जनावर तथा पंक्षिको चित्र, फोटो तथा भिडियो Clips देखाई शिक्षण गर्ने । २. घरपालुवा पशु तथा पंक्षिको उपयोगिता अभिभावकसगँ सोधि छलफल गराउने ।	१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
रम्परागत तथा प्रचलित	१. मोलुङ गाउँपालिका	१. मोलुङ गाउँपालिका	१. मोलुङ गाउँपालिका भित्रको फलफुल	१

<p>थानिय सिप र कला, पेशा व्यवसाय</p>	<p>भिन्नको फलफुल खेतिको परिचय । २. मोलुङ गाउँपालिका भित्र फलफुल खेतिको सम्भावना बताउन । ३. फलफुल खेतिबाट हुने फाइदाहरु बताउन ।</p>	<p>भिन्नको फलफुल खेतिहरु जस्तै : अम्बा, आपँ, खुर्पाने, आरु, केरा, रुख कटहर, मेवा इत्यादि । २.मोलुङ गाउँपालिका भित्र फलफुल खेतिको सम्भावना भएका क्षेत्रहरु जस्तै : क. केरा, आपँ र लिचि: जलजले, रामपुर, फागुनेटार, जरायोटार आदी । ख. नस्पाति, सुन्तला,आरु, र खुपाने : रागाँदिप, श्रीचौर, पात्ले,हुस्के, थापाचौर आदी ३. फलफुल खेतिबाट हुने फाइदाहरु जस्तै : आर्थिक, खाद्यन्नको रुपमा, औषधिको रुपमा, आदी ।</p>	<p>खेतिहरुका सूची तयार गर्न लगाउने २. विभिन्न फलफुल खेतिहरुका चित्र देखाइ फलफुल चिन्न लगाउने । ३.स्थलगत भ्रमण गराइ कुन कुन क्षेत्रमा कुन कुन फलफुल खेति गरिन्छ ? अवलोकन गराउने । ४. फलफुल खेतिबाट हुने फाइदाहरु छलफल गराइ शिक्षण गर्ने ।</p>	
<p>धार्मीक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु र चाडपर्वहरु</p>	<p>१.आफ्नो गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मीक तथा सांस्कृतिक स्थलहरुको परिचय दिन । २. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित चाडपर्वहरुको मनाउने तरिका बताउन ।</p>	<p>१. आफ्नो गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मीक तथा सांस्कृतिक स्थलहरु जस्तै : मठमन्दिर, प्रतिक्षालय, चौतारो, गुम्बा, चर्च, कुवा, देउराली, संसारी थान, गुफा, आदी । २. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित चाडपर्वहरु जस्तै : दशै, तिहार, ल्होछार, क्रिसमस, माघे संक्रान्ति, चण्डी पूर्णिमा, तिज आदी ३. प्रचलित चाडपर्वहरु दशै, तिहार, ल्होछार, क्रिसमसको मनाउने तरिका ।</p>	<p>१.शैक्षिक भ्रमण गराइ आफ्नो गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मीक तथा सांस्कृतिक स्थलहरुको बारेमा जानकारी दिने । २. आफ्नो गाउँपालिकामा प्रचलित चाडपर्वहरुको सूची तयार पार्न लगाउने । ३. दशै, तिहार, ल्होशार, क्रिसमस मनाउने तरिका छलफल गराउने तथा डकुमेन्ट्री देखाउने ।</p>	
<p>प्राकृतिक प्रकोप तथा खपद् र सुरक्षित विद्यालय</p>	<p>१. विपद्हरुको कारण, असर र त्यसबाट बच्ने उपाय बताउन । २.सुरक्षित घर र विद्यालयको आवश्यकता र महत्व बताउन ।</p>	<p>१. विपद्हरु भूडान, भूकम्प, बाढिपहिरो, हुरीबतासको कारण, असर र यसबाट बच्ने उपायहरु। २. सुरक्षित घर र विद्यालयको आवश्यकता र महत्व ।</p>	<p>१. प्रश्नोत्तर, अनुभव आदानप्रदान जस्ता विधिहरुको प्रयोग गरि भूडान, बाढिपहिरो, हुरीबतासको कारण, असर र यसबाट बच्ने उपायहरु छलफल गराउने । २. सुरक्षित घर र विद्यालयको आवश्यकता र महत्वलाई प्रदर्शन विधिको प्रयोग गरि शिक्षण गर्ने ।</p>	

कक्षा ५

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धि/विशिष्ट उद्देश्य	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप	संसाधन
भौगोलिक अवस्था	१. मोलुङ गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएका अन्य गाउँ तथा नगरपालिकाको नाम बताउन । २. मोलुङ गाउँपालिकाको जनसंख्या क्षेत्रफल र भौगोलिक स्वरूप बताउन ।	१. मोलुङ गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएका अन्य गाउँ तथा नगरपालिकाको नाम जस्तै : सुनकोशि गा. पा., खिजिदेम्बा गा. पा. सि.न.पा.आदी २. मोलुङ गाउँपालिकाको जनसंख्या (कुल जनसंख्या, महिला र पुरुषको संख्या, धेरै र कम जनसंख्या भएका वडाहरु, धेरै जनसंख्या भएका जातजातीहरु आदी) ३. क्षेत्रफल (मोलुङ गा.पा. तथा वडाको क्षेत्रफल) ४. भौगोलिक स्वरूप(मोलुङ गा.पा.को) ।	१. मोलुङ गाउँपालिकाको भौगोलिक नक्सा हेरी मोलुङ गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएका अन्य गाउँ तथा नगरपालिकाको नाम बताउन लगाउने । २. मोलुङ गाउँपालिकाको तथ्याङ्क शाखामा शैक्षिक भ्रमण गराइ मोलुङ गाउँपालिकाको जनसंख्या आवश्यक विवरणहरु लिने र तुलना गर्न लगाउने । ३. मोलुङको वृत्तचित्र हेरी गाउँपालिकाको भौगोलिक स्वरूप शिक्षण गर्ने ।	१. सिकाइ सामग्री गाउँपालिकाको लेख २. तथ्याङ्क जनसंख्या ? ३. धर्ना छात्र
पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावनाहरु	पर्यटकिय स्थलहरुको पहिचान र वर्गीकरण गर्न ।	१. विभिन्न पर्यटकिय स्थलहरुको परिचय कुन्तादेवी मन्दिर,कालिका मन्दिर,सहिद पार्क, तिनतले डाँडो, मोलुङ हाइड्रोपावर, डेछेन छोलिङ सेन्दुप गुम्बा ।	१. सम्बन्धित पर्यटकिय क्षेत्रको चित्र सहित परिचय दिने । २. सम्बन्धित पर्यटकिय क्षेत्रको चित्र बनाउन लगाउने । ३. विद्यालयको नजिक रहेका पर्यटकिय क्षेत्रका अवलोकन भ्रमण गराइ शिक्षकले दिइएको प्रतिवेदनको ढाचाँ भर्न लगाउने ।	१. सिकाइ सामग्री गाउँपालिकाको लेख २. तथ्याङ्क कुन्तादेवी मन्दिर
वैश्विक विविधता	१. आफ्नो गाउँपालिकामा पाइने जलचर र औषधि जन्य वनस्पतिहरुको पहिचान गर्न । २. औषधिजन्य वनस्पति तथा काठजन्य वनस्पतिको घरायसी प्रयोग बताउन ।	१. आफ्नो गाउँपालिका भित्र पाइने जलचर जस्तै : माछा, भ्यागुता, पाहा, लेउ, सिमसाग आदी । २. आफ्नो गाउँपालिका भित्र पाइने औषधि जन्य वनस्पतिहरु जस्तै : चिराइतो, हरो, बेसार, वरो, अमला, तुलसी, गुर्जो, पाखनभेद, ठुलो ओखती आदी। ३. आफ्नो गाउँपालिका भित्र	१. जलचर, औषधिजन्य तथा काठजन्य वनस्पतिहरुको चित्र देखाइ पहिचान गर्न लगाउने । २. ४/५ जना विद्यार्थीहरुको समुह निर्माण गरी समूहगत रुपमा आफ्नो पालिका भित्र रहने जलचर तथा औषधिजन्य र काठजन्य वनस्पतिहरुको सुची तयार गर्न लगाउने । ३. शिक्षकले त्यसमा नसमेटिएका जीव जन्तु तथा वनस्पतिहरुको नाम थप्दै जाने ।	१. सिकाइ सामग्री पाण्डु पाण्डु ना २. पाण्डु वत वत लेख ३. चो

		पाइने काठ जन्य वनस्पतिहरु जस्तै : सल्लो , साल, उत्तिस, चिलाउने, ठिउँरे, गायो, चापँ आदी । ४. औषधिजन्य वनस्पति तथा काठजन्य वनस्पतिको घरायसी प्रयोग जस्तै : विभिन्न रोगको औषधिको रूपमा, फर्निचर तथा घर निर्माण आदी ।	४. औषधिजन्य वनस्पति तथा काठजन्य वनस्पतिको घरायसी प्रयोग अभिभावकसँग सोधि तालिका निर्माण गर्न लगाउने ।	घर गाँ
रम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप र कला पेशा व्यवसाय	१.कृषि व्यवसायमा प्रयोग गरिने सामाग्रीहरुको नाम र प्रयोगबताउने । २.धान र मकै खेतिको परिचय दिन ।	१.कृषि व्यवसायमा प्रयोग गरिने विभिन्न सामाग्री जस्तै : हलो, कोदाली, हसिया, खुकुरी, जुवाँ, लिङ्को आदी । २. धान र मकै खेतिको परिचय (मुख्य क्षेत्र, मुख्य जातहरु लगाउने समय, लगाउने विधि आदी)	१. कृषि व्यवसायमा प्रयोग गरिने विभिन्न सामाग्री सूचीबनाउन लगाइ तिनहरुको प्रयोग के कामका लागी गरिन्छ ? छलफल गराउने । २. धान र मकै खेतिको स्थलगत भ्रमण गराइ मुख्य जातहरु, लगाउने समय, लगाउने विधि,आदी टिपोट गर्न लगाउने ।	१. प्रय सा २. भि जा । ३. गाँ
धार्मीक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु र चाडपर्वहरु	१.धार्मीक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरुको महत्व बताउने । २.आफ्नो समुदायमा रहेका धार्मीक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरुको जगेर्ना गर्ने उपायहरु बताउने।	१. धार्मीक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरु जस्तै : मन्दिर, चर्च, गुम्बा, देउराली, पाटि पौवा, चौतारा आदीको महत्व । २. आफ्नो समुदायमा रहेका धार्मीक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरुको जगेर्ना गर्ने उपायहरु ।	१. धार्मीक तथा सांस्कृतिक स्थलहरुका फोटा प्रदर्शन गर्दै कुन धर्म र चाडसंग सम्बन्धित छन् ? जस्ता प्रश्नहरुका माध्यम बाट छलफल गराइ सूची निर्माण गराउने २आफ्नो समुदायका धार्मीक तथा सांस्कृतिक स्थलहरुका महत्व प्रष्ट पार्न प्रदर्शन, स्थलगत भ्रमणजस्ता कार्य गर्ने । ३. आफ्नो समुदायमा रहेका धार्मीक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरुको जगेर्ना गर्ने उपायहरु छलफल गराइ टिपोट गर्न लगाउने ।	१. सां कुं ले २. रहे सां ज भूँ
प्राकृतिक प्रकोप तथा प्रपद् र सुरक्षित विद्यालय	१.विभिन्न प्राकृतिक विपद्हरुको कारण, असर र बच्ने उपायहरु बताउने । २.सुरक्षित विद्यालय अवधारणा दिन ।	१. भुकम्प, चट्याङ र आगलागीका कारण,असर र व्यवस्थापनको उपायहरु । २.विद्यालयको भवन, कक्षाकोठा, खेलमैदान, धारा, शौचालय, चमेनागृह र विद्यालय कम्पाउण्ड आदिलाई सुरक्षित बनाउने उपायहरु ।	१. भुकम्प, चट्याङ र आगलागीका कारण, असर र व्यवस्थापनको उपायहरु प्रश्नोत्तर, छलफल, परियोजना कार्य आदि माध्यमबाट सहजीकरण गर्न सकिन्छ । २.भूकम्पबाट बच्ने तरिकावारे अभ्यासात्मक क्रियाकलापहरु गराउने । ३.कक्षाकोठा, खेलमैदान, शौचालय, विद्यालय कम्पाउण्ड, चमेना गृह लगायत दैनिक सम्पर्कमा आइरहने स्थानहरु सुरक्षित हुने आधारहरुको वारेमा छलफल, अवलोकन, भिडियो	१. वत । २. ३. । ३। बन उप

			प्रदर्शन, आदी क्रियाकलाप गर्ने ।	
--	--	--	----------------------------------	--

कक्षा ६

क्षेत्र	सिकाइउपलब्धि/विशिष्ट उद्देश्य	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप	सम्बन्धित प्रक्रिया
भौगोलिक अवस्था	१.मोलुङ गाउँपालिकाको स्वास्थ्य र शैक्षिक अवस्था बताउन । २.मोलुङगाउँपालिकामा रहेका सेवाप्रदायक संस्थाहरु र तिनिहरुले प्रदान गर्ने सेवाहरु बताउन ।	१. मोलुङ गाउँपालिकाको स्वास्थ्य र शैक्षिक अवस्था (संख्या, दरवन्दीको अवस्था सञ्चालन प्रक्रिया) २. मोलुङ गाउँपालिकामा रहेका सेवाप्रदायक संस्थाहरु जस्तै : पशु, कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य, लेखा, तथ्याङ्क, महिला शाखा आदी र यिनिहरुले उपलब्ध गराउने सेवाहरु	१. शिक्षा शाखा र स्वस्थ शाखाको भ्रमण गराइ मोलुङ गाउँपालिकाको स्वास्थ्य र शैक्षिक अवस्था शिक्षण गर्ने । २. मोलुङ गाउँपालिकामा रहेका सेवाप्रदायक संस्थाहरु र तिनिहरुले उपलब्ध गराउने सेवाहरुको सूची छलफल वा परियोजना विधि प्रयोग गरि शिक्षण गर्ने ।	१. र कति विद्य २. र कृषि गरा तया
पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावनाहरु	पर्यटनको महत्व बताउन ।	१. पर्यटनको कला र संस्कृतिसगँको सम्बन्ध । २. पर्यटनको महत्व जस्तै : आर्थिक, सामाजिक, धार्मिक तथा सास्कृतिक ।	१. पर्यटनको कला र संस्कृतिसगँको सम्बन्ध छलफल गराइ बुदाँ टिपोट गर्न लगाउने । २.मोलुङमा रहेका पर्यटकिय क्षेत्रहरुको धार्मिक, संस्कृतिक र सामाजिक महत्व समूह निमाण गरिछुटाछुट्टै टेवल निमाण गर्न लगाइ प्रस्तुत गर्न लगाउने।	१ प संस्व व्यार १. प आर्थ २. प साम ।

			३. पर्यटनको महत्वको धारणा प्रष्ट पार्न नेपालका महत्वपूर्ण पर्यटकिय क्षेत्रहरुको भिडियो Clips प्रस्तुत गर्ने ।	
पैविक विविधता वातावरण संरक्षण	१. आफ्नो गाउँपालिका भित्र रहेका दुर्लभ वनस्पति तथा पशुपक्षिहरुको पहिचान गर्न । २. दुर्लभ वनस्पति तथा पशुपक्षिहरुको संरक्षणका उपायहरु बताउन ।	१. दुर्लभ मानिने वनस्पति तथा पशुपक्षिहरु जस्तै : सालक, गोहोरो, कालिज, ब्याँसो, चितुवा, गिद्ध, डाँफे, चिल, चापँ, चिराइतो आदी । २. दुर्लभ वनस्पति तथा पशुपक्षिहरुको संरक्षणका उपायहरु जस्तै : जनचेतना, स्थानिय नितिनिर्माण, वृक्षारोपण इत्यादी ।	१. ४/५ जना विद्यार्थीहरुको समूह निर्माण गर्ने, प्रत्येक समूहमा आफ्नो पालिका भित्र रहेका लोप हुन लागेका पशुपक्षि तथा बोटबिरुवाका नाम टिपोट गर्न लगाउने, प्रत्येक समूहमा तुलना गर्न लगाउने । २. शिक्षकले सो तालिकामा छुटेमा जीव जन्तु तथा वनस्पतीको नाम थप्दै जाने । ३. दुर्लभ वनस्पति तथा पशुपक्षिहरुको संरक्षणका उपायहरु प्रश्नउत्तर विधि, छलफल विधि, प्रदर्शन विधि आदी प्रयोग गरि शिक्षण गर्ने ।	१. उ रहेका वनस्पति नाम २. व पशुपक्षि कुनै ।
सम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप र कला तथा र व्यवसाय	१. टनेलमा गरिने तरकारी खेतिको परिचय दिन । २. टनेलमा टमाटर खेती गर्ने तरिका बताउन । ३. तरकारी खेतिको आवश्यकता र महत्व बताउन ।	१. टनेलमा गरिने तरकारी खेतिको परिचय । २. टनेलमा टमाटर खेती गर्ने तरिका (टामाटरका जातहरु, बेर्ना उमाने तरिका, खेति गर्ने तरिका, अनुमानित लागत तथा उत्पादन, आवश्यक सामग्रीहरु, आवश्यक औषधिहरु) । ३. तरकारी खेतिको आवश्यकता र महत्व (किन आवश्यक छ ? के के फाइदा हुन्छ ?)	१. फोटो तथा भिडियो Clips देखाइ टनेलमा गरिने तरकारी खेतिको परिचय दिने । २. विद्यालयको नजिकै टनेलमा टमाटर खेति संचालन भएको ठाउँको अवलोकन गराई खेति गर्ने कृषकसगं छलफल गरि टनेलमा टमाटर खेति कसरी गरिन्छ ? प्रतिवेदन लेख्न लगाउने । ३. तरकारी खेतिको आवश्यकता र महत्व बताउन छलफल विधिको प्रयोग गर्ने ।	१. टनेलमा गरिने तरकारी खेति गर्ने तरिका सामग्री पार्नु ३. टनेलमा खेति गर्ने तरिका लेख्नु
धार्मिक, सास्कृतिक तथा सामाजिक विविधता	१. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको धार्मिक बनोट बताउन । २. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मुख्य जातजाति र भाषाहरुको पहिचान गर्न ।	१. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको धार्मिक बनोट जस्तै : हिन्दु, बौद्ध, क्रिस्चियन, किराँत आदी २. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मुख्य जातजातिहरु जस्तै : क्षेत्री, बाहुन, राई, तमाङ, सुनुवार, शेर्पा, विश्वकर्मा, दर्जी, सार्की, पहरी, मगर, भुजेल, नेवार आदी । ३. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको मुख्य मातृभाषाहरु जस्तै : नेपाली, राई, तामाङ,	१. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको धार्मिक बनोट पालिकाको धार्मिक वृत्त चित्र प्रस्तुत गरि शिक्षण गर्ने । २. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मुख्य जातजातिहरु छलफल गरि सूची बनाउन लगाउने । ३. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको मुख्य मातृभाषाहरुको सूची बनाई केहि महत्वपूर्ण वाक्य सम्बन्धित भाषाका विद्यार्थीहरु मार्फत आदन प्रदान गर्न लगाउने । (जस्तै : नमस्ते नमस्यौल, भोर्ले, टासिदेले, फ्याफुल्ला आदी)	१. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको धार्मिक बनोट २. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मुख्य जातजातिहरु ३. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको मुख्य मातृभाषाहरुको सूची

<p>सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापन</p>	<p>१. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापनको परिचय दिन । २. फोहोरको अवस्था र व्यवस्थापन बारे बताउन ।</p>	<p>सुनुवार, मगर, शेर्पा आदी । १. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापनको परिचय । २. फोहोरको अवस्था (विद्यालय तथा समुदाय) । ३. फोहोर व्यवस्थापनका उपायहरू : - पुनःप्रयोग - पुनः चक्रण - प्लाटिक जन्य सामग्रीहरूको कम प्रयोग गर्नु । - प्राङ्गारिक मलको निर्माण - पानीका स्रोतहरूमा ढल नमिसाउने । - उद्योग/कलकारखानामानव बस्तीबाट टाढा बनाउने - थोत्रा सवारी साधनको प्रयोगमा नियन्त्रण</p>	<p>१. सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापन बारेमा छलफल गराई परिचय दिने । २. विद्यालय समुदायको भ्रमण गराई फोहोरको अवस्था टिपोट गराउने । ३. फोहोरलाई व्यवस्थापन गरिएको क्षेत्रको क्षेत्र भ्रमण गराउने । ४. नकुहिने फोहोरबाट विभिन्न सामग्री बनाउन सिकाउने । ५. आफ्नो विद्यालय वरपर पाइने फोहोरलाई व्यवस्थापन गर्न सिकाउने । ६. प्रदूषण सम्बन्धी भिडियो क्लिप देखाइ छलफल गरी प्रश्नोत्तर गर्ने ।</p>	<p>१. प भने २. पाइ गर्ने उल्</p>
----------------------------------	---	--	--	---

कक्षा ७

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धि/विशिष्ट उद्देश्य	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप
भौगोलिक अवस्था	१. मोलुङ गाउँपालिकाको हावापानी र वनजंगलको परिचय दिन ।	१.मोलुङ गाउँपालिकाको हावापानी र वनजंगलको परिचय (अवस्था, वनजंगलले ओगटेको क्षेत्र) । २.हावापानीको किसिम (उष्ण,उपोषण,समसितोष्ण) । ३.वनजंगलको किसिम(सदावहार,पतझर,कोणधारी) । ४. वनजंगलको महत्व जस्तै : फर्निचर, घरनिर्माण,इन्धनको रूपमा, वातावरण सन्तुलनमा,जैविक विविधतामा आदी ।	१.मोलुङ गाउँपालिकाको प्राकृतिक नक्सा देखाइ हावापानी र वनजंगलको परिचय दिने । २.वनजंगल र हावापानीको किसिम शिक्षण गर्ने । ३.विभिन्न समूह निर्माण गरि वनजंगलको महत्व छलफल गराउने ।
पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावनाहरु	पर्यटक प्रवर्धनमा हाम्रो भूमिका बताउन ।	१. पर्यटक प्रवर्धनमा स्थानिय व्यक्ति, क्लबहरु, आमा समूह, सम्बन्धितवडा, विद्यालय र संघसंस्थाहरुको भूमिका	१. पर्यटक प्रवर्धनमा स्थानिय व्यक्ति, क्लबहरु, आमा समूह, सम्बन्धितवडाको भूमिका स्पष्ट पार्न विद्यार्थीहरुलाई सम्बन्धित ठाउँमा पठाइ अध्ययन गर्न लगाउने । २. विद्यार्थीहरुलाईपर्यटक प्रवर्धनमा पर्यटकलाई गरिने व्यवहार शिक्षणको लागी कक्षामा अभिनय विधिको प्रयोग गरि शिक्षण गर्ने ।
जैविक विविधता र वातावरण	१.जैविक विविधता र वातावरणको परिचय दिन । २.जैविक विविधताको महत्व बताउन ।	१. जैविक विविधता र वातावरणको परिचय (परिभाषा) । २. जैविक विविधताको प्रकारहरु जस्तै : क.वंशाणुगत विविधता ख. परिस्थितिक प्रणाली विविधता ग.प्रजातीगत विविधता । ३. जौविक विविधताको महत्व ।	१.विद्यालय वरिपरिको भ्रमण गराई जैविक विविधता र वातावरणको परिभाषा लेख्न शिक्षकको सहयोगमा विद्यार्थीहरुलाई लगाउने । २.चार्ट वा Power Point को प्रयोग गरि जैविक विविधताको प्रकारहरुको शिक्षण गर्ने । ३.प्रश्नउत्तरको प्रयोग गरि जौविक विविधताको महत्व लेख्नुहोस ।
परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप र कला तथा व्यवसाय	परम्परागत सिपको संरक्षण र जगेर्ना गर्न ।	१.बाँस वा निगालाबाट चोया कात्न सिकाउने । २.चोयाबाट बतासी बुन्न सिकाउने । ३.पराल वा खोसेलाबाट पिरा बुन्न सिकाउने ।	१. शिक्षकले आफै वा सिप भएका व्यक्तिबाट बाँस वा निगालाबाट चोया कात्न सिकाउने । २.शिक्षकले आफै वा सिप भएका व्यक्ति मार्फत चोयाबाट बतासी बुन्न सिकाउने । ३.भिडियो देखाउदै विद्यार्थीहरुलाई पराल वा खोसेलाबाट पिरा बुन्न सिकाउने आवश्यक परे सिप भएका

<p>गार्मिक, सांस्कृतिक तथा समाजिक विविधता</p>	<p>१. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको भेषभुषाको परिचय दिन । २. मोलुङ गाउँपालिका रितिरिवाज पहिचान गर्न ।</p>	<p>१. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको भेषभुषा जस्तै : क्षेत्रीबाहुनको भेषभुषा, राईको भेषभुषा, तमाङको भेषभुषा, सुनुवारको भेषभुषा, शेर्पाको भेषभुषा मगरको भेषभुषा आदी । २. मोलुङ गाउँपालिका रितिरिवाज जस्तै : विभिन्न जातजातीका जन्म, मृत्यु र विवाहका रितिरिवाजहरु ।</p>	<p>व्यक्तिको पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ । १. क. मोलुङ गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने मानिसहरुको भेषभुषाको भिडियो Clips प्रस्तुत गर्ने । ख. सम्बन्धित जातजातिका मानिसहरुसँगसोधि भेषभुषाहरु चिनाउने । २. समूह विभाजन गरि विद्यार्थीहरुलाई विभिन्न जातजातीका जन्म, मृत्यु र विवाहका रितिरिवाज संकलन गर्न पठाउने र कक्षाकोठामा रिपोर्ट प्रस्तुत गर्न लगाउने ।</p>
<p>सरसफाई र फोहोर व्यवस्थापन</p>	<p>१. स्वस्थकर खानाको पहिचान तथा उपभोग गर्ने उपायहरु बताउन । २. विद्यालय र समुदायमा रहेका क्लब तथा संघ संस्थाहरुको सरसफाई र फोहोर व्यवस्थापनमा व्यवस्थापकीय भूमिका बताउन ।</p>	<p>१. स्वस्थकर खानाको पहिचान (विषादी रहित तरकारी, मिसावटरहित खाद्यान्न) । २. स्वस्थकर वस्तुको उपभोग गर्ने उपायहरु जस्तै : - मिति समाप्त नभएको खाद्य वस्तु - सम्भव भए सम्म घरमै उपलब्ध खाद्य पदार्थको प्रयोग गर्ने - बासी तथा सडेगलेका खानाकुरा नखाने - सागसब्जीलाई गल्ने गरी नपकाउने - तारेको, भुटेको डढेको खानाकमखाने - एक पटक प्रयोग भएको तेल पुनः प्रयोग नगर्ने । ३. विद्यालय र समुदायमा रहेका क्लब, संघ संस्था आदिको भूमिका जस्तै : - सचेतना कार्यक्रम, सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्ने ।</p>	<p>१. स्वस्थकर खाना र अस्वस्थकर खानाको बारेमा समूहगत छलफल गराई सूची तयार गर्न लगाउने । २. बजार क्षेत्र स्थलगत भ्रमण गराउने ३. विद्यालय र समुदायमा रहेका क्लब, संघ संस्था आदिले सञ्चालन गरेका सचेतना कार्यक्रम तथा सरसफाई कार्यक्रममा सहभागी गराउने ४. विद्यालयमा बेलाबेलामा सरसफाई कार्यक्रम सञ्चालन गराउने ।</p>

कक्षा ८

क्षेत्र	सिकाइ उपलब्धि/विशिष्ट उद्देश्य	विषय वस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप
भौगोलिक अवस्था	१. मोलुङ गा.पा.को नक्सा कोर्न र तोकिएका स्थानहरु	१. मोलुङ गा.पा.को नक्सा कोर्न र तोकिएका प्रसिद्ध स्थानहरु जस्तै : मोलुङ	१. मोलुङ गा.पा.को नक्सा देखाइ मोलुङको नक्सा कोर्न लगाउने । २. नक्सामा नदि, वनजंगल, मन्दिर, डाँडो देखाउने

	<p>संकेतको प्रयोग गरि देखाउना।</p> <p>२. समृद्ध मोलुङको परिचय दिन ।</p> <p>३. समृद्ध मोलुङ निर्माणका लागी स्थानिय, प्रदेश र संघिय सरकारको भूमिकाहरु बताउन ।</p>	<p>खोला, तिनतले डाँडो जलजलेश्वर मन्दिर आदी संकेतको प्रयोग गरि देखाउने ।</p> <p>२. समृद्ध मोलुङको परिचय (अवधारण, समृद्ध मोलुङ निर्माणमा गरिएका प्रयासहरु, समृद्ध मोलुङ निर्माणका लागी गर्नुपर्ने कार्यहरु, समृद्ध मोलुङ निर्माणमा स्थानिय, प्रदेश र संघिय सरकारको भूमिकाहरु) ।</p>	<p>संकेत सिकाइ तोकिएका प्रसिद्ध स्थानहरु भर्न लगाउने ।</p> <p>३. मोलुङको वृत्त चित्र प्रस्तुत गरि समृद्ध मोलुङको अवधारण, समृद्ध मोलुङ निर्माणमा गरिएका प्रयासहरु, समृद्ध मोलुङ निर्माणका लागी गर्नुपर्ने कार्यहरुको सूची छलफल गर्दै निर्माण गर्न लगाउने ।</p> <p>४. तीनवटा समूहमा विद्यार्थीहरुलाई विभाजन गरि समृद्ध मोलुङ निर्माणमा स्थानिय, प्रदेश र संघिय सरकारको भूमिकाहरुको टिपोट गराइ कक्षाकोठामा प्रस्तुत गर्न लगाउने ।</p>
<p>पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय सम्भावनाहरु</p>	<p>पर्यटकिय क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्धनमा स्थानिय तहकोभूमिका बताउन ।</p>	<p>१. पर्यटकिय क्षेत्रको संरक्षणका उपायहरु जस्तै : सरसफाइ, पुनःनिर्माण, जनचेतना जागरण इत्यादी ।</p> <p>२. स्थानिय पर्यटन प्रवर्धनका लागि स्थानिय तहको भूमिका जस्तै : नितिनिर्माण, प्रचारप्रसार, होमस्टेको व्यवस्थापन, यातायातको सुविधा, स्वस्थ तथा संञ्चारको सुविधा आदी ।</p>	<p>१. पर्यटकिय क्षेत्रको संरक्षणका उपायहरु भल्किने डकुमेन्टी भिडियो Clips देखाउने ।</p> <p>२. शैक्षिक भ्रमण गराइ सम्बन्धित स्थानिय तहले पर्यटकिय क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्धनका लागि गरेका प्रयासहरुको प्रतिवेदन तयार पार्न लगाउने ।</p>
<p>जैविक विविधता र वातावरण</p>	<p>१. जैविक विविधता र वातावरणमा परेका असरहरु उल्लेख गर्न ।</p> <p>२. जैविक विविधता र वातावरण संरक्षणका लागी हाम्रो र स्थानिय तहको भूमिका बताउन ।</p>	<p>१. जैविक विविधता र वातावरणमा परेका असरहरु जस्तै : जिव जनावरको लोपहुँदै जानु, पारिस्थितिक पद्धति बिग्रदै जानु, बाढिपहिरो भूक्षय, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि, तापक्रम वृद्धि, प्रदुषणआदी ।</p> <p>२. जैविक विविधता र वातावरण संरक्षणका लागी हाम्रो भूमिकाहरु जस्तै : वृक्षारोपण, सरसफाई, वन्यजन्तुको संरक्षण चेतनामुलक कार्यक्रम आदी ।</p> <p>३. जैविक विविधता र वातावरण संरक्षणका लागी</p>	<p>१. जैविक विविधता र वातावरणको असरहरु लेखिएको चार्ट प्रस्तुत गरी यी कारणले गर्दा पर्ने प्रभाव बारे छोटकरीमा स्पष्ट पार्ने ।</p> <p>२. जैविक विविधता र वातावरण संरक्षणका लागी हाम्रो भूमिकाहरु के के हुनसक्छन छलफल गरि निष्कर्षमा पुग्ने ।</p> <p>३. जैविक विविधता र वातावरण संरक्षणका लागी स्थानिय तहको भूमिकाहरु खोजी गर्न लगाउने ।</p>

		स्थानिय तहको भूमिकाहरु जस्तै : नितिगत व्यवस्था, संरक्षणको लागी विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन, बजेटको व्यवस्थापन आदी ।	
परम्परागत तथा चलित स्थानिय सिप र कला पेशा र व्यवसाय	१.परम्परागत सिपको संरक्षण र जगेर्ना गर्न । २.कृषि व्यवसायका चुनौतिहरु बताउन । ३. कृषि व्यवसायको आधुनिकरणको परिचय दिन ।	१.साल, नेभारो, चिउरी आदीको पातबाट दुना, टपरी गाँसन सिकाउने । २.बाबियो वा अम्प्रीसोबाट कुचो बनाउन । ३.कृषि व्यवसायका चुनौतिहरु जस्तै : दक्ष प्रविधिको अभाव, सिंचाईको अभाव, परम्परागत कृषि व्यवसाय,बजार व्यवस्थापनको अभाव आदी । ४. कृषि व्यवसायको आधुनिकरणको परिचय ५.कृषि व्यवसायको आधुनिकरण जस्तै : उन्नत बिउको प्रयोग, आधुनिक औजारको प्रयोग, आधुनिक विधि आदी ।	१. शिक्षकले आफै वा सिप भएका व्यक्तिबाट १.साल, नेभारो, चिउरी आदीको पातबाट दुना, टपरी गाँसन सिकाउने । २.शिक्षकले आफै वा सिप भएका व्यक्ति मार्फत बाबियो वा अम्प्रीसोबाट कुचो बाट्न लगाउने । ३. कृषि व्यवसायका चुनौतिहरु छलफल तथा प्रश्नउत्तर विधिको प्रयोग गरि शिक्षण गर्ने । ४. विभिन्न डकुमेन्ट्री प्रयोग गरि कृषि व्यवसायको आधुनिकरणको परिचय र आधुनिकरण गर्ने विधि सम्बन्धि शिक्षण गर्ने ।
धार्मिक, सास्कृतिक तथा सामाजिक विविधता	१.धार्मिक सहिष्णुता र सामाजिक सदभावको परिचय दिन । २. धार्मिक सहिष्णुता र सामाजिक सदभावको आवश्यकता बताउन । ३. धार्मिक, सास्कृतिक रितिरिवाजको जगेर्ना र सामाजिक कुरितीहरुको उन्मुलन गर्न हाम्रो भूमिका बताउन ।	१. धार्मिक सहिष्णुता र सामाजिक सदभावको परिचय २. धार्मिक सहिष्णुता र सामाजिक सदभावको आवश्यकता जस्तै : मेलमिलाप, आपसि सहयोग, शान्त र सुखी समाज आदी । ३. धार्मिक, सास्कृतिक रितिरिवाजको जगेर्ना जस्तै : प्रचारप्रसार, जनचेतना, युवाहरुमा हस्तान्तरण, धार्मिक तथा सास्कृतिक कार्यक्रम सञ्चालन आदी । ४.सामाजिक कुरितीहरु जस्तै : बालविवाह, धामीभाक्रि, छुवाछुत, आदी उन्मुलन गर्न हाम्रो भूमिका ।	१. छलफल विधि प्रयोग गरि धार्मिक सहिष्णुता र सामाजिक सदभावको परिचय र आवश्यकता शिक्षण गर्ने । २.समूह विभाजन गरि विद्यार्थीहरुलाई धार्मिक, सास्कृतिक रितिरिवाजको जगेर्ना गर्ने उपायहरु टिपोट गरि प्रस्तुत गर्न लगाउने । ३.सामाजिक कुरितीहरुको उन्मुलन गर्न नाटक प्रदर्शन गर्न लगाउने ।

<p>नरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापन</p>	<p>१.फोहोर व्यवस्थापनमा स्थानीयतहको भूमिका बताउन । २.१.उपभोक्ता हकहितमा स्थानीयतहको भूमिका बताउन २.घना वस्तीको अवधारणा, पूर्वाधारहरूको पहिचान र यसका फाइदा बताउन ।</p>	<p>१.फोहोर व्यवस्थापनमा स्थानीयतहको भूमिकाहरु जस्तै : - कानुननिर्माण - डस्टबिन व्यवस्थापन - ढल व्यवस्थापन - सवारीसाधनव्यवस्थापन । २. घना वस्तीको परिचय, पूर्वाधारहरु (बाटो, बिजुली, बसपार्क मनोरञ्जन स्थल, धार्मिक स्थल, अस्पताल, सभाहल, बैंक, क्याम्पस, खेलकुद मैदान, सामाजिक स्थलआदि) ३. घना वस्तीका फाइदा जस्तै : - गुणस्तरीय जीवनशैली - सेवा र सुविधाकोसहजपहुँच - गरिबीन्यूनीकरण - स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार - स्थानीय अर्थतन्त्रकोसुधार ।</p>	<p>१.फोहोर व्यवस्थापनमास्थानीयतहको भूमिकालेखेको चार्ट देखाईछलफलगर्ने २. फोहोर व्यवस्थापनका विभिन्न भिडियोहरु देखाई फोहोर व्यवस्थापनका उपायहरुको सूची बनाउन लगाउने । ३.घना वस्तीको लागिआवश्यकपूर्वाधारदेखाउनेभिडियो/वृत्तचित्रप्रदर्शन गरी समूहगत छलफल गराउने । ४.घना वस्तीको अवधारणा, पूर्वाधारहरुको पहिचान गर्न क्षेत्रभ्रमण तथा घना वस्तीको कार्यविधि अध्ययन गराई यसका फाइदाहरु टिपोट गर्न लगाउने ।</p>
----------------------------------	--	---	---

१०.विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

विद्यालय तहमा विद्यार्थी उपलब्धि मूल्याङ्कनका लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कन प्रक्रिया अवलम्बन गरी सिकाइ सुधारका लागि निरन्तरपृष्ठपोषण प्रदान गरिनुका साथै निर्णयात्मक मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई अवलम्बन गरी विद्यार्थीको सिकाइस्तर निर्धारण गर्नुपर्छ ।कक्षा १-३ मा निरन्तर मूल्याङ्कन पद्धतिका आधारमा कक्षोन्नति गरिने छ । यसकालागि निरन्तरमूल्याङ्कन पद्धतिको (कक्षा १-३ को पाठक्रम) अनुसूचीफारामप्रयोगमा ल्याउनु पर्ने छ ।

कक्षा १-३ को पाठक्रममा व्यवहारकुशल सिपहरुको एकिकरण (कक्षा १, २ र ३)

क्र.स.	विषय क्षेत्र	एकिकृत हुने व्यवहारकुशल सिपहरु स्थानिय विषय हाम्रो मोलुड
१	हाम्रो समुदाय र हाम्रो विद्यालय	S1.2, S1.3, S2.1, S2.5

२	हाम्रो वरपरका जिवजन्तु र वनस्पतिहरु	S1.1, S1.2, S1.3, S2.1, S5.2
३	मेरो सिर्जना र हाम्रा क्रियाकलाप	S1.2,S2.3, S2.5, S5.1,S1.5
४	हाम्रो संस्कृति	S1.1,S1.2, S1.5, S2.3, S2.6
५	हाम्रो वरपरको संसार	S1.1, S1.2, S1.3, S2.3, S3.2, S3.5, S4.5, S5.3,S5.4, S5.7

(क) निर्माणात्मक मूल्याङ्कन : निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीहरूको सिकाइ स्तरमा सुधार गर्नु हो । यसका लागि शिक्षकले विद्यार्थीको व्यक्तिगत सिकाइ उपलब्धिका आधारमा पटक पटक सिकाइ अवसर प्रदान गर्नुपर्ने छ । विद्यालय तहको निर्माणात्मकमूल्याङ्कनमा कक्षागत सिकाइ सहजीकरणको अभिन्न अङ्गका रूपमा कक्षाकार्य, प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य, सामुदायिक कार्य, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सिर्जनात्मक कार्य, गृहकार्य, एकाइ परीक्षा, मासिक तथा त्रैमासिक परीक्षा जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरूको प्रयोग गर्न सकिने छ । यस्तो मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको अभिलेख राखी सिकाइ अवस्था यकिन गरी सुधारात्मक तथा उपचारात्मक सिकाइबाट सुधार गर्ने पक्षमा जोड दिइने छ । विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीका लागि विषय शिक्षकले नै उपयुक्त प्रक्रिया अपनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका क्रममा प्रामाणिक मूल्याङ्कन र विषयगत रेकर्डलाई उपयोग गर्नुपर्ने छ । प्रामाणिक मूल्याङ्कन (Authentic assessment) एक अनौपचारिक मूल्याङ्कन प्रक्रिया भएकाले यसमा अवलोकन, रुजुसूची र कार्यसञ्चयिकालाई समावेश गर्नुपर्ने छ । विषयगत रेकर्ड विद्यार्थीको प्रगतिका बारेको लिखित तथा रेकर्डमा प्रस्तुत गरिने पृष्ठपोषणमा आधारित हुन्छ । आमनेसामने विधिबाट कक्षा र मूल्याङ्कन सञ्चालन हुन नसक्ने अवस्थामा यस विधिलाई उपयोग गर्नुपर्ने छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको नतिजालाई विषयगत पाठ्यक्रममा तोकिए अनुसार अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ ।

(ख) निर्णयात्मक मूल्याङ्कन : आधारभूत तह (कक्षा ४-८) मा निम्नानुसार निर्णयात्मक मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ :
 (१) निर्माणात्मक मूल्याङ्कनबाट प्राप्त नतिजामा आधारित आन्तरिक मूल्याङ्कन ५० प्रतिशत भार तथा अन्तिम परीक्षाको नतिजाका आधारमा ५० प्रतिशत भार निर्धारण गरी निर्णयात्मक मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।

तालिका नं ५ (अ) निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका आधारहरु निम्नानुसार हुने छन्

सि. नं.	मूल्याङ्कनका आधारहरु	भार
१.	सहभागिता : कक्षा सहभागिता र सिकाइमा सक्रियता	४
२.	प्रयोगात्मक कार्य, परियोजना कार्य वा अन्य कार्यकलाप	३६
३.	त्रैमासिक परीक्षा	१०
जम्मा		५०

क.सहभागिताको ४ अंकका लागि शिक्षकहरूले विद्यार्थीहरूको व्यक्तिगत अभिलेख फाइल तयार पारि कक्षा सहभागिता र सिकाइमा सक्रियताको रेटिङ स्केल वा रुब्रिक्स प्रयोग गर्नुपर्ने छ ।

ख.प्रयोगात्मक कार्य, परियोजना कार्य वा अन्य कार्यकलापको ३६ अंकको लागि कम्तिमा ९ वटा परियोजना कार्य गराई रुब्रिक्स बनाइ अंक प्रदान गर्नु पर्ने छ ।

परियोजनाका केही नमुनाहरु

१.तिम्रो विद्यालयको वरिपरि भ्रमण गरि त्याहाँ पाइने दश वटा वोटविरुवाहरूको सूचि तयार पार । (कक्षा १ को लागि)

२.आफ्नो विद्यालय क्षेत्रभित्रका कुनै एक पर्यटकिय स्थानको स्थलगत भ्रमण गरि शिक्षकले दिइएको प्रतिवेदनको ढाँचा भरि प्रतिवेदन तयार गर । (कक्षा ३)

३. मोलुङ गाउँपालिकाको तथ्याङ्क शाखामा शैक्षिक भ्रमण गरि जनसंख्याको जातिगत तथा मातृभाषाको तुलनात्मक प्रतिवेदन तयार पार (कक्षा ५)

४. विद्यालयको नजिकै टनेलमा टमाटर खेती सञ्चालन भएको ठाँउमा अवलोकन भ्रमण गरि (कक्षा ६)

ग. एक शैक्षिक वर्षमा कम्तीमा दुईओटा त्रैमासिक परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । उक्त परीक्षाहरुमा प्राप्त अंकलाई १० मा बदली निणर्यात्मक मूल्याङ्कनमा समावेश गर्नुपर्ने छ । अपाङ्गता भएका तथा विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीहरूलाई परीक्षामा केही खास खास विषयहरूमा अरू साधारणविद्यार्थीहरूलाई दिइने प्रश्नभन्दा अलग प्रश्न बनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ । विशेष आवश्यकता भएका विद्यार्थीका लागि परीक्षाको समय थप गर्न सकिने छ । विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा शिक्षकले अपाङ्गता भएका र विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीहरूका लागि उपयुक्त हुने मूल्याङ्कन प्रक्रिया अपनाउनुपर्ने छ ।

(२) कक्षा ४- ८ अन्तिम मूल्याङ्कन तपशिलको विशिष्टिकरण तालिका अनुशार गरिने छ ।

तालिका नं ६ अन्तिम मूल्याङ्कन तालिका

(विशिष्टिकरण तालिका)

कक्षा : ४- ५

पूर्णाङ्क : ५०

समय: २ घण्टा

क.स.	एकाई	अतिछोटो प्रश्न			छोटो उत्तर आउने प्रश्न			लामो उत्तर आउने प्रश्न		
		ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता	ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता	ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता
१	भौगोलिक आवस्था	१(१)	१(१)		१(३)			१(५)		
२	पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावनाहरु	१(१)			१(३)				१(५)	
३	जैविक विविधता		१(१)	१(१)	१(३)		१(३)			
४	परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय	१(१)				१(३)		१(५)		
५	धार्मिक तथा सास्कृतिक सम्पदाहरु	१(१)				१(३)				१(५)
६	प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् र सुरक्षित विद्यालय		१(१)	१(३)			१(५)			
	जम्मा	४	३	२	३	२	२	२	१	१

विषय: स्थानिय पाठक्रम (हाम्रो मोलुङ)

प्रश्नको किसिम	प्रश्न संख्या	जम्मा अंकभार
अति छोटो उत्तर प्रश्न	९	९×१=९
छोटो उत्तर प्रश्न	७	७×३=२१
लामो उत्तर प्रश्न	४	४×५=२०
जम्मा	२०	५०

द्रष्टव्य: उच्च दक्षतामा विश्लेषण, समालोचनात्मक चिन्तन, मूल्य र अभिवृत्तिसँग सम्बन्धित प्रश्नहरू सोध्नु पर्ने छ ।

कक्षा : ६- ८

पूर्णाङ्क : ५०

समय: २ घण्टा

विषय: स्थानिय पाठक्रम (हाम्रो मोलुङ)

क्र.स.	एकाई	अतिछोटो प्रश्न			छोटो उत्तर आउने प्रश्न			लामो उत्तर आउने प्रश्न		
		ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता	ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता	ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता
१	भौगोलिक आवस्था	१(१)	१(१)		१(३)			१(५)		
२	पर्यटकिय स्थानहरूको परिचय र सम्भावनाहरू	१(१)			१(३)				१(५)	
३	जैविक विविधता र वातावरण		१(१)	१(१)	१(३)		१(३)			
४	परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय	१(१)				१(३)		१(५)		
५	धार्मिक, सास्कृतिक तथा समाजिक विविधता	१(१)				१(३)				१(५)
६	सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापन		१(१)	१(३)			१(५)			
	जम्मा	४	३	२	३	२	२	२	१	१

प्रश्नको किसिम	प्रश्न संख्या	जम्मा अंकभार
अति छोटो उत्तर प्रश्न	९	९×१=९
छोटो उत्तर प्रश्न	७	७×३=२१
लामो उत्तर प्रश्न	४	४×५=२०
जम्मा	२०	५०

पाठ्यघण्टा तथा कार्यघण्टा

- (१) विद्यालय तहमा पठनपाठन सञ्चालनका लागि सामान्यतया साठी मिनेटको एक घन्टी हुनेछ । तर विद्यालयले वार्षिक कार्यघण्टा नघट्टने गरी समय व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।
- (२) पठनपाठन सञ्चालनका लागि खर्च भएको वक्तिस घण्टाको समयावधिलाई एक पाठ्यघण्टा (Credit Hour) मानिनेछ ।
- (३) मौजुदा पाठ्यक्रमले व्यवस्था गरेको पठनपाठनको समयावधिलाई पाठ्यघण्टामा रूपान्तरण गरी प्रमाणीकरण गरिनेछ ।

पाठ्यघण्टा र क्रियाकलाप :

- (१) शिक्षक र विद्यार्थीबिचमा प्रत्यक्ष संवाद र सहकार्य गरी गरिने सिकाइसम्बद्ध क्रियाकलाप र अतिरिक्त क्रियाकलापलाई पाठ्यघण्टामा गणना गर्नु पर्नेछ ।
- (२) निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका लागि लिइने परीक्षामा सहभागी हुन विद्यालय खुलेको वा पठनपाठन भएको कुल दिनको पचहत्तर प्रतिशत हाजिरी भएको हुनु पर्नेछ । तर खुला विद्यालय तथा वैकल्पिक सिकाई प्रणालीमा अध्ययनरत विद्यार्थीको हाजिरी तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी व्यवस्थाको हकमा सम्बन्धित निर्देशिकामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।
- (२) पाठ्यक्रममा प्रयोगात्मक कार्यका लागि निर्दिष्ट पाठ्यघण्टा अनुसार कक्षा सञ्चालन गर्दा सिकाइ सम्बद्ध क्रियाकलाप तथा अतिरिक्त क्रियाकलापलाई आधार मानी मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ

विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा लेटर ग्रेडिङ

६. ग्रेड निर्धारण : (१) विद्यालय शिक्षा (कक्षा १-१२) मा लेटर ग्रेडिङ लागू गर्न देहाय बमोजिम ग्रेड निर्धारण गरिनेछ,-

क्र.स.	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अङ्क	अक्षरमा उपलब्धिस्तर	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० र सोभन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७० र सोभन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोभन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोभन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोभन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत (Not Graded)

A+	सर्वोत्तम (Outstanding)	Has deep and broad knowledge with highly-developed critical insight as well as comprehensive and perceptive appreciation of the theoretical or practical subject matter; an exceptional ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter fluently and clearly with extraordinary performance; a significant capacity for original, creative and logical thinking with superior communication skills.
A	अत्युत्तम (Excellent)	Has deep and broad knowledge with developed critical insight as well as comprehensive and perceptive appreciation of the theoretical or practical subject matter; an exceptional ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter fluently and clearly with exemplary performance; a significant capacity for original, creative and logical thinking with advanced communication skills.
B+	उत्कृष्ट (Very Good)	Has broad knowledge with developed insight as well as comprehensive and independent appreciation of the theoretical or practical subject matter; a special ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter clearly with a high level of performance; a highly-developed capacity for original, creative and logical thinking with sound communication skills.
B	उत्तम (Good)	Has decent knowledge with developed insight as well as comprehensive and good appreciation of the theoretical or practical subject matter; an ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter with respectable performance; a developed capacity for original, creative and logical thinking with reasonable communication skills.
C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)	Has adequate knowledge with developing insight as well as comprehensive and reasonably good appreciation of the theoretical or practical subject matter; an ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter with blameless performance; some capacity for original, creative and logical thinking with sufficient communication skills.
C	ग्राह्य (Acceptable)	Has sufficient knowledge with developing insight as well as comprehensive and acceptable understanding of the theoretical or practical subject matter; an ability to organize, use, analyze and present subject matter with guiltless performance; limited capacity for original, creative and logical thinking with acceptable communication skills.
D	आधारभूत (Basic)	Has some knowledge with developing insight as well as comprehensive and partial understanding of the theoretical or practical subject matter; limited ability to organize, use, analyze and present subject matter with guiltless performance; limited capacity for original, creative and logical thinking with minimal participation in communication skills.
NG	अवर्गीकृत (Not Graded)	Has less knowledge with incomplete insight as well as comprehensive and negligible understanding of the theoretical or practical subject matter; seriously deficient ability to organize, use, analyze and present subject matter; very limited capacity for original, creative and logical thinking with inadequate communication skills.

११.सन्दर्भ सामाग्रीहरु

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०६५), प्राथमिक शिक्षा, २०६२ (कक्षा ४-५), सानोठिमी, भक्तपुर : लेखक ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०७१), स्थानिय पाठ्यक्रम प्रारूप : सानोठिमी, भक्तपुर : लेखक ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०७६), स्थानिय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यन्यन मार्गदर्शन (मातृभाषा सहित), सानोठिमी, भक्तपुर : लेखक ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०७६), आधारभुत तह (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम २०७६ , सानोठिमी, भक्तपुर : लेखक ।

स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण समिति

- १.संयोजक : सरस्वती पौडेल
- २.सदस्य : कुलप्रसाद खतिवडा
- ३.सदस्य : सुरेन्द्र खड्का
- ४.सदस्य : ध्रुवराज खत्री
- ५.सदस्य : राम कुमार ढकाल
- ६.सदस्य :योगेन्द्र धमला
- ७.सदस्य : फडिन्द्र बहादुर कार्की

स्थानिय पाठ्यक्रम परिस्कृत तथा परिमार्जन समिति

- १.संयोजक : ध्रुवराज खत्री
- २.सदस्य : सुरेन्द्र खड्का
- ३.सदस्य : रमेश कुमार दाहाल

१०. विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

विद्यालय तहमा विद्यार्थी उपलब्धि मूल्याङ्कनका लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कन प्रक्रिया अवलम्बन गरी सिकाइ सुधारका लागि निरन्तरपृष्ठपोषण प्रदान गरिनुका साथै निर्णयात्मक मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई अवलम्बन गरी विद्यार्थीको सिकाइस्तर निर्धारण गर्नुपर्छ। कक्षा १-३ मा निरन्तर मूल्याङ्कन पद्धतिका आधारमा कक्षोन्नति गरिने छ। यसकालागि निरन्तरमूल्याङ्कन पद्धतिको (कक्षा १-३ को पाठ्यक्रम) अनुसूचीफारामप्रयोगमा ल्याउनु पर्ने छ।

कक्षा १-३ को पाठ्यक्रममा व्यवहारकुशल सिपहरुको एकिकरण (कक्षा १, २ र ३)

क्र.स.	विषय क्षेत्र	एकिकृत हुने व्यवहारकुशल सिपहरु
		स्थानिय विषय हाम्रो मोलुड
१	हाम्रो समुदाय र हाम्रो विद्यालय	S1.2, S1.3, S2.1, S2.5
२	हाम्रो वरपरका जिवजन्तु र वनस्पतिहरु	S1.1, S1.2, S1.3, S2.1, S5.2
३	मेरो सिर्जना र हाम्रा क्रियाकलाप	S1.2, S2.3, S2.5, S5.1, S1.5
४	हाम्रो संस्कृति	S1.1, S1.2, S1.5, S2.3, S2.6
५	हाम्रो वरपरको संसार	S1.1, S1.2, S1.3, S2.3, S3.2, S3.5, S4.5, S5.3, S5.4, S5.7

(क) निर्माणात्मक मूल्याङ्कन : निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीहरुको सिकाइ स्तरमा सुधार गर्नु हो। यसका लागि शिक्षकले विद्यार्थीको व्यक्तिगत सिकाइ उपलब्धिको आधारमा पटक पटक सिकाइ अवसर प्रदान गर्नुपर्ने छ। विद्यालय तहको निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा कक्षागत सिकाइ सहजीकरणको अभिन्न अङ्गका रूपमा कक्षाकार्य, प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्य, सामुदायिक कार्य, अतिरिक्त क्रियाकलाप, सिर्जनात्मक कार्य, गृहकार्य, एकाइ परीक्षा, मासिक तथा त्रैमासिक परीक्षा जस्ता मूल्याङ्कनका साधनहरुको प्रयोग गर्न सकिने छ। यस्तो मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको अभिलेख राखी सिकाइ अवस्था यकिन गरी सुधारात्मक तथा उपचारात्मक सिकाइबाट सुधार गर्ने पक्षमा जोड दिइने छ। विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीका लागि विषय शिक्षकले नै उपयुक्त प्रक्रिया अपनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ। निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका क्रममा प्रामाणिक मूल्याङ्कन र विषयगत रेकर्डलाई उपयोग गर्नुपर्ने छ। प्रामाणिक मूल्याङ्कन (Authentic assessment) एक अनौपचारिक मूल्याङ्कन प्रक्रिया भएकाले यसमा अवलोकन, रुजुसूची र कार्यसञ्चयिकालाई समावेश गर्नुपर्ने छ। विषयगत रेकर्ड विद्यार्थीको प्रगतिका बारेको लिखित तथा रेकर्डमा प्रस्तुत गरिने पृष्ठपोषणमा आधारित हुन्छ। आमनेसामने विधिबाट कक्षा र मूल्याङ्कन सञ्चालन हुन नसक्ने अवस्थामा यस विधिलाई उपयोग गर्नुपर्ने छ। निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको नतिजालाई विषयगत पाठ्यक्रममा तोकिएअनुसार अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ।

(ख) निर्णयात्मक मूल्याङ्कन : आधारभूत तह (कक्षा ४-८) मा निम्नानुसार निर्णयात्मक मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ :

(१) निर्माणात्मक मूल्याङ्कनबाट प्राप्त नतिजामा आधारित आन्तरिक मूल्याङ्कन ५० प्रतिशत भार तथा अन्तिम परीक्षाको नतिजाका आधारमा ५० प्रतिशत भार निर्धारण गरी निर्णयात्मक मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ।

तालिका नं ५ (अ) निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका आधारहरु निम्नानुसार हुने छन्

सि. नं.	मूल्याङ्कनका आधारहरु	भार
१.	सहभागिता : कक्षा सहभागिता र सिकाइमा सक्रियता	४
२.	प्रयोगात्मक कार्य, परियोजना कार्य वा अन्य कार्यकलाप	३६
३.	त्रैमासिक परीक्षा	१०

क.सहभागिताको ४ अंकका लागी शिक्षकहरुले विद्यार्थीहरुको व्यक्तिगत अभिलेख फाइल तयार पारि कक्षा सहभागिता र सिकाइमा सक्रियताको रेटिड स्केल वा रुब्रिक्स प्रयोग गर्नुपर्ने छ ।

ख.प्रयोगात्मक कार्य, परियोजना कार्य वा अन्य कार्यकलापको ३६ अंकको लागी कम्तिमा ९ वटा परियोजना कार्य गराई रुब्रिक्स बनाइ अंक प्रदान गर्नु पर्ने छ ।

परियोजनाका केही नमुनाहरु

- १.तिम्रो विद्यालयको वरिपरि भ्रमण गरि त्याहाँ पाइने दश वटा वोटविस्वाहरुको सूचि तयार पार । (कक्षा १ को लागि)
- २.आफ्नो विद्यालय क्षेत्रभित्रका कुनै एक पर्यटकिय स्थानको स्थलगत भ्रमण गरि शिक्षकले दिइएको प्रतिवेदनको ढाँचा भरि प्रतिवेदन तयार गर । (कक्षा ३)
३. मोलुङ गाउँपालिकाको तथ्याड शाखामा शैक्षिक भ्रमण गरि जनसंख्याको जातिगत तथा मातृभाषाको तुलानात्मक प्रतिवेदन तयार पार (कक्षा ५)
- ४.विद्यालयको नजिकै टनेलमा टमाटर खेती सञ्चालन भएको ठाँउमा अवलोकन भ्रमण गरि (कक्षा ६)

ग.एक शैक्षिक वर्षमाकम्तीमा दुईओटा त्रैमासिक परीक्षा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । उक्त परीक्षाहरुमा प्राप्त अंकलाई १० मा बदली निणर्यात्मक मूल्याङ्कनमा समावेश गर्नुपर्ने छ ।अपाङ्गता भएका तथा विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीहरुलाई परीक्षामा केही खास खास विषयहरुमा अरू साधारणविद्यार्थीहरुलाई दिइने प्रश्नभन्दा अलग प्रश्न बनाई मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ । विशेष आवश्यकता भएका विद्यार्थीका लागि परीक्षाको समय थप गर्न सकिने छ । विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा शिक्षकले अपाङ्गता भएका र विशेष सिकाइ आवश्यकता भएका विद्यार्थीहरुका लागिउपयुक्त हुने मूल्याङ्कन प्रक्रिया अपनाउनुपर्ने छ ।

(२) कक्षा ४- ८ अन्तिम मूल्याङ्कन तपशिलको विशिष्टिकरण तालिका अनुशार गरिने छ ।

तालिका नं ६ अन्तिम मूल्याङ्कन तालिका

क.स.	एकाई	अतिछोटो प्रश्न			छोटो उत्तर आउने प्रश्न			लामो उत्तर आउने प्रश्न		
		ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता	ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता	ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता
१	भौगोलिक आवस्था	१(१)	१(१)		१(३)			१(५)		
२	पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावनाहरु	१(१)			१(३)				१(५)	
३	जैविक विविधता		१(१)	१(१)	१(३)		१(३)			
४	परम्परागत तथा प्रचलित	१(१)				१(३)		१(५)		

	स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय									
५	धार्मिक तथा सास्कृतिक सम्पदाहरु	१(१)				१(३)				१(५)
६	प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद् र सुरक्षित विद्यालय		१(१)	१(३)			१(५)			
	जम्मा	४	३	२	३	२	२	२	१	१

(विशिष्टिकरण तालिका)

कक्षा : ४- ५

पूर्णाङ्क : ५०

समय: २ घण्टा

विषय: स्थानिय पाठ्क्रम (हाम्रो मोलुड)

प्रश्नको किसिम	प्रश्न संख्या	जम्मा अंकभार
अति छोटो उत्तर प्रश्न	९	९×१=९
छोटो उत्तर प्रश्न	७	७×३=२१
लामो उत्तर प्रश्न	४	४×५=२०
जम्मा	२०	५०

द्रष्टव्य: उच्च दक्षतामा विश्लेषण, समालोचनात्मक चिन्तन, मूल्य र अभिवृत्तिसँग सम्बन्धित प्रश्नहरू सोध्नु पर्ने छ ।

कक्षा : ६- ८

पूर्णाङ्क : ५०

समय: २ घण्टा

विषय: स्थानिय पाठ्क्रम (हाम्रो मोलुड)

क्र.स.	एकाई	अतिछोटो प्रश्न			छोटो उत्तर आउने प्रश्न			लामो उत्तर आउने प्रश्न		
		ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता	ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता	ज्ञान र बोध	प्रयोग र सिर्जनात्मक सिप	उच्च दक्षता
१	भौगोलिक आवस्था	१(१)	१(१)		१(३)			१(५)		
२	पर्यटकिय स्थानहरुको परिचय र सम्भावनाहरु	१(१)			१(३)				१(५)	
३	जैविक विविधता र		१(१)	१(१)	१(३)		१(३)			

	वातावरण									
४	परम्परागत तथा प्रचलित स्थानिय सिप कला पेशा र व्यवसाय	१(१)				१(३)		१(५)		
५	धार्मिक, सास्कृतिक तथा समाजिक विविधता	१(१)				१(३)				१(५)
६	सरसफाइ र फोहोर व्यवस्थापन		१(१)	१(३)			१(५)			
	जम्मा	४	३	२	३	२	२	२	१	१

प्रश्नको किसिम	प्रश्न संख्या	जम्मा अंकभार
अति छोटो उत्तर प्रश्न	९	९×१=९
छोटो उत्तर प्रश्न	७	७×३=२१
लामो उत्तर प्रश्न	४	४×५=२०
जम्मा	२०	५०

पाठ्यघण्टा तथा कार्यघण्टा

(१) विद्यालय तहमा पठनपाठन सञ्चालनका लागि सामान्यतया साठी मिनेटको एक घन्टी हुनेछ। तर विद्यालयले वार्षिक कार्यघण्टा नघट्टने गरी समय व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ।

(२) पठनपाठन सञ्चालनका लागि खर्च भएको वक्तिस घण्टाको समयावधिलाई एक पाठ्यघण्टा (Credit Hour) मानिनेछ।

(३) मौजूदा पाठ्यक्रमले व्यवस्था गरेको पठनपाठनको समयावधिलाई पाठ्यघण्टामा रूपान्तरण गरी प्रमाणीकरण गरिनेछ।

पाठ्यघण्टा र क्रियाकलाप :

(१) शिक्षक र विद्यार्थीबिचमा प्रत्यक्ष संवाद र सहकार्य गरी गरिने सिकाइसम्बद्ध क्रियाकलाप र अतिरिक्त क्रियाकलापलाई पाठ्यघण्टामा गणना गर्नु पर्नेछ।

(२) निर्णयात्मक मूल्याङ्कनका लागि लिइने परीक्षामा सहभागी हुन विद्यालय खुलेको वा पठनपाठन भएको कुल दिनको पचहत्तर प्रतिशत हाजिरी भएको हुनु पर्नेछ। तर खुला विद्यालय तथा वैकल्पिक सिकाई प्रणालीमा अध्ययनरत विद्यार्थीको हाजिरी तथा मूल्याङ्कनसम्बन्धी व्यवस्थाको हकमा सम्बन्धित निर्देशिकामा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ।

(२) पाठ्यक्रममा प्रयोगात्मक कार्यका लागि निर्दिष्ट पाठ्यघण्टा अनुसार कक्षा सञ्चालन गर्दा सिकाइ सम्बद्ध क्रियाकलाप तथा अतिरिक्त क्रियाकलापलाई आधार मानी मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा लेटर ग्रेडिङ

६. ग्रेड निर्धारण : (१) विद्यालय शिक्षा (कक्षा १-१२) मा लेटर ग्रेडिङ लागू गर्न देहाय बमोजिम ग्रेड निर्धारण गरिनेछ,-

क्र.स.	उपलब्धि प्रतिशत	स्तरीकृत अङ्क	अक्षरमा उपलब्धिस्तर	उपलब्धि स्तरको व्याख्या
१	९० र सोभन्दा माथि	४.०	A+	सर्वोत्तम (Outstanding)
२	८० र सोभन्दा माथि ९० भन्दा कम	३.६	A	अत्युत्तम (Excellent)
३	७० र सोभन्दा माथि ८० भन्दा कम	३.२	B+	उत्कृष्ट (Very Good)
४	६० र सोभन्दा माथि ७० भन्दा कम	२.८	B	उत्तम (Good)
५	५० र सोभन्दा माथि ६० भन्दा कम	२.४	C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)
६	४० र सोभन्दा माथि ५० भन्दा कम	२.०	C	ग्राह्य (Acceptable)
७	३५ र सोभन्दा माथि ४० भन्दा कम	१.६	D	आधारभूत (Basic)
८	३५ भन्दा कम	-	NG	अवर्गीकृत (Not Graded)

A+	सर्वोत्तम (Outstanding)	Has deep and broad knowledge with highly-developed critical insight as well as comprehensive and perceptive appreciation of the theoretical or practical subject matter; an exceptional ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter fluently and clearly with extraordinary performance; a significant capacity for original, creative and logical thinking with superior communication skills.
A	अत्युत्तम (Excellent)	Has deep and broad knowledge with developed critical insight as well as comprehensive and perceptive appreciation of the theoretical or practical subject matter; an exceptional ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter fluently and clearly with exemplary performance; a significant capacity for original, creative and logical thinking with advanced communication skills.
B+	उत्कृष्ट (Very Good)	Has broad knowledge with developed insight as well as comprehensive and independent appreciation of the theoretical or practical subject matter; a special ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter clearly with a high level of performance; a highly-developed capacity for original, creative and logical thinking with sound communication skills.
B	उत्तम (Good)	Has decent knowledge with developed insight as well as comprehensive and good appreciation of the theoretical or practical subject matter; an ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter with respectable performance; a developed capacity for original, creative and logical thinking with reasonable communication skills.
C+	सन्तोषजनक (Satisfactory)	Has adequate knowledge with developing insight as well as comprehensive and reasonably good appreciation of the theoretical or practical subject matter; an ability to organize, use, analyze and succinctly present subject matter with blameless performance; some capacity for original, creative and logical thinking with sufficient communication skills.
C	ग्राह्य (Acceptable)	Has sufficient knowledge with developing insight as well as comprehensive and acceptable understanding of the theoretical or practical subject matter; an ability to organize, use, analyze and present subject matter with guiltless performance; limited capacity for original, creative and logical thinking with acceptable communication skills.
D	आधारभूत (Basic)	Has some knowledge with developing insight as well as comprehensive and partial understanding of the theoretical or practical subject matter; limited ability to organize, use, analyze and present subject matter with guiltless performance; limited capacity for original, creative and logical thinking with minimal participation in communication skills.
NG	अवर्गीकृत (Not Graded)	Has less knowledge with incomplete insight as well as comprehensive and negligible understanding of the theoretical or practical subject matter; seriously deficient ability to organize, use, analyze and present subject matter; very limited capacity for original, creative and logical thinking with inadequate communication skills.

११.सन्दर्भ सामाग्रीहरु

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०६५), प्राथमिक शिक्षा, २०६२ (कक्षा ४-५), सानोठिमी, भक्तपुर : लेखक ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०७१), स्थानिय पाठ्यक्रम प्रारूप : सानोठिमी, भक्तपुर : लेखक ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०७६), स्थानिय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यन्यन मार्गदर्शन (मातृभाषा सहित), सानोठिमी, भक्तपुर : लेखक ।

पाठ्यक्रम विकास केन्द्र (२०७६), आधारभुत तह (कक्षा १-३) को पाठ्यक्रम २०७६ , सानोठिमी, भक्तपुर : लेखक ।

स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण समिति

१.संयोजक : सरस्वती पौडेल

२.सदस्य : कुलप्रसाद खतिवडा

३.सदस्य : सुरेन्द्र खड्का

४.सदस्य : ध्रुवराज खत्री

५.सदस्य : राम कुमार ढकाल

६.सदस्य :योगेन्द्र धमला

७.सदस्य : फडिन्द्र बहादुर कार्की

स्थानिय पाठ्यक्रम परिस्कृत तथा परिमार्जन समिति

१.संयोजक : ध्रुवराज खत्री

२.सदस्य : सुरेन्द्र खड्का

३.सदस्य : रमेश कुमार दाहाल